

Tijdsbestedings- onderzoek TOR13

Onderzoeksgroep TOR – Vrije Universiteit Brussel

MOTUS

Vrije
Universiteit
Brussel

Persmap

[embargo tot 10 juni 2015]

Vrije
Universiteit
Brussel

MOTUS

Inhoud

- Vlaams Tijdsbestedingsonderzoek 2013 – TOR13
- Algemene tijdsbesteding van mannen en vrouwen
- Evolueren we naar een flexibele arbeidssamenleving?
- Nieuwe media, oude media ... hoe evolueert het mediagebruik?
- Ongelijkheid in de vrije tijd en sociale participatie
- Actief in de vrije tijd?
- Wie doet aan sport? Analyse van sportparticipatie
- Sociale contacten: Maken we nog wel tijd voor elkaar?
- Koken: een doorgeeflijk van inzichten in onze samenleving
- Tijdsbesteding en ouderen
- De sociale verdeling van tijdsdruk
- Individualist of kudde-dier: collectieve ritmen

Persnota Vlaams Tijdbestedingsonderzoek 2013

Onderzoek

Vlaams Tijdbestedingsonderzoek 2013 – TOR13

Bronvermelding

Bron: Onderzoeksgroep TOR van de Vrije Universiteit Brussel, contact: motus@vub.ac.be

Meer informatie: www.tijdsonderzoek.be

Zelf uw tijd ontdekken? www.ontdekuwtijd.be

(directe link: <http://ontdekuwtijd.be/participate/ontdekuwtijd>)

Situering

De onderzoeksgroep TOR doet sinds ruim 30 jaar tijdbestedingsonderzoek bij de Vlaamse bevolking. In 1999 en 2004 werden grootschalige tijdbestedingsonderzoeken uitgevoerd bij een aselecte steekproef van Vlamingen. In 2013 vond een vergelijkbaar onderzoek plaats, voor het eerst werd dit onderzoek online uitgevoerd met behulp van de speciaal hiervoor ontwikkelde software MOTUS. Deze ontwikkeling vond plaats dankzij de financiële steun van de HERCULES-stichting.

Data en onderzoeksopzet

Het tijdbestedingsonderzoek TOR13 vond plaats tussen januari 2013 en februari 2014 bij een aselecte steekproef van 3.260 respondenten.

Respondenten hielden gedurende 7 opeenvolgende dagen een online dagboek bij waarin ze al hun activiteiten van minuut tot minuut noteerden die ze doorheen de dag gesteld hebben. Naast de hoofd- en nevenactiviteit en de begin- en eindtijd noteerden de respondenten in hun dagboek ook de plaats, het eventuele vervoermiddel en met wie ze gesproken hadden tijdens de activiteit.

Vergelijkbaarheid TOR13 met TOR99 en TOR04

Het onderzoek TOR13 is vergelijkbaar met de tijdbestedingsonderzoeken uit 1999 (TOR99) en 2004 (TOR04). Om vergelijkingen over de jaren mogelijk te maken is het online tijdbestedingsonderzoek uit 2013 afgestemd op de tijdbestedingsonderzoeken uit 1999 (n=1.768) en 2004 (n=1.328) door:

- de verplaatsingsduur op te tellen bij de duur van de activiteiten waartoe deze verplaatsingen dienden (bijvoorbeeld de verplaatsingen van en naar het werk worden opgeteld bij de arbeidstijd)
- enkel de maanden in 2013 te selecteren overeenkomstig de maanden van het veldwerk van de onderzoeken uit 1999 en 2004 (i.e. april tot oktober minus 6 weken zomerverlof van 15 juli tot 31 augustus)

Dit resulteert voor 2013 in een dataset van 1.349 respondenten die vergelijkbaar is met TOR99 en TOR04. Wanneer we resultaten rapporteren voor 2013 (zonder vergelijking over de jaren) gebruiken we de volledige dataset van 3.260 respondenten.

Onderzoeksgroep

De tijdsbestedingsonderzoeken TOR99, TOR04 en TOR13 zijn uitgevoerd door de Onderzoeksgroep TOR van de Vakgroep Sociologie van de Vrije Universiteit Brussel.

MOTUS-loketfunctie

De Onderzoeksgroep TOR stelt haar tijdsbestedingsgegevens die verzameld werden in 1999, 2004 en 2013 via een webpagina ter beschikking. De website www.tijdsonderzoek.be biedt de mogelijkheid om een uitgebreid overzicht te bekomen van de tijdsbesteding van de Vlaming tussen 18 en 75 jaar doorheen de drie bevraagde periodes.

Aan de hand van de tabellen kan u de tijdsbesteding van de Vlaming per dag en per week en opgedeeld naar een aantal relevante achtergrondkenmerken ontdekken.

De gebruiker kan bovendien zelf deze tabellen naar zijn of haar eigen noden samenstellen.

ontdekuwtijd.be

In 2013 hielden 3.260 respondenten gedurende een volledig jaar hun tijdsbesteding bij in een dagboekje. Via de pers en via de MOTUS-loketfunctie is het mogelijk om deze resultaten over dit onderzoek te consulteren.

Wenst u ook uw eigen tijd te ontdekken? Dat kan! Via de website www.ontdekuwtijd.be kan eenieder die het wenst gedurende een dag een online dagboekje bijhouden (via de computer en/of via de MOTUS-app). Na het afronden van het dagboekje krijgt men een overzicht van zijn/haar eigen tijd en wordt de persoonlijke tijdsbesteding van de deelnemers vergeleken met andere deelnemers met een gelijkaardig profiel.

Persnota Vlaams Tijdbestedingsonderzoek 2013

Thema

Algemene tijdbesteding van mannen en vrouwen

Situering

De 'nieuwe man' neemt volop deel aan het reilen en zeilen van het gezinsleven, de 'supermama' combineert moeiteloos werk en gezin, en ze werken meer en slapen minder dan 14 jaar geleden... Is dit werkelijk zo? Of is de wens louter de vader (of moeder) van de gedachte? Waar besteed de Vlaming zijn of haar tijd aan en hoe is dat geëvolueerd over de tijd?

Data

Online tijdbestedingsonderzoek uit 2013 (n=3.260) gewogen naar geslacht, leeftijd en opleidingsniveau.

Voor de vergelijking over de jaren is het online tijdbestedingsonderzoek uit 2013 vergelijkbaar gemaakt met de tijdbestedingsonderzoeken uit 1999 (n=1.328) en 2004 (n=1.768) door:

- de verplaatsingsduur op te tellen bij de duur van de activiteiten waartoe deze verplaatsingen dienden (bv. verplaatsing voor kinderen is opgeteld bij de activiteit kinderzorg en opvoeding)
- enkel de maanden in 2013 te selecteren overeenkomstig de maanden van het veldwerk van de onderzoeken uit 1999 en 2004 (i.e. april tot oktober minus 6 weken zomerverlof van 15 juli tot 31 augustus)

Dit resulteert voor 2013 in de dataset van 1.349 respondenten die vergelijkbaar is over de jaren. Cijfers die berekend zijn op de totale dataset van 2013 (bv. tabel 1) komen daarmee niet (volledig) overeen met de cijfers berekend op de geselecteerde dataset van 2013 voor een vergelijking over de jaren (bv. tabel 2). Bijvoorbeeld, de wintermaanden die wel in de volledige dataset van 2013 zitten, zullen leiden tot meer tijd besteed aan 'inhuizige' tijdbesteding (bv. meer TV kijken). Bovendien ligt de tijd besteed aan betaald werk, huishoudelijk werk, kinderzorg, sociale participatie en vrije tijd hoger omdat de verplaatsingsduur ten behoeven van deze activiteiten in de berekening mee is opgenomen.

Alle onderzoeken zijn uitgevoerd door de Onderzoeksgroep TOR van de Vakgroep Sociologie van de Vrije Universiteit Brussel.

Werkwijze

De tijdbesteding is opgedeeld in 10 categorieën (waarvan 1 restcategorie) overeenkomstig de handelingssferen die de meeste mensen in onze samenleving als zodanig herkennen. Het gaat om:

- **Productieve tijd:**
  - betaald werk
  - huishoudelijk werk (bv. afwassen, kuisen, klusjes, tuinieren)
  - kinderzorg en opvoeding (bv. baby's eten geven, kind helpen met huiswerk)
- **Reproductieve tijd:**
  - persoonlijke verzorging en eten & drinken (bv. aankleden, wassen, ontbijt, koffie)

- slapen en rusten (bv. slapen, dutje doen, nadenken)
- **Recreatieve tijd:**
  - Sociale participatie (bv. op bezoek gaan, praten, hulp aan derden, religieuze activiteiten, verenigingsleven, vrijwilligerswerk)
  - Vrije tijd (bv. hobby's, sport, TV kijken, lezen, nieuwe media)
- **Aansluitingstijd:**
  - Wachten (bv. in de wachtzaal bij de dokter)
  - Verplaatsingen
- **Overig** (bv. onbepaalde tijd, tijd om dagboekje in te vullen)

De **duur per respondent** geeft de gemiddelde tijdsbesteding weer voor alle respondenten (of een schatting voor de ganse Vlaamse bevolking van 18-75 jaar), ongeacht of ze deze activiteiten stelden. De duur per respondent zegt iets over de gemiddelde tijd die een bevolking per week besteedt aan de 10 categorieën van activiteiten over de levensloop tussen 18 tot 75 jaar. Enkel de duur per respondent kan worden opgeteld.

De **participatiegraad** geeft het percentage respondenten weer dat een bepaalde activiteit daadwerkelijk heeft gesteld en de **duur per participant** geeft vervolgens de tijd weer die per week besteed wordt aan de 10 categorieën van activiteiten door hen die deze activiteiten daadwerkelijk hebben gesteld.

Merk op: hoe dichter de participatiegraad bij 100% komt, hoe meer de duur per respondent en de duur per participant gelijk zijn. Bijvoorbeeld, alle Vlamingen slapen, dus de slaaptijd per respondent is gelijk aan de slaaptijd per participant. Omgekeerd besteden lang niet alle Vlamingen tijd aan kinderopvoeding, dus de tijd besteed aan kinderopvoeding per respondent is veel lager dan de tijd besteed aan kinderopvoeding per participant.

Belangrijkste conclusies

- Bijna de helft van onze tijd zijn we bezig met onszelf: slapen, eten en drinken en persoonlijke verzorging nemen 75 tot 80 uur in beslag van de totale 168 uur die een week telt.
- Een kwart van de tijd zijn we productief bezig (betaald werk of opleiding, huishoudelijk werk en kinderopvoeding) en nog eens een vijfde van de tijd besteden we recreatief.
- En 6 à 7% of 10 à 11 uur per week zijn we onderweg.

Wat verandert er niet?

- De tijd die mannen en vrouwen aan betaalde arbeid besteden
- De vrije tijd die mannen hebben

Wat neemt er toe?

- De tijd die mannen aan huishoudelijk werk en kinderopvoeding besteden
- De tijd die mannen en vrouwen aan opleiding en persoonlijke verzorging besteden
- De tijd die vrouwen aan vrije tijd besteden

Wat neemt er af?

- De tijd die vrouwen aan huishoudelijk werk en kinderopvoeding besteden
- De tijd die mannen en vrouwen aan slapen en sociale participatie besteden

Hoe groot blijven de verschillen tussen vrouwen en mannen:

- Mannen werken 7 uur per week langer op de arbeidsmarkt
- Vrouwen werken bijna 6 uur per week langer in het huishouden

- Vrouwen besteden bijna 2 uur per week meer aan kinderopvoeding
- Vrouwen slapen en verzorgen zich ruim 3,5 uur per week langer
- Mannen hebben 6 uur per week meer vrije tijd dan vrouwen

Hoe persistent zijn de verschillen?

- Huishoudelijk werk is de meest genderspecifieke activiteit: weten we hoeveel tijd iemand besteedt aan huishoudelijk werk, dan kunnen we in 72,8% van de gevallen goed voorspellen of het om een man of een vrouw gaat.
- Kinderopvoeding is minder genderspecifiek geworden: meer mannen nemen meer kinderopvoeding op zich.
- Betaald werk en klusjes blijven typisch mannelijke taken, winkelen en aankleden en toilet maken typisch vrouwelijke taken.

Vraag 1: waar besteed de Vlaming zijn of haar tijd aan?

Productieve tijd

Mannen en vrouwen besteden wekelijks ongeveer een kwart van hun tijd (zie figuur 1) of 43 à 44 uur per week (zie tabel 1) aan productieve tijdsbesteding. Deze samenstelling van deze productieve tijd is evenwel erg ongelijk verdeeld. Mannen besteden gemiddeld 7 uur per week meer dan vrouwen aan betaald werk (*duur per respondent*), terwijl vrouwen meer tijd aan het huishouden, de kinderen en/of hun opleiding besteden.

De *participatiegraad* aan deze laatste 3 activiteiten ligt voor vrouwen ook steevast hoger dan bij mannen. (Veel) meer vrouwen besteden tijd aan kinderopvang en opvoeding (38,2% vs. 29,5%) en aan opleiding (25,2% vs. 17,5%). Omgekeerd zijn er meer mannen (69,5%) dan vrouwen (61,6%) die betaald werk verrichten. Laten we studenten uit de berekening, dan ligt de *participatiegraad* voor betaald werk op 76,1% bij mannen en 68,4% bij vrouwen. Deze percentages komen min of meer overeen met de cijfers van de werkzaamheidsgraad van het Steunpunt Werk en Sociale Economie.

Werkende mannen besteden net geen 35 uur per week aan betaalde arbeid (*duur per participant*) en werkende vrouwen net geen 27 uur per week. Vrouwen die voor kinderen zorgen besteden hier met 7u47 bijna twee uur per week meer aan dan mannen die voor kinderen zorgen (5u54). Het verschil tussen de tijd die schoolgaande/studerende mannen en vrouwen aan hun opleiding besteden is niet significant.

Reproductieve tijd

Bijna de helft van onze tijdsbesteding gaat naar reproductieve tijd (i.e. slapen, eten en persoonlijke verzorging). Voor mannen is dit 75u25 en voor vrouwen 79u09. Het significante verschil ontstaat doordat vrouwen anderhalf uur per week langer slapen en 2 uur per week meer met persoonlijke verzorging bezig zijn. Uiteraard is de *participatiegraad* aan deze activiteiten 100% en dus is de *duur per participant* gelijk aan de *duur per respondent*.

Recreatieve tijd

Mannen hebben dan weer 4,5 uur meer recreatieve tijd dan vrouwen. Hoewel vrouwen een half uur per week meer aan sociale participatie besteden dan mannen (*duur per respondent*), hebben mannen 6u per week meer vrije tijd dan vrouwen. Op een levensloop van 18 tot 75 jaar komt dat overeen met 2 jaar (!) mee vrije tijd.

Iets meer vrouwen (94,2%) dan mannen (89,2%) engageert zich in sociale participatie (*participatiegraad*). De tijd die vrouwen hieraan besteden, zo'n 9u per week, verschilt echter niet van de tijd die mannen hieraan besteden (*duur per participant*).

Aansluitingstijd

De aansluitingstijd is met ongeveer 11u per week gemiddeld gelijk voor mannen en vrouwen (*duur per respondent*). 6,5% van onze tijd zijn we onderweg of aan het wachten (als is het aandeel wachten zeer klein). Vrijwel alle mannen en vrouwen verplaatsen zich wel eens tijdens de week (*participatiegraad* is bijna 100%), dus de *verplaatsingsduur per participant* is vrijwel gelijk aan de *duur per respondent*. Een kwart van de mannen en bijna een derde van de vrouwen (*participatiegraad*) noteert wel eens te moeten wachten en dat voor gemiddeld 1u per week (*duur per respondent*).

Minder dan 1% van de tijd is ongespecificeerd in het dagboekje.

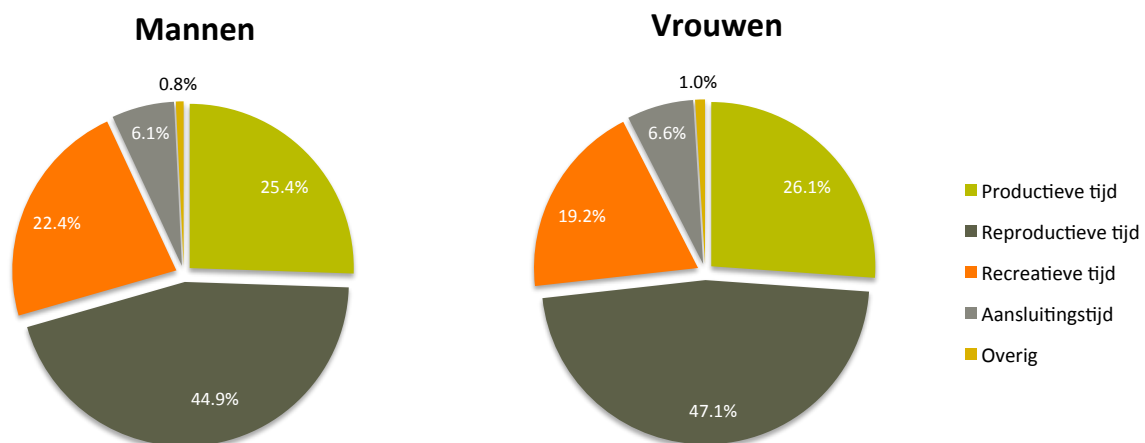

Tabel 1. Tijd per week besteed aan 11 hoofdactiviteiten en 4 hoofdcategorieën voor de Vlaamse bevolking 18-75 jaar naar geslacht voor 2013. Duur per respondent (hh:mm), participatiegraad (%), en duur per participant (hh:mm), n=3.260 (2013).

	Duur per respondent		Participatiegraad		Duur per participant	
	Mannen	Vrouwen	Mannen	Vrouwen	Mannen	Vrouwen
Betaald werk	23:49*	16:36	69,5*	61,6	34:16*	26:57
Huishoudelijk werk	13:52*	19:50	97,4*	99,3	14:15*	19:59
Kinderzorg en opvoeding	1:44*	2:58	29,5*	38,2	5:54*	7:47
Opleiding	3:27*	4:27	17,5*	25,2	19:45	17:37
<i>Productieve tijd</i>	<i>42:45</i>	<i>43:52</i>				
Persoonlijke verzorging	15:55*	18:00	100,0	100,0	15:55*	18:00
Slapen en rusten	59:30*	61:08	100,0	100,0	59:30*	61:08
<i>Reproductieve tijd</i>	<i>75:25*</i>	<i>79:09</i>				
Sociale participatie	7:54*	8:29	89,2*	94,2	8:51	9:01
Vrije tijd	29:47*	23:47	100,0*	99,5	29:47*	23:53
<i>Recreatieve tijd</i>	<i>37:41*</i>	<i>32:17</i>				
Wachten	0:16	0:18	24,8*	30,4	1:05	0:59
Verplaatsing	10:24	10:44	95,7*	97,8	10:52	10:59
<i>Aansluitingstijd</i>	<i>10:40</i>	<i>11:02</i>				
Overig	1:17*	1:38	58,4*	66,8	2:12*	2:28
Totaal	168:00	168:00				

*Verschil tussen mannen en vrouwen is significant voor $p \leq 0,05$

Figuur 1. Procentuele verdeling van tijd per week besteed aan 4 hoofdcategorieën (en restcategorie) voor de Vlaamse bevolking 18-75 jaar naar geslacht voor 2013. n=3.260 (2013).

Vraag 2: hoe is de tijdsbesteding van de Vlaming geëvolueerd?

De duur per respondent besteed aan betaald werk is vrijwel niet veranderd over de verschillende meetmomenten. Dat geldt ook voor de duur per participant voor vrouwen (rond de 30u per week). De duur van betaald werk per participant voor mannen is met 3,5 uur per week gedaald in 2013 naar 37 uur per week (inclusief verplaatsingstijd) ten opzichte van 2004. Des te opvallender is het dan ook dat de participatiegraad (lees: werkzaamheidsgraad) van zowel mannen als vrouwen is gestegen. We werken dus met meer, maar minder uren.

De opmars van de 'nieuwe man' lijkt nog altijd gaande: meer mannen (*participatiegraad*) besteden meer tijd aan huishoudelijk werk (bijna van 14,5 uur naar bijna 17u per week) en kindercare (van ruim 4,5 naar ruim 5,5 uur per week) (*duur per participant*) dan in 1999 en 2013. Vrouwen daarentegen, besteden over de jaren minder tijd aan huishoudelijk werk en kindercare.

Een opvallende vaststelling is dat mannen 2 uur per week minder zijn gaan slapen in 2013 dan in 1999 en 2004. Ook vrouwen hebben ingeleverd op hun slaap, zij het slechts 50 minuten per week. Anderzijds besteden zowel mannen (+1 uur per week) als vrouwen (+1,5 uur per week) meer tijd aan persoonlijke verzorging en eten en drinken.

Hoewel het percentage mannen en vrouwen dat activiteiten stelt i.v.m. sociale participatie (praten, telefoneren, onbetaalde hulp, verenigingsleven, religie, ...) vrij stabiel is, neemt de tijd die zij daaraan spenderen (*duur per participant*) wel gevoelig af. Mannen besteden hier ruim 2 uur per week minder aan dan in 2004 en voor vrouwen is dat ruim 1 uur. De hoeveelheid vrije tijd blijft voor mannen vrijwel onveranderd. Vrouwen daarentegen, hebben ten opzichte van 1999 ruim 1 uur per week vrije tijd meer, maar ten opzichte van 2004 is ook hun vrije tijd onveranderd.

(De veranderingen in 'overige verplaatsingsduur' zijn te wijten aan de online methode van 2013 ten opzichte van de papier-en-pen methode van 1999 en 2004.)

Tabel 2. Tijd per week besteed aan 11 hoofdactiviteiten voor de Vlaamse bevolking 18-75 jaar naar geslacht voor 1999/2004/2013. n=1.328 (1999), n=1.768 (2004), n=1.349 (2013).

	Duur per respondent (hh:mm)					
	1999		2004		2013	
	Mannen (n= 670)	Vrouwen (n= 658)	Mannen (n= 890)	Vrouwen (n= 878)	Mannen (n= 672)	Vrouwen (n= 677)
Betaald werk	29:03	17:01	27:46	17:59	28:22	18:59
Huishoudelijk werk	14:07*	26:30*	14:42°	24:44°	16:37	22:57
Kinderzorg en opvoeding	1:44*	4:34	1:46°	4:27	2:26	3:40
Persoonlijke verzorging	15:21	15:58*	14:53°	16:13°	15:45	17:45
Slapen en rusten	60:20*	62:11	60:21°	61:56	58:39	61:05
Opleiding	2:31*	2:49*	2:58°	2:48°	4:17	5:37
Sociale participatie	9:18	10:29	10:48°	11:13°	8:41	10:00
Vrije tijd	32:08	24:57	32:11	26:14	31:31	25:56
Wachten	0:11	0:11*	0:11	0:11°	0:15	0:16
Overige verplaatsing [†]	0:59*	0:44*	0:54°	0:48°	0:07	0:06
Overig	2:12*	2:31*	1:23	1:22	1:16	1:33
Totaal	168:00	168:00	168:00	168:00	168:00	168:00

	Participatiegraad					
	1999		2004		2013	
	Mannen (n=670)	Vrouwen (n= 658)	Mannen (n=890)	Vrouwen (n=878)	Mannen (n=672)	Vrouwen (n=677)
Betaald werk	73,6	57,5	68,3°	59,7	76,3	63,5
Huishoudelijk werk	96,4	99,4	95,8°	99,8	98,2	99,4
Kinderzorg en opvoeding	37,2	48,8	38,0	51,4	42,7	50,7
Persoonlijke verzorging	100,0	100,0	100,0	100,0	99,9	100,0
Slapen en rusten	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Opleiding	23,7	25,7	23,9°	27,7	24,3	36,9
Sociale participatie	94,2	96,3*	94,0	96,8	92,7	95,1
Vrije tijd	100,0	100,0*	99,9	99,8	100,0	99,1
Wachten	19,1*	21,0*	18,3°	19,6°	26,0	30,1
Overige verplaatsing [†]	49,9*	45,6*	46,7°	48,3°	12,9	12,4
Overig	79,6*	82,8*	66,2	66,4	60,6	64,3

	Duur per participant					
	1999		2004		2013	
	Mannen	Vrouwen	Mannen	Vrouwen	Mannen	Vrouwen
Betaald werk	39:29	29:35	40:39°	30:06	37:09	29:52
Huishoudelijk werk	14:38*	26:39*	15:21°	24:47°	16:54	23:06
Kinderzorg en opvoeding	4:41	9:23*	4:40	8:40°	5:41	7:16
Persoonlijke verzorging	15:21*	15:58	14:53°	16:13°	15:46	17:45
Slapen en rusten	60:20*	62:11	60:21°	61:56	58:39	61:05
Opleiding	10:38*	10:59	12:28°	10:08°	17:40	15:13
Sociale participatie	9:53	10:53	11:29°	11:35°	9:22	10:30
Vrije tijd	32:08	24:57	32:13	26:18	31:31	26:10
Wachten	1:01	0:52	1:04	1:02	0:59	0:56
Overige verplaatsing [†]	1:58*	1:37*	1:57°	1:40°	0:54	0:55
Overig	2:46*	3:02*	2:06	2:04	2:06	2:25

[†]Verplaatsingen waarvoor de respondent geen verplaatsingsdoel heeft opgegeven

*Verschil tussen 1999 en 2013 is significant voor $p \leq 0,05$

°Verschil tussen 2004 en 2013 is significant voor $p \leq 0,05$

Vraag 3: vervagen de verschillen?

De evoluties zoals besproken onder vraag 2 leiden ertoe dat de verschillen in de traditionele rolverdeling tussen mannen en vrouwen afnemen (figuur 2). Mannen zijn minder gaan werken en besteden (nog maar) 7u per week meer tijd aan betaalde arbeid dan vrouwen terwijl dat voorheen rond de 10u per week lag.

Ook de tijd besteed aan gezinstaken convergeert. Deels omdat mannen meer gezinstaken op zich nemen, deels omdat vrouwen hier minder tijd aan besteden. Per saldo besteden vrouwen (nog maar) 6u per week meer aan huishoudelijk werk terwijl dat voorheen rond de 12u (in 1999) en 9u30 (in 2004) per week lag. Ook het verschil in kinderopvang neemt aanzienlijk af, van ruim 4u per week naar 'slechts' 1,5 uur per week. Desalniettemin blijven de verschillen in verdeling van de werklust traditioneel. Mannen hebben dan ook met bijna 5,5 uur per week nog altijd veel meer vrije tijd dan vrouwen. Bovendien wil een convergentie niet zeggen dat de verschillen daarom minder persistent zijn.

Om deze verschillen systematischer te onderzoeken, hebben we de tijdsbesteding van mannen en vrouwen verder onderzocht door middel van een discriminantanalyse. Hiervoor gebruiken we een fijnere indeling van activiteiten in 39 categorieën.

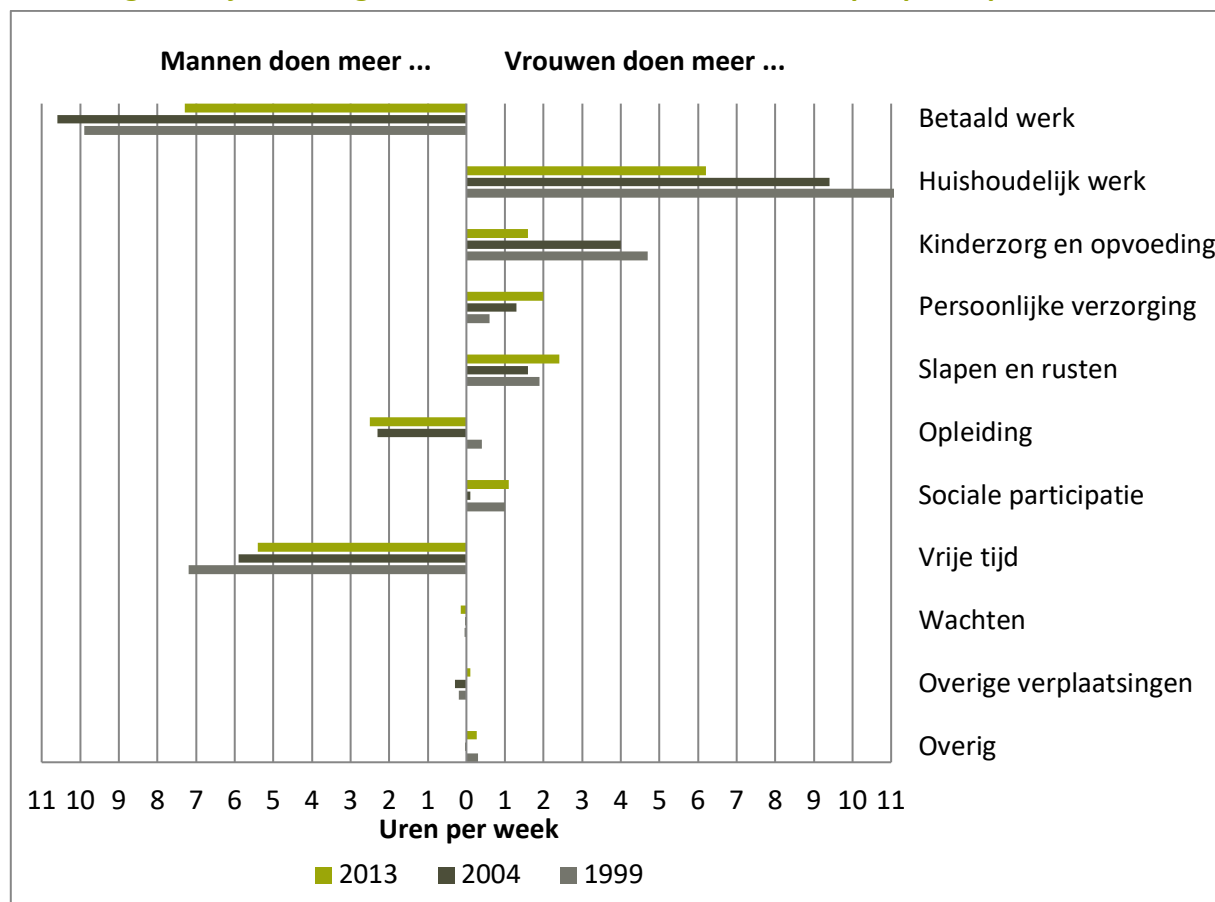
Discriminantanalyse is een techniek die op basis van informatie van personen (in ons geval de tijdsbesteding), andere kenmerken van diezelfde personen (in ons geval het geslacht) probeert te voorspellen. Stel dat we op basis van de tijdsbesteding erin slagen om in 50% van de gevallen het geslacht van iemand correct te voorspellen, dan zouden we moeten concluderen dat de tijdsbesteding niet geslachts-specifiek is. Immers, indien we puur at random iemands geslacht voorspellen dan hebben we ook één kans op twee om een correcte voorspelling te doen. Indien onze voorspellingen echter veel accurater worden dan de toevallige, dan kunnen we concluderen dat de informatie die we gebruiken wel systematisch verschilt naargelang het geslacht. Discriminantanalyse geeft ons bovendien informatie over welke activiteiten meer of minder bijdragen tot de voorspellingskracht en dus iets zeggen over het genderspecifieke van die vorm van tijdsbesteding. De indicator die we hiervoor gebruiken is de 'maat van discriminatiekracht'. Die maat varieert tussen 0 en 1 en kan geïnterpreteerd worden als een correlatiecoëfficiënt (hoe hoger de waarde, hoe beter de voorspellingskracht).

Als we informatie hebben over de tijdsbesteding (in 39 categorieën) dan voorspellen we het geslacht van iemand in 82% van de gevallen juist. 80,9% van de vrouwen wordt juist geklasseerd en 83,9% van de mannen. Vrouwen zijn over de jaren even goed te voorspellen. Mannen zijn ten opzichte van 1999 juist minder goed te voorspellen (in 1999 werd 89,3% van de mannen juist voorspeld). Dit betekent:

- dat de tijdsbesteding van de mannen meer op die van de vrouwen is gaan lijken, wat onder meer komt doordat mannen in 2013 meer tijd aan kinderopvang besteden. In 1999 was kinderopvang nog sterk onderscheidend, dat is, kinderopvang was nog een typisch vrouwelijke activiteit, terwijl dat in 2013 niet meer het geval is (zie tabel 3);
- dat de typische vrouwelijke taken over de jaren niet minder genderspecifiek is geworden: huishoudelijk werk voert nog altijd de lijst aan van meest onderscheidende en meest vrouwelijke taak.

Opvallend is verder dat betaalde arbeid minder onderscheidend en klusjes juist meer onderscheidend zijn geworden als mannelijke tijdsbesteding. Tot slot heeft de activiteit 'aankleden en toilet maken' de activiteit 'kinderopvang' vervangen als typische vrouwelijke activiteit (tabel 3). Dit voedt de 'clichés' van vrouwen die langer slapen en meer tijd aan persoonlijke verzorging besteden dan mannen en uit figuur 2 blijkt dat dit in 2013 meer uitgesproken is dan voorheen. Vrouwen besteden 2 uur per week meer aan persoonlijke verzorging (incl. eten en drinken) en slapen ook nog eens 2,5 uur per langer dan mannen (figuur 2).

Figuur 2. Verschil in tijd per week besteed aan 11 hoofdactiviteiten voor de Vlaamse bevolking 18-75 jaar naar geslacht voor 1999/2004/2013. Duur per participant.

Tabel 3. Top 5 van activiteiten waarop mannen en vrouwen uit de Vlaamse bevolking van 18-75 jaar zich onderscheiden voor 1999/2004/2013. n=1.328 (1999), n=1.768 (2004), n=1.349 (2013).

Vrouwen doen meer...	Maat van discriminantie			Mannen doen meer...
	1999	2004	2013	
Huishoudelijk werk	0,775	0,738	0,625	
	0,279	0,271	0,306	Klusjes
Aankleden en toilet maken			0,254	
	0,273	0,240	0,238	Betaalde arbeid
Winkelen	0,267	0,228	0,212	
Kinderzorg	0,245	0,266		

Persnota Vlaams Tijdbestedingsonderzoek 2013

Thema

Evolueren we naar een flexibele arbeidssamenleving?

Situering

We denken vaak dat we meer, langer en flexibeler werken dan ooit tevoren, maar is dat wel zo? Neemt de arbeidstijd toe of werken we minder dan vroeger? Wordt er meer gewerkt op afwijkende arbeidstijden? Hebben we meer zeggenschap over wanneer we werken?

Data

Online tijdbestedingsonderzoek uit 2013 bij 3.260 respondenten.

Voor de vergelijking over de jaren is het online tijdbestedingsonderzoek uit 2013 vergelijkbaar gemaakt met de tijdbestedingsonderzoeken uit 1999 (n=1.328) en 2004 (n=1.768) door:

- de verplaatsingsduur op te tellen bij de duur van de activiteiten waartoe deze verplaatsingen dienden (de verplaatsingen van en naar het werk worden opgeteld bij de arbeidstijd)
- enkel de maanden in 2013 te selecteren overeenkomstig de maanden van het veldwerk van de onderzoeken uit 1999 en 2004 (i.e. april tot oktober minus 6 weken zomerverlof van 15 juli tot 31 augustus)

Dit resulteert voor 2013 in de dataset van 1.349 respondenten die vergelijkbaar is over de jaren.

Alle onderzoeken zijn uitgevoerd door de Onderzoeksgroep TOR van de Vakgroep Sociologie van de Vrije Universiteit Brussel.

Werkwijze

Analyse maakt gebruik van *tempogrammen*. Een tempogram geeft het percentage Vlamingen (op de y-as) dat op een bepaald moment van de dag (op de x-as) tegelijkertijd betaald werk verricht.

Arbeidsduur wordt weergegeven als *duur per participant*, waarbij participanten respondenten zijn die *meer dan een uur betaald werk* hebben geregistreerd in de referentieweek.

Afwijkende werkuren zijn *avondwerk* (ma-zo van 19u tot 22u), *nachtwerk* (ma-zo van 22u tot 6u de volgende dag), *weekendwerk* (za-zo van 6u tot 19u).

Belangrijkste conclusies

- De arbeidsmarktparticipatie van mannen en vrouwen neemt toe tussen 2004 en 2013. De mannen werken echter minder uren per week, bij vrouwen blijft de werktijd stabiel.
- Participatie aan betaalde werk is vooral afgenomen in de jongste leeftijdsgroep 18 en 24 jaar (jongeren studeren langer) en toegenomen onder 55-plussers.
- Het percentage werk op afwijkende werktijden is gedaald doorheen de jaren.
- Mannen werken eerder op afwijkende werkuren dan vrouwen.
- Nachtwerk en werk op zaterdag zijn de meest voorkomende afwijkende werkvormen. Het aandeel avondwerk is licht gedaald en zondagswerk blijft veeleer uitzonderlijk.
- De toename in mogelijkheid tot temporele vrijheid van arbeidsuren gaat hand in hand met een toename van meer controle hierop van de werkgever.

Vraag 1: werken we langer in dan 15 jaar geleden?

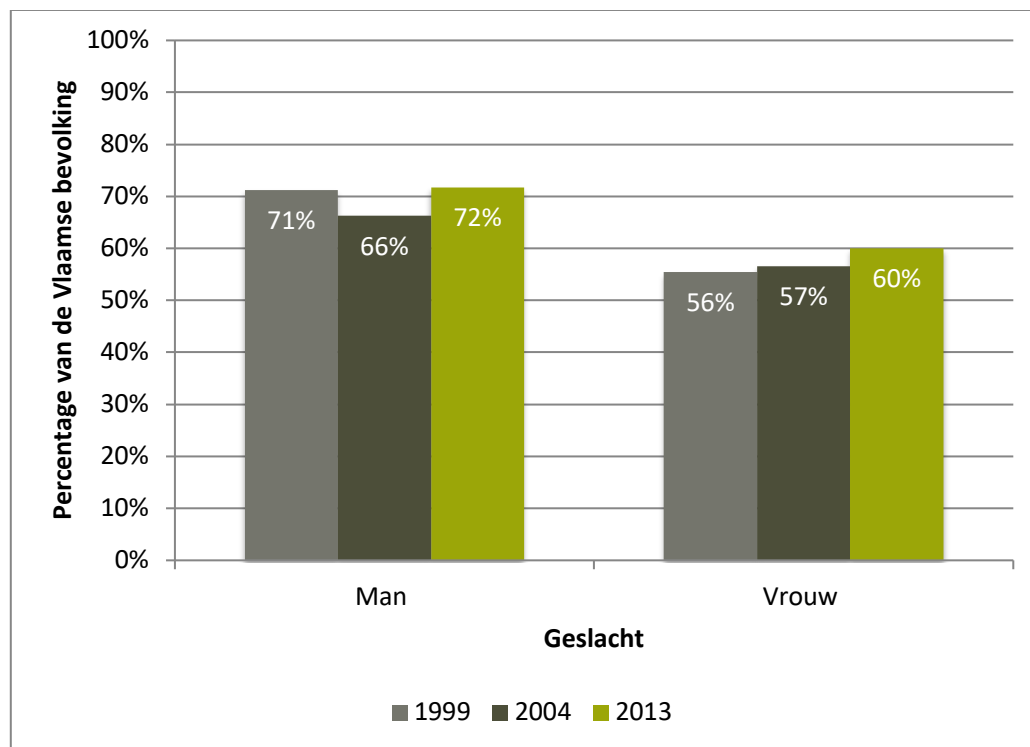
De gemiddelde arbeidsduur neemt af in vergelijking met 2004. Dit is een gevolg van de daling van de werktijd bij mannen, vrouwen werken evenveel als in 2004 en iets meer dan in 1999. De kloof tussen de arbeidsduur van mannen en vrouwen is dan ook kleiner geworden (tabel 1). De participatiegraad aan betaalde arbeid neemt toe bij zowel mannen (72% in 2013) en vrouwen (60% in 2013) (figuur 1).

Tabel 1. Tijd per week besteed aan betaald werk (inclusief verplaatsingen) voor werkenden in de Vlaamse bevolking van 18-75 jaar naar geslacht voor 1999/2004/2013. Duur per participant.

	1999		2004		2013	
	hh:mm	n	hh:mm	n	hh:mm	n
Totale Bevolking	36:24	842	37:14	1087	35:55	888
<i>Geslacht</i>	*		*		*	
Man	40:47	477	41:53	590	39:31	482
Vrouw	30:39	365	31:42	497	31:39	406

*Verschil tussen mannen en vrouwen is significant voor $p \leq 0,05$

Figuur 1. Evolutie in percentage van de Vlaamse bevolking van 18-75 jaar dat minstens 1 uur werk heeft geregistreerd in de referentieweek naar geslacht voor 1999/2004/2013

Vraag 2: werk over de levensloop, wanneer werken we het meest?

Het percentage jongeren tussen de 18 en 24 dat werkt neemt gestaag af over de jaren (figuur 2), wellicht omdat jongeren langer studeren. De jongeren die werken, werken ook minder (gemiddeld bijna 23u in 2004, zie tabel 2).

Voor alle andere leeftijdscategorieën stijgt de participatiegraad. Tijdens de drukke leeftijd (tussen 25 en 54 jaar) werkt ongeveer 90% van de Vlaamse bevolking, de arbeidstijd in deze levensfase is ook het hoogst.

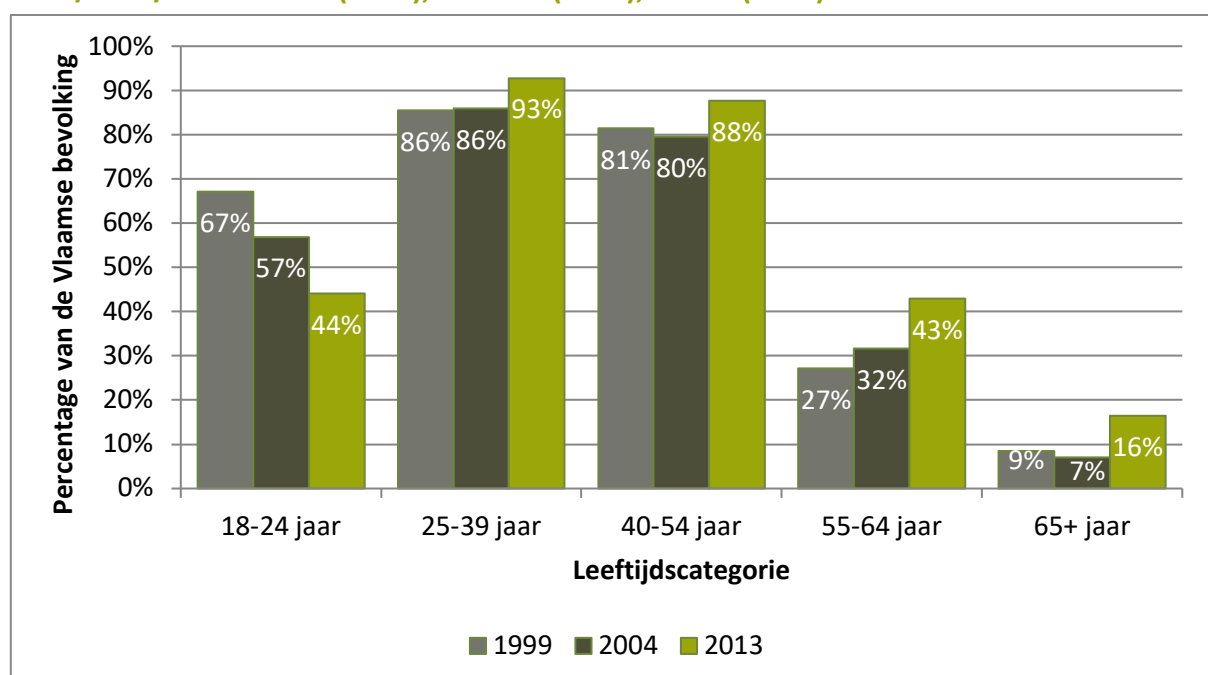
De arbeidsparticipatie bij 55-plussers is gevoelig gestegen. In vergelijking met de 25-54 jarigen zien we toch nog een halvering van de participatiegraad. Ook de gemiddelde arbeidsduur per participant neemt gevoelig af tussen 55 en 64. In 2013 werkt nog 16% van de 65-75 jarigen, dat is een verdubbeling tegenover 2004; de arbeidstijd bij de oudste leeftijdscategorie is echter beperkt.

Tabel 2. Tijd per week besteed aan betaald werk (inclusief verplaatsingen) voor de Vlaamse bevolking van 18-75 jaar naar leeftijdscategorieën voor 1999/2004/2013. Duur per participant.

	1999		2004		2013	
	hh:mm	n	hh:mm	n	hh:mm	n
Totale bevolking	36:24	842	37:14	1087	35:55	888
<i>Leeftijdscategorieën</i>	*		*		*	
18-24 jaar	26:43	98	34:47	137	22:48	79
25-39 jaar	37:32	359	39:10	396	38:31	283
40-54 jaar	39:03	316	38:01	453	39:34	378
55-64 jaar	36:23	53	32:36	85	32:57	124
65-75 jaar	16:51	15	12:41	16	6:13	24

*Verschil tussen leeftijdscategorieën is significant voor $p \leq 0,05$

Figuur 2. Evolutie in percentage van de Vlaamse bevolking van 18-75 jaar dat minstens 1 uur werk heeft geregistreerd in de referentieweek naar leeftijdscategorieën voor 1999/2004/2013. n=842 (1999), n=1.078 (2004), n=888 (2013).

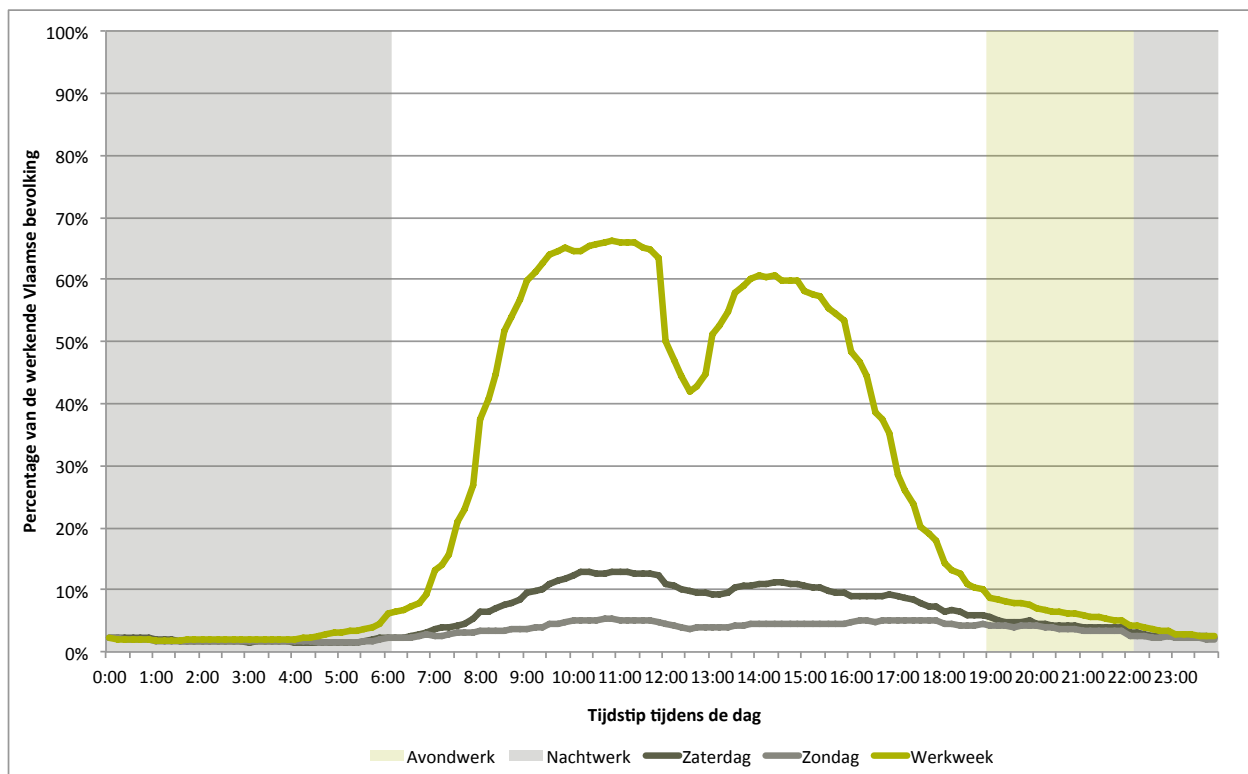
Vraag 3: Wat zijn flexibele werktijden en wanneer zijn de meeste afwijkende werkuren verricht?

Naast werk tijdens de dag (van 6u-19u op weekdays) onderscheiden we de volgende atypische werktijden: avond werk (ma-zo van 19u-22u); nachtwerk (ma-zo van 22u-6u); zaterdagwerk (van 6u-19u) zondagwerk (van 6u-19u). Figuur 3 toont het percentage van de werkende Vlaamse bevolking (werkend=minstens 1 uur werk geregistreerd in de referentieweek) dat op een bepaald moment van de dag aan het werk is. Uit de figuur blijkt dat nachtwerk, avondwerk en zondagwerk (en zelfs zaterdagwerk) veeleer uitzonderlijk is.

In vergelijking met 10 jaar geleden is de percentage gewone werkuren (d.i. werkuren op weekdays tussen 6 en 19 uur) zelfs gestegen (zie tabel 3). Slechts 13% van de totale werktijd gebeurt op atypische werktijden. Anderzijds verricht 59% van de werknemers wel eens werk op atypische werktijden (zie tabel 4). Bijna alle zelfstandigen (81%) werken op afwijkende werktijden, maar ook mannen, jongeren, alleenwonenden, voltijds werkenden en de laagst en hoogst opgeleiden werken vaker buiten de normale werktijden. Jongeren, lager opgeleiden, arbeiders en zelfstandigen werken het meeste uren op atypische werktijden.

De 13% van de totale werktijd dat op atypische tijdstippen wordt gepresteerd, situeert zich in 2013 veel minder in de avond en op zondag dan in 1999 en 2004 (zie figuur 4). Het aandeel nachtwerk en zaterdagwerk blijft min of meer gelijk over de verschillende meetmomenten.

Figuur 3. Verdeling van percentage van de werkende Vlaamse bevolking van 18-75 jaar over een weekdag dat werkt tijdens de dag, avond en nacht op een weekdag, zaterdag en zondag voor 2013 (n=1811) (werkend=minstens 1 uur werk geregistreerd in de referentieweek).

Tabel 3. Percentage van de werkende Vlaamse bevolking van 18-75 jaar dat betaald werk verricht op atypische werktijden voor 1999/2004/2013 (werkend=minstens 1 uur werk geregistreerd in de referentieweek).

Tijdvak	Aantal klokuren per tijdvak	Aandeel tijdvak in totale week	Aandeel tijdvak in totale arbeidsduur per week		
			1999 (n=732)	2004 (n=972)	2013 (n=765)
<i>Atypische werktijden</i>					
Avond (19u-22u)	21	12,5%	5,4%*	4,4%	3,6%
Nacht (22u-6u)	56	33,3%	3,8%	4,6%	4,5%
Weekend (6u-19u)	26	15,5%	5,7%	6,7%	5,4%
<i>Zaterdag</i>	13	7,7%	3,5%	4,3%	3,8%
<i>Zondag</i>	13	7,5%	2,2%	2,4%*	1,6%
Totaal	103	61,3%	14,9%	15,7%	13,5%
<i>Normale werktijden</i>					
Totaal	65	38,7%	85,1%	84,3%	86,5%
Totaal in een week	168	100%	100%	100%	100%

*Verskil tussen jaren is significant voor $p \leq 0,05$

Tabel 4. Percentage van de werkende Vlaamse bevolking van 18-75 jaar dat wel eens betaald werk verricht op atypische werktijden en het percentage atypische werk op de totale werktijd naar geslacht, leeftijdscategorieën, gezinssituatie, opleidingsniveau, arbeidsmarktpositie en beroepsituatie voor 2013 (werkend=minstens 1 uur werk geregistreerd in de referentieweek).

	% werkenden dat wel eens op atypische tijden werkt	% van werk op atypische tijden op totale werktijd
Totale werkende bevolking (n=1.811)	58,8%	13%
Geslacht	*	*
Man (n=987)	63,4%	14,4%
Vrouw (n=824)	53,3%	11,3%
Leeftijdscategorieën		
18-24 jaar (n=82)	60,0%	17,6%
25-39 jaar (n=611)	45,7%	12,7%
40-54 jaar (n=855)	51,9%	12,9%
55-64 jaar (n=260)	43,7%	12,3%
65+ jaar (n=3)	-	-
Gezinssituatie	*	*
Inwonend bij ouder(s) (n=94)	63,8%	13,2%
Alleenwonend (n=168)	65,3%	15,7%
Met partner zonder kinderen (n=467)	58,8%	15,1%
Alleenstaande ouder (n=102)	51,5%	10,4%
Met partner en kinderen (n=966)	57,8%	11,8%
Opleidingsniveau	*	*
Geen of lager secundair onderwijs (n=360)	59,7%	16,6%
Hoger secundair onderwijs (n=701)	55%	14%
Hoger onderwijs (n=719)	61,5%	9,8%
Arbeidsmarktpositie		
Deeltijds werkend (n=378)	45,8%	11,6%
Voltijds werkend (n=1433)	62,2%	13,4%
Beroepsituatie	*	*
Arbeider (n=381)	57,7%	18,1%
Bediende (n=728)	52,6%	10,7%
Hogere bediende, kader, bedrijfsleider (n=331)	53,5%	7,9%
Zelfstandige, vrij beroep (n=155)	81,8%	16,5%
Andere (n=194)	74,7%	17%

*Verschil tussen categorieën binnen kenmerken is significant voor $p \leq 0,05$

Vraag 4: Is er meer temporele vrijheid in vergelijking met 15 jaar geleden?

Het percentage van de werkende Vlamingen van 18-75 jaar (werkend=minstens 1 uur werk geregistreerd in de referentieweek) die hun werktijden helemaal niet kunnen variëren is met bijna 10 procentpunten gedaald in vergelijking met 1999 (zie tabel 5). Anderzijds kan 4 op 10 werkende Vlamingen zijn werktijden moeilijk variëren. Ook het percentage werkende Vlamingen dat werktijden onbeperkt kan laten variëren (al dan niet met verwittiging) neemt in 2013 (19,5%) af ten opzichte van 2004 (25,6%). Omgekeerd geldt dat het percentage werkende Vlamingen dat zijn werktijden beperkt kan variëren (met of zonder verwittigen) wel toeneemt over de jaren (van 26,2% in 1999 naar 35,6% in 2013).

We concluderen hieruit dan de mogelijkheid tot temporele vrijheid in werktijden weliswaar toeneemt, maar dat tegelijkertijd de controle van de werkgever hierop eveneens toeneemt.

Tabel 5. Evolutie in de procentuele verdeling van temporele vrijheid voor de werkende Vlaamse bevolking van 18-75 jaar voor 1999/2004/2013 (werkend=minstens 1 uur werk geregistreerd in de referentieweek). n=732 (1999), n=972 (2004), n=765 (2013).

	1999	2004	2013
Moeilijk te variëren	51,3%	46,0%	41,9%
Mits verwittigen/beperkt variëren	19,1%	18,5%	22,7%
Zonder verwittigen/beperkt variëren	7,1%	9,9%	12,9%
Mits verwittigen/onbeperkt variëren	6,7%	9,5%	6,1%
Zonder verwittigen/onbeperkt variëren	15,8%	16,1%	13,4%
	100%	100%	100%

*Verschil tussen categorieën van tijdsovereïning over de jaren is significant voor $p \leq 0,05$

Persnota Vlaams Tijdbestedingsonderzoek 2013

Thema

Nieuwe media, oude media ... hoe evolueert het mediagebruik?

Situering

Tegenwoordig is een wereld zonder media voor veel mensen misschien moeilijk in te beelden. We gebruiken media voor uiteenlopende zaken. Je zou je kunnen afvragen of er eigenlijk nog veel momenten op een dag zag zijn wanneer we geen media gebruiken. In deze nota geven we aan wat we precies verstaan onder mediagebruik, of het is toegenomen en hoe vaak en wanneer we hier eigenlijk mee bezig zijn.

Data

Voor onze analyses maken we gebruik van tijdsbestedingsgegevens die online werden afgenomen in 2013, 3260 respondenten hielden gedurende zeven dagen een dagboekje bij waarin ze vermeldden welke activiteiten ze deden, van hoe laat tot hoe laat deze duurden, wie er aanwezig was, de locatie, enz. Daarnaast maken we gebruik van de tijdsbestedingsgegevens uit 1999 en 2004 om een vergelijking over de tijd te maken.

Werkwijze

In deze nota bekijken op basis van het tijdsbestedingsonderzoek van 2013 de media-activiteiten die voor privédoeleinden worden ondernomen, ongeacht de plaats. Werkgerelateerd mediagebruik valt hier niet onder.

Belangrijkste conclusies

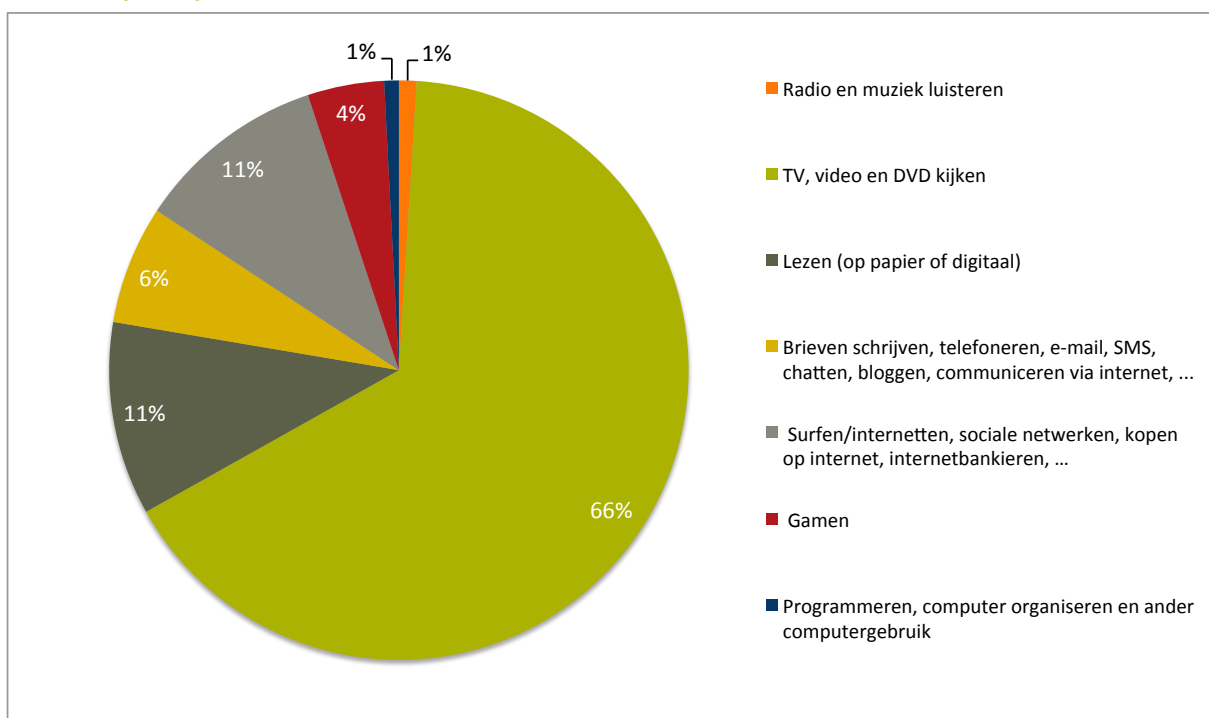
- De totale tijdsbesteding aan mediagebruik als hoofdactiviteit in de totale populatie (n=3.260) ligt op 20 uur en 39 minuten per week. Het grootste gedeelte van deze tijdsbesteding wordt in beslag genomen door televisiekijken (13:36)
- De traditionele media als radio en televisie domineren nog steeds ons mediagebruik. Het mediagebruik is vooral geconcentreerd in de avonden
- Media doorheen de tijd: opvallend is de continue afname in het aantal respondenten m.b.t. luisteren naar muziek/radio (als hoofdactiviteit) en het lezen. Het gebruik van nieuwe media daarentegen is de afgelopen jaren significant gestegen
- In bijna de helft van de gevallen zijn we niet thuis als we naar muziek of de radio luisteren. Bijna een kwart van de tijd bevinden we ons op het openbaar vervoer. Wat betreft lezen geldt dat we nog steeds het vaakst lezen als we thuis zijn (78%).
- Het lezen van papier is nog steeds het populairst bij de gemiddelde Vlaming. Het lezen van een beeldscherm is nog niet ingeburgerd in Vlaanderen

Vraag 1: Hoeveel tijd voor media?

In het tijdsbestedingsonderzoek van 2013 verstaan we onder mediagebruik alle media-activiteiten die voor privédoeleinden worden ondernomen, ongeacht de plaats. Deze omvatten het gebruik van traditionele massamedia (televisie, radio en print media) in al hun vormen: online en offline, op papier en digitaal, via vaste en mobiele media-apparaten. Daarnaast behoort hiertoe ook het spelen van games en computergebruik.

De totale tijdsbesteding aan mediagebruik als hoofdactiviteit beslaat 20 uur en 39 minuten per week (figuur 1 en tabel 1). Hiervan wordt het overgrote gedeelte in beslag genomen door de tijd besteed aan televisie kijken. Vlamingen kijken zo'n 13 uur en 36 minuten televisie per week. Daarnaast besteden ze ongeveer elk 2 uur en 10 minuten aan respectievelijk lezen en surfen op het internet. Het gebruik van media voor correspondentiedoeleinden ligt op een gemiddelde van ruim 1 uur en 20 minuten. Vlamingen gamen daarnaast bijna 53 minuten per week. Radio luisteren neemt slechts 12 minuten in beslag. Dit lijkt weinig, maar radioluisteren is in de meeste gevallen een secundaire activiteit, dat wil zeggen een activiteit die in combinatie wordt gedaan met een hoofdactiviteit (bijvoorbeeld autorijden).

Figuur 1. Procentuele verdeling van de wekelijkse tijd besteed aan media als hoofdactiviteit voor de Vlaamse bevolking 18-75 jaar voor 2013. Participatiegraad (%), n=3.260 (2013).

Tabel 1 Procentuele verdeling van de wekelijkse tijd besteed aan media als hoofdactiviteit voor de Vlaamse bevolking 18-75 jaar voor 2013. Duur per respondent (hh:mm), n=3.260 (2013).

Media activiteit	Tijd besteed aan media activiteit
Radio en muziek luisteren	00:12
Tv, video en DVD kijken	13:36
Lezen (op papier of digitaal)	02:13
Brieven schrijven telefoneren, e-mail, SMS, chatten, bloggen, communiceren via internet	01:22
Surfen/internetten, sociale netwerken, kopen op internet, internetbankieren	02:11
Gamen	00:52
Programmeren, computer organiseren en ander computergebruik	00:10
Totale mediagebruik	20:39

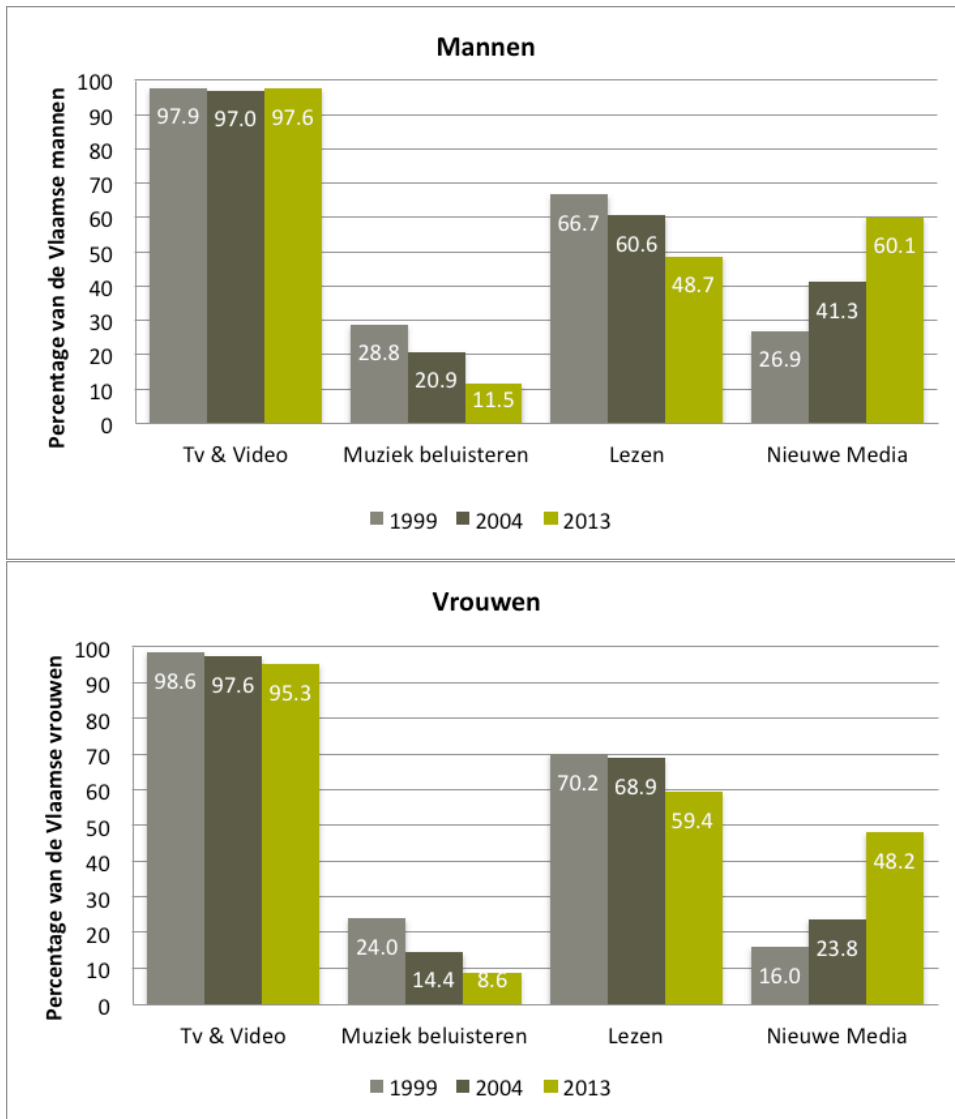

Vraag 2: Het gebruik van media doorheen de tijd: wat neemt toe en wat neemt af?

In figuur 2 en tabel 2 bekijken we het mediagebruik over 1999, 2004 en 2013. Figuur 2 laat de participatiegraden voor de verschillende media activiteiten zien.

- TV kijken. We merken op dat het aantal mannen en vrouwen dat tv kijkt ongeveer gelijk is gebleven over de jaren, bijna elke Vlaming kijkt TV op een willekeurige week (figuur 2). We zien wel een lichte afname in duur dat men TV kijkt, zowel bij mannen als bij vrouwen is de tijd die men wekelijks voor de buis zit met ongeveer een uur gedaald (tabel 2)
- Radio en muziek luisteren. Er is een continue afname, voor zowel mannen als vrouwen, in de tijdsbesteding aan muziek/radio luisteren als hoofdactiviteit. Deze afname komt vooral doordat het aantal mensen dat wekelijks deze activiteit doet is afgenomen. De duur per participant is slechts een weinig gedaald.
- Lezen. Er is een continue afname in het aantal mannen en vrouwen dat leest. We zien dat van de mensen die lezen, vrouwen iets meer zijn gaan lezen ten opzichte van 1999. Tot dusver heeft de digitalisering niet geleid tot een toename in het aantal mensen dat leest als hoofdactiviteit. In TOR13 hebben we echter een speciale module voor mediagebruik. We kunnen hierdoor dieper inzoomen op het leesgedrag van de Vlaming. Verderop in deze nota zullen we kijken naar deze media module en de totale tijdsbesteding aan lezen, dus ook als secundaire activiteit, bekijken voor digitaal versus papier
- Nieuwe media. Waar er een afname is in radio luisteren en lezen, is er een forse toename in het aantal mensen dat nieuwe media gebruikt. Vooral mannen zijn hier wekelijks mee bezig (60,1%).

Figuur 2. Participatiegraad voor verschillende media hoofdactiviteiten voor de Vlaamse bevolking van 18-75 jaar naar geslacht voor 1999/2004/2013. Participatiegraad (%), n=1.328 (1999), n=1.768 (2004), n=1.349 (2013).

Tabel 2. Evolutie in tijdsbesteding per week aan media hoofdactiviteiten voor de Vlaamse bevolking van 18-75 jaar Participatiegraad (%), n=1.328 (1999), n=1.768 (2004), n=1.349 (2013).

	Duur per respondent hh:mm					
	1999		2004		2013	
	Mannen (n=670)	Vrouwen (n=658)	Mannen (n=890)	Vrouwen (n=878)	Mannen (n=672)	Vrouwen (n=677)
Tv & Video	14:34	13:19*	14:51	13:00°	13:43	11:58
Muziek beluisteren	0:45*	0:27*	0:26	0:11	0:12	0:07
Lezen	2:42*	2:03	2:12	2:08	1:59	2:04
Nieuwe Media	1:04*	0:25*	1:41°	0:32°	2:37	1:22
Totaal	19:06	16:15	19:12	15:53	18:32	15:33

	Participatie %					
	1999		2004		2013	
	Mannen (n=670)	Vrouwen (n=658)	Mannen (n=890)	Vrouwen (n=878)	Mannen (n=672)	Vrouwen (n=677)
Tv & Video	97,9%	98,6%*	97,0%	97,6%*	97,6%	95,3%
Muziek beluisteren	28,8%*	24,0%*	20,9%*	14,4%*	11,5%	8,6%
Lezen	66,7%*	70,2%*	60,6%*	68,9%*	48,7%	59,4%
Nieuwe Media	26,9%*	16,0%*	41,3%*	23,8%*	60,1%	48,2%

	Duur per participant hh:mm					
	1999		2004		2013	
	Mannen	Vrouwen	Mannen	Vrouwen	Mannen	Vrouwen
Tv & Video	14:53	13:30	15:18°	13:20	14:04	12:34
Muziek beluisteren	2:38	1:53	2:09	1:22	1:46	1:30
Lezen	4:03	2:55*	3:39	3:06	4:04	3:30
Nieuwe Media	4:00	2:38	4:06	2:17	4:21	2:51

*Verschil tussen 1999 en 2013 is significant voor $p \leq 0,05$

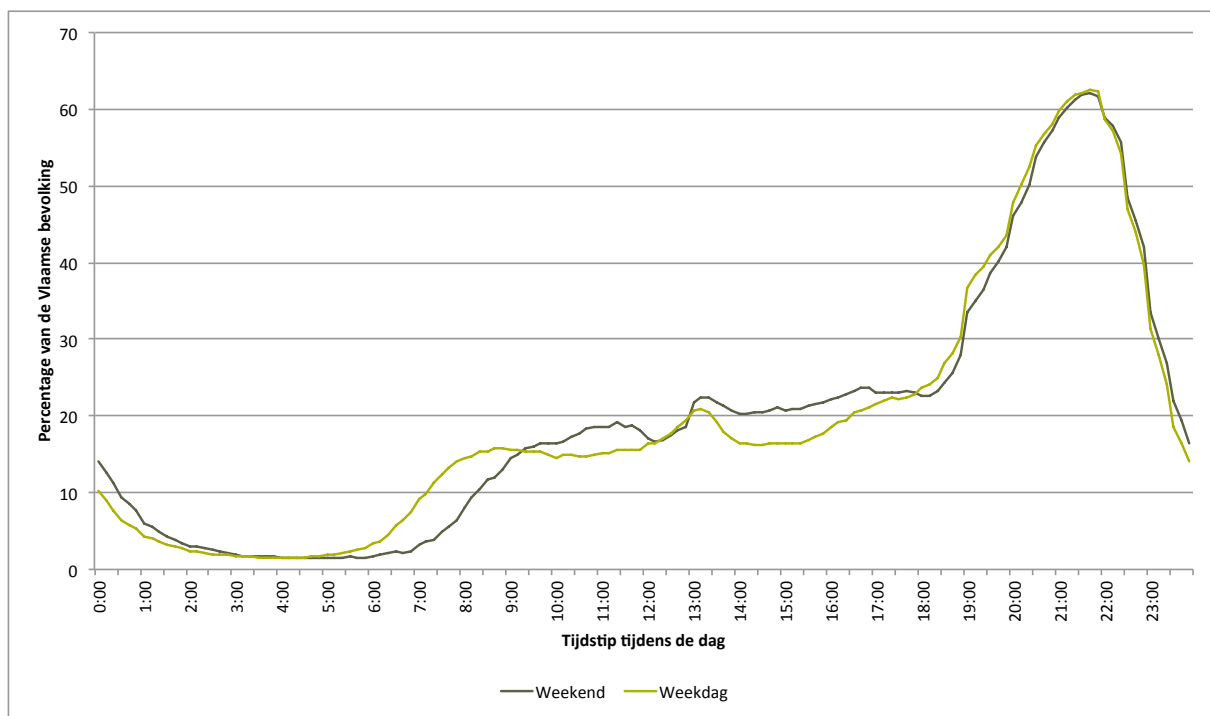
°Verschil tussen 2004 en 2013 is significant voor $p \leq 0,05$

Vraag 3: Mediagebruik: doorheen de dag?

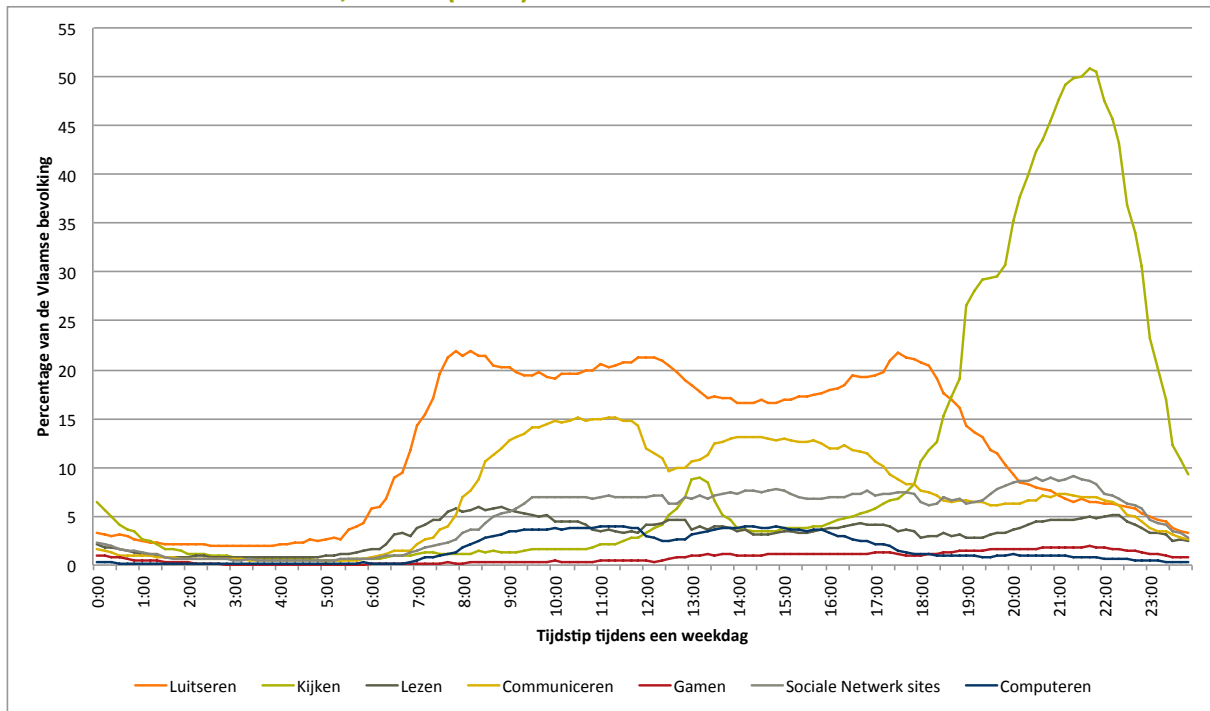
Bij deze vraag bekijken we het mediagebruik als hoofd- en secundaire activiteit. De reden hiervoor is dat bijvoorbeeld radio vooral als secundaire activiteit wordt gebruikt, bijvoorbeeld wanneer men auto rijdt of aan het werk is.

Mediagebruik neemt een aanzienlijk deel in van onze tijdsbesteding. We zien, dat als we naar het percentage mensen doorheen een dag kijken, dat de tijdsbesteding aan media vooral gedomineerd wordt door televisiegebruik. Toch is er een groot gedeelte van de dag dat bijna 80% van de mensen geen media gebruikt voor privé doeleinden. We kunnen concluderen dat de traditionele media als radio en televisie nog steeds ons mediagebruik domineren en dat daarnaast ons media gebruikt vooral geconcentreerd is in de avonduren. Belangrijke kanttekening die we hierbij maken is dat de tijdsbesteding korter dan 5 minuten meestal niet wordt geregistreerd: een smsje of een kort berichtje verschijnen dus nauwelijks of niet op de radar.

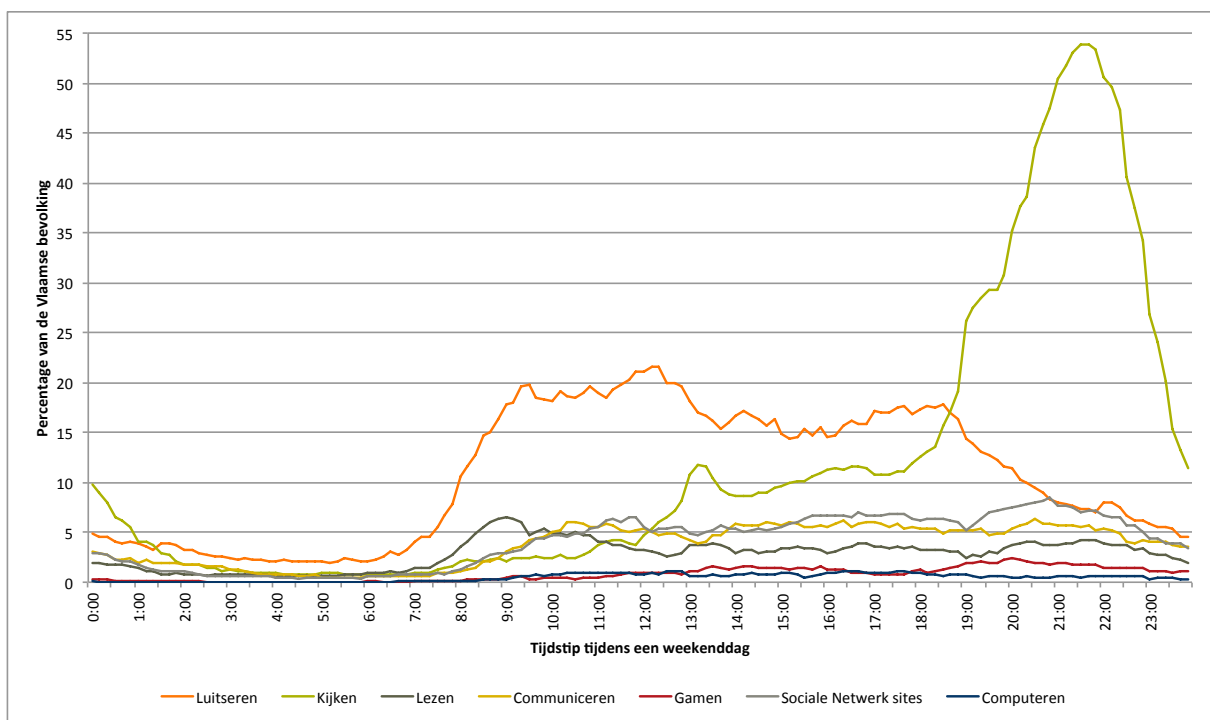
Figuur 3. Verdeling van percentage van de Vlaamse bevolking van 18-75 jaar over een weekdag en weekend dat media gebruikt als hoofd- en secundaire activiteit voor 2013. n=1.349 (2013).

Figuur 4a. Verdeling van percentage van de Vlaamse bevolking van 18-75 jaar over een weekdag naar verschillende media activiteiten als hoofd-, secundaire en tertiaire activiteit voor 2013. Mediamodule, n=959 (2013).

Figuur 4b. Verdeling van percentage van de Vlaamse bevolking van 18-75 jaar over een weekenddag naar verschillende media activiteiten als hoofd-, secundaire en tertiaire activiteit voor 2013. Mediamodule, n=959 (2013).

Uitleg Figuur 4a en 4b

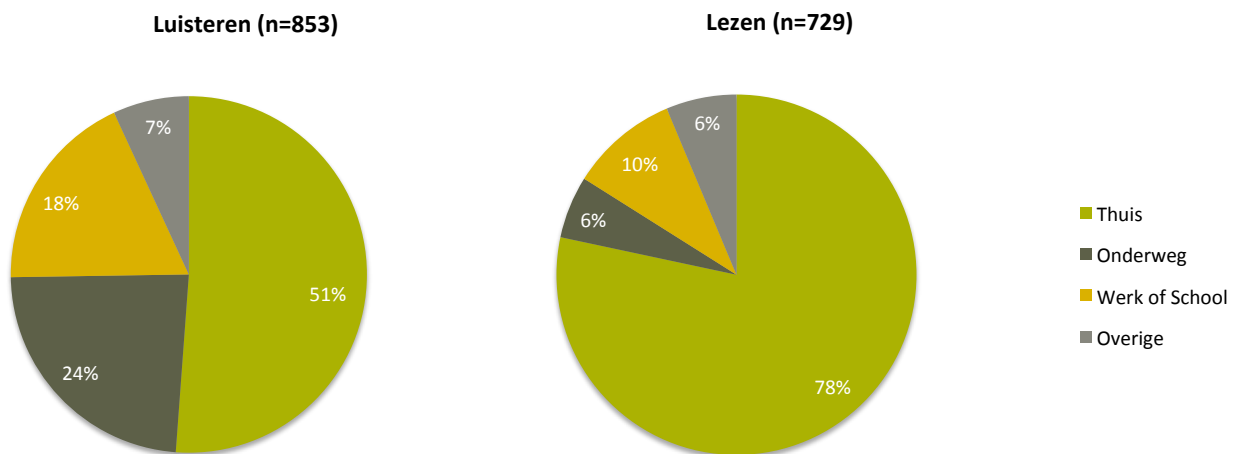
In TOR13 hebben wij een extra media module ontwikkeld die de tijdsbesteding aan media zeer nauwkeurig bevroegde. De respondent kregen hierbij de vraag of ze naast hun hoofd en secundaire activiteit nog gebruik hebben gemaakt van een mediatoepassing. Door deze manier van bevragen kunnen we een beter beeld krijgen wanneer en hoelang mensen doorheen de dag gebruik maken van een mediatoepassing. Bovenstaande tempogrammen laten zien dat er nog een groot gedeelte van de dag is waar zo'n 80 procent van de mensen geen media gebruiken. Hoewel mediagebruik dus een aanzienlijk deel van ons tijdsbesteding in beslag neemt (en dan met name televisie kijken), is het gebruik van media vooral geconcentreerd op bepaalde momenten van de dag. Wanneer we kijken naar het verschil tussen een doordeweekse dag en een weekenddag, merken we op dat er in het weekend meer momenten op een dag zijn waarbij meer mensen televisie kijken dan doordeweeks. 's Avonds is de piek echter spitsier en is er dus een kortere periode waarbij veel mensen televisie kijken. We communiceren daarentegen doorheen een weekenddag minder dan tijdens een doordeweekse dag.

Vraag 4: Mediagebruik: Overal?

Voorgaande tempogrammen hebben laten zien dat we o.a. luisteren en lezen gedurende verschillende tijdstippen op een dag. In de volgende analyses bekijken we de plek waar we deze media activiteit uitvoeren.

In bijna de helft van de gevallen zijn we niet thuis als we naar muziek of de radio luisteren. Bijna een kwart van de tijd bevinden we ons op het openbaar vervoer. Wat betreft lezen geldt dat we nog steeds het vaakst lezen als we thuis zijn (78%).

Figuur 5. Percentage van de tijd per week besteed aan luisteren en lezen per participant als hoofd, neven en tertiaire activiteit voor de Vlaamse bevolking 18-75 jaar naar locatie voor 2013. Mediamodule.

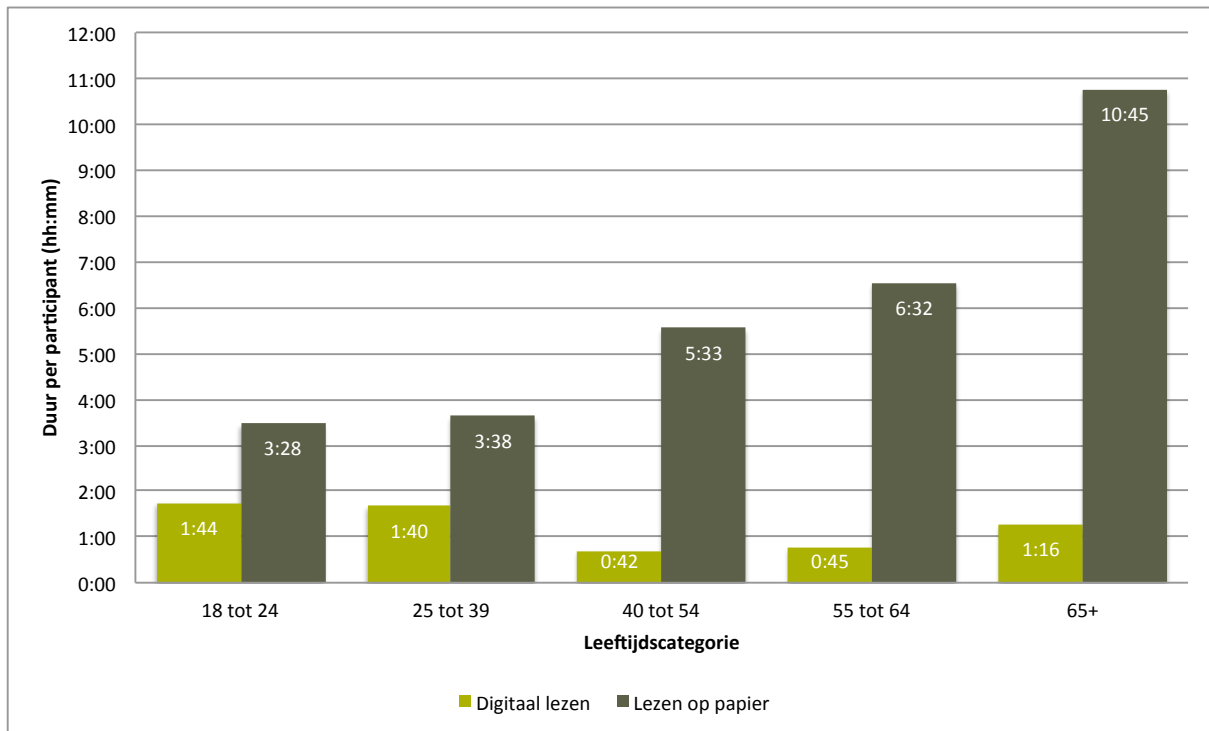

Vraag 5: Lezen we meer digitaal?

De mogelijkheden om kranten, tijdschriften en andere informatie via een beeldscherm te lezen zijn de afgelopen jaren toegenomen. Toch wordt de meeste tijd aan lezen nog altijd besteed aan lezen op papier. Wel opmerkelijk is dat jongeren gemiddeld veel minder lezen dan ouderen en dat ze meer digitaal lezen dan ouderen.

In vraag 1 zagen we al dat het percentage mensen dat leest als hoofdactiviteit de afgelopen jaren voor zowel mannen als vrouwen is afgenomen. Hier gaan we na hoe de verhoudingen precies zijn tussen papier en digitaal lezen. We bekijken ook de mensen die lezen hebben opgegeven als tweede activiteit (bijvoorbeeld in combinatie met muziek luisteren). De eerste conclusie die we kunnen trekken uit figuur 6 is dat het lezen van papier nog steeds het populair is voor de gemiddelde Vlaming. 65-plussers besteden in een week tijd veruit het meeste tijd aan lezen, ongeveer 10 uur en 45 minuten van het lezen doen ze op papier. Slechts 1 uur en 16 minuten besteden ze aan het lezen van digitale media. Jongeren lezen veel minder dan ouderen, maar de Vlamingen van 18 t/m 39 jaar lezen wel meer digitaal dan de oudere bevolking.

Figuur 6. Tijd besteed per participant aan lezen per week als hoofd, neven en tertiaire activiteit voor de Vlaamse bevolking 18-75 jaar naar leeftijd voor 2013. Duur per participant, Mediamodule, n=699 (2013)

Persnota Vlaams Tijdbestedingsonderzoek 2013

Thema

Ongelijkheid in vrije tijd en sociale participatie

Situering

In deze nota bekijken we hoeveel tijd de Vlaming eigenlijk nog heeft voor ontspanning. Dit geldt voor de tijd besteed aan vrije tijd en de tijd voor sociale participatie. Hebben wij hier meer tijd voor of net minder? Hoe vullen Vlamingen hun vrijetijd in en wat is de invloed van het hebben kinderen op de vrije tijd?

Data

Voor onze analyses maken we gebruik van tijdsbestedingsgegevens die online werden afgenomen in 2013, 3260 respondenten hielden gedurende zeven dagen een dagboekje bij waarin ze vermeldden welke activiteiten ze deden, van hoe laat tot hoe laat deze duurden, wie er aanwezig was, de locatie, enz. Daarnaast maken we gebruik van de tijdsbestedingsgegevens uit 1999 en 2004 om een vergelijking over de tijd te maken.

Werkwijze

Centrale begrippen:

- **Vrije tijd.** Hieronder verstaan we de activiteiten waarbij ontspanning en zelfontplooiing centraal staan, zoals hobby & spel, sport, tv kijken, enz.
- **Sociale participatie.** Het gaat hier om activiteiten die in teken staan van sociaal (of menselijk) contact: praten, telefoneren, chatten, onbetaalde hulp, op bezoek gaan, verenigingsleven, ...
- **Recreatieve tijd** wordt berekend als de som van de activiteitscategorieën sociale participatie en vrije tijd

Belangrijkste conclusies

- Wanneer we de data van 1999, 2004 en 2013 voor Vlaanderen met elkaar vergelijken zien we dat er een continue toename is in de tijd besteed aan 'Hobby & Spel', 'Sport' en 'Nieuwe media'
- Consistent met het cliché besteden vrouwen meer tijd aan sociale participatie, mannen hebben meer vrije tijd
- Mannen hebben een ander patroon van vrijetijdsbesteding. Zo zien we dat er meer mannen aan sport doen en bezig zijn met nieuwe media. Vrouwen lezen meer
- Werkenden hebben zoals te verwachten het minste recreatieve tijd, verrassend is wel dat er op dat vlak nauwelijks een verschil is tussen voltijds en deeltijds werkenden.
- Hooggeschoolden hebben minder vrije tijd dan laaggeschoolden, ze besteden echter meer tijd aan sociale participatie
- Hooggeschoolden besteden meer tijd aan culturele activiteiten dan laaggeschoolden

- Hooggeschoolden doen meer verschillende recreatieve activiteiten per week dan lager opgeleiden
- De tijdsdruk neemt toe naarmate het opleidingsniveau stijgt, tegelijk stijgt het aantal verschillende recreatieve activiteiten dat men per week doet
- Mensen zonder kinderen hebben meer vrije tijd. De vrije tijd neemt (opnieuw) toe naarmate de kinderen ouder worden

Vraag 1: Hoe is het patroon van vrijetijdsbesteding doorheen de tijd veranderd voor mannen en vrouwen?

Wanneer we de data van 1999, 2004 en 2013 voor Vlaanderen met elkaar vergelijken zien we dat er een continue toename is in de tijd besteed aan 'Hobby & Spel', 'Sport' en 'Nieuwe media.' Zowel mannen als vrouwen besteden hier meer tijd aan dan vroeger. Dat is vooral een gevolg van het feit dat meer mensen deze activiteiten zijn gaan doen (de participatiegraad neemt toe, de duur per participant niet of nauwelijks). Wat verder opvalt is dat er een constante afname van het aantal lezers en het luisteren naar muziek/radio als hoofdactiviteit (participatiegraad daalt). Ook de tijd besteed aan recreatie en uitgaan kent een afname voor de laatste 10 jaar. Deze afname is vooral een gevolg van het dalend aantal mensen die aan recreatie doen en/of uitgaan op een doorsnee week.

Tabel 1. Tijd per week besteed aan de verschillende (hoofd)activiteiten in de vrije tijd voor de Vlaamse bevolking van 18-75 jaar voor 1999/2004/2013

	Duur per respondent					
	1999		2004		2013	
	Mannen (n=670)	Vrouwen (n=658)	Mannen (n=890)	Vrouwen (n=878)	Mannen (n=672)	Vrouwen (n=677)
Hobby & Spel	1:57	1:22	1:53°	1:33	2:34	1:49
Sport	1:11*	0:24*	1:22°	0:35°	1:50	0:56
Recreatie	3:11	2:18	2:58	3:00°	2:41	1:58
Uitgaan	3:42*	2:08	3:33°	2:19	2:03	1:42
Cultuur en Vermaak	1:08	0:53	1:11°	1:10	0:51	1:01
Tv & Video	14:34	13:19*	14:51	13:00°	13:43	11:58
Muziek beluisteren	0:45*	0:27*	0:26	0:11	0:12	0:07
Lezen	2:42*	2:03	2:12	2:08	1:59	2:04
Nieuwe Media	1:04*	0:25*	1:41°	0:32°	2:37	1:22
Totaal	30:17	23:24	30:11	24:34*	28:33	23:03

	Participatiegraad %					
	1999		2004		2013	
	Mannen (n=670)	Vrouwen (n=658)	Mannen (n=890)	Vrouwen (n=878)	Mannen (n=672)	Vrouwen (n=677)
Hobby & Spel	37,8%	36,3%*	36,0%	38,5%°	41,1%	44,6%
Sport	24,8%*	14,8%*	24,4%°	21,9%°	40,3%	37,2%
Recreatie	59,9%*	58,1%*	56,2%°	60,9%°	49,3%	45,2%
Uitgaan	65,7%*	52,7%*	64,8%°	58,5%°	46,6%	41,2%
Cultuur en Vermaak	29,9%*	26,6%	30,4%°	29,0%	20,4%	26,3%
Tv & Video	97,9%	98,6%*	97,0%	97,6%°	97,6%	95,3%
Muziek beluisteren	28,8%*	24,0%*	20,9%°	14,4%°	11,5%	8,6%
Lezen	66,7%*	70,2%*	60,6%°	68,9%°	48,7%	59,4%
Nieuwe Media	26,9%*	16,0%*	41,3%°	23,8%°	60,1%	48,2%

	Duur per participant hh:mm					
	1999		2004		2013	
	Mannen	Vrouwen	Mannen	Vrouwen	Mannen	Vrouwen
Hobby & Spel	5:10	3:46	5:14	4:04	6:17	4:06
Sport	4:47	2:48	5:36	2:42	4:33	2:33
Recreatie	5:19	3:58	5:17	4:57	5:27	4:22
Uitgaan	5:38*	4:04	5:29°	3:58	4:23	4:08
Cultuur en Vermaak	3:50	3:21	3:54	4:03	4:12	3:55
Tv & Video	14:53	13:30	15:18°	13:20	14:04	12:34
Muziek beluisteren	2:38	1:53	2:09	1:22	1:46	1:30
Lezen	4:03	2:55*	3:39	3:06	4:04	3:30
Nieuwe Media	4:00	2:38	4:06	2:17	4:21	2:51

*Verskil tussen 1999 en 2013 is significant voor $p \leq 0,05$ °Verskil tussen 2004 en 2013 is significant voor $p \leq 0,05$

Vraag 2: Hoe is de tijdsbesteding aan recreatieve tijd verdeeld?

In tabel 2 maken we het onderscheid tussen vrije tijd (hobby, sport, spel, recreatie, uitgaan, media, ...) en sociale participatie (praten, telefoneren, op bezoek gaan, verenigingsleven, ...). Het totaal van die twee groepen activiteiten noemen we 'recreatieve tijd'.

Consistent met het cliché besteden vrouwen meer tijd aan sociale participatie (meer praten, telefoneren, op bezoek gaan, ...), mannen hebben meer vrije tijd. Samengeteld hebben mannen bijna 5h30 meer recreatieve tijd per week dan vrouwen.

De vrije tijd is het laagst in de drukke leeftijd tussen 25 en 55 jaar; zij die samenleven met partner en kinderen hebben veruit het minste recreatieve tijd. Werkende hebben zoals te verwachten het minste recreatieve tijd, verrassend is wel dat er op dat vlak nauwelijks een verschil is tussen voltijds en deeltijds werkenden.

Hooggeschoolden hebben minder 'recreatieve tijd' dan laaggeschoolden, ze besteden echter iets meer tijd aan sociale participatie. Ondanks het feit dat ze minder vrijetijd hebben, besteden hooggeschoolden meer tijd aan culturele activiteiten dan laaggeschoolden (tabel 3). Op een doorsnee week gaan proportioneel meer hoogopgeleiden naar een filmvoorstelling, een podiumvoorstelling, een tentoonstelling of museum of de bibliotheek. Hoger opgeleiden lezen ook vaker boeken ter ontspanning (37% van de hoogopgeleiden leest op een doorsnee week, slechts 21% van de laag opgeleiden doet dat). Ook na statistische controle voor leeftijd (aangezien oudere mensen vaker laagopgeleid zijn) blijven de verschillen bestaan.

Ondanks het feit dat ze minder recreatieve tijd hebben en een hogere tijdsdruk doen hoogopgeleiden meer verschillende recreatieve activiteiten per week dan lager opgeleiden, ze besteden ook een groter aandeel van de recreatieve tijd buitenshuis (22,5% bij hoogopgeleiden, 18% bij laagopgeleiden).

Tabel 2. Tijd per week besteed aan vrije tijd, sociale participatie en totale recreatieve tijd naar geslacht, leeftijdscategorieën, gezinssituatie, opleidingsniveau en arbeidsmarktpositie voor 2013. n=3.260 (2013)

	Totale vrije tijd	Totale Sociale participatie	Totaal Recreatieve tijd
Totale bevolking (n=3260)	26:46	8:12	34:58
Geslacht	*	*	*
Man (n=1622)	29:47	7:54	37:41
Vrouw (n=1638)	23:47	8:29	32:17
Leeftijdscategorieën	*	*	*
18-24 jaar (n=442)	28:11	7:33	35:44
25-39 jaar (n=734)	22:11	7:54	30:05
40-54 jaar (n=1031)	23:24	7:16	30:41
55-64 jaar (n=713)	30:55	9:21	40:16
65+ (n=340)	36:19	10:06	46:25
Gezinssituatie	*	*	*
Inwonend bij ouder(s) (n=418)	28:49	7:29	36:19
Alleenwonend (n=320)	29:44	9:36	39:21
Met partner zonder kinderen (n=171)	24:34	8:03	32:37
Alleenstaande ouder (n=1099)	30:47	8:54	39:42
Met partner en kinderen (n=1224)	22:02	7:25	29:27
Opleidingsniveau	*		*
Max. Lager secundair (n=906)	29:33	8:11	37:45
Hoger Secundair (n=1280)	27:44	7:56	35:41
Hoger onderwijs (n=1001)	23:00	8:31	31:31
Arbeidsmarktpositie	*	*	*
Studerend, schoolgaand (n=363)	27:38	7:27	35:06
Deeltijds werkend (n=398)	21:48	7:30	29:19
Voltijds werkend (n=1478)	22:59	7:09	30:09
Niet-werkend (n=391)	30:01	10:03	40:04
Gepensioneerd (n=612)	36:41	10:24	47:06

*Verskil tussen categorieën binnen kenmerken is significant voor $p \leq 0,05$

Tabel 3. Participatie aan cultuur, aantal verschillende recreatieve tijdsbestedingen, aandeel van de vrije tijd buitenshuis per week naar opleidingsniveau (gecontroleerd voor leeftijd). Participatiegraad (%), n=3.188 (2013)

	Max. Lager secundair	Hoger Secundair	Hoger onderwijs	Sig.
Participatie aan cultuur[†]	28,7	36,9	49,4	*
Participatie bijwonen filmvoorstelling	3,9	4,2	4,9	*
Participatie bijwonen toneel, cabaret, revue, musical, opera, klassiek concert etc.	4,1	7,1	11,6	*
Participatie bezoek museum, tentoonstelling, historische gebouw, monument	3,8	4,4	4,7	*
Participatie bibliotheek bezoek	1,4	3,8	5,5	*
Participatie boeken lezen voor ontspanning	18,5	26,9	37,5	*
Aantal verschillende recreatieve activiteiten per week	6,8	7,4	8,1	*
Aandeel van de recreatieve tijd buitenshuis	18,7	21,2	22,3	*
Tijdsdruk	35,9	38,1	40,4	*

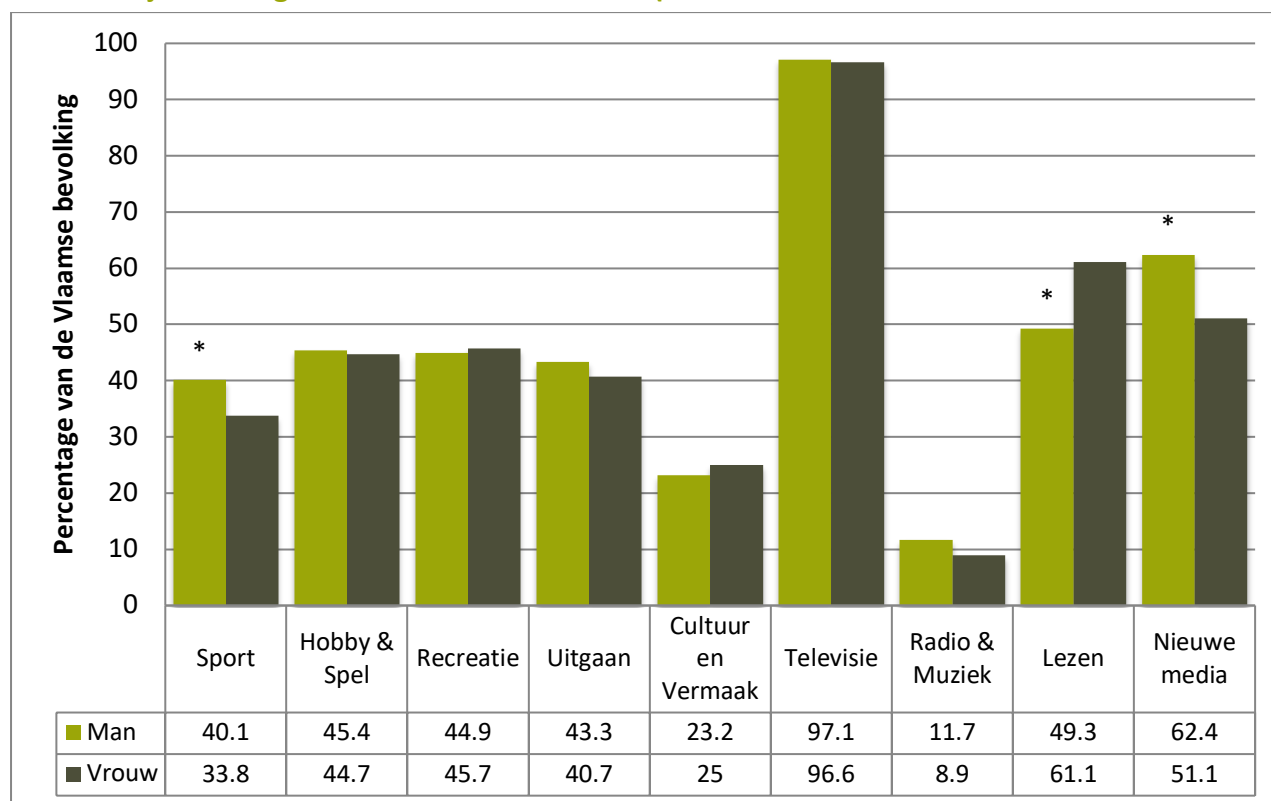
*verschil tussen opleidingsniveaus is significant voor $p \leq 0,05$

[†]Cultuur in deze tabel omvat de opgesomde culturele activiteiten.

Vraag 3: Zien we de traditionele genderrollen ook in de vrije tijd?

Onderstaande figuur laat de participatiegraad zien voor mannen en vrouwen voor de verschillende vrijetijdsactiviteiten. Opvallend is het klassieke patroon dat we hier terug zien. Mannen hebben in het algemeen meer vrije tijd maar zij hebben ook een andere patroon van vrijetijdsbesteding. Zo zien we dat er meer mannen aan sport doen en bezig zijn met nieuwe media (computer, internet, gamen, ...). Vrouwen lezen meer.

Figuur 1. Participatiegraad van de verschillende vrijetijdsactiviteiten voor de Vlaamse bevolking van 18-75 jaar naar geslacht voor 2013. n=3.260 (2013)

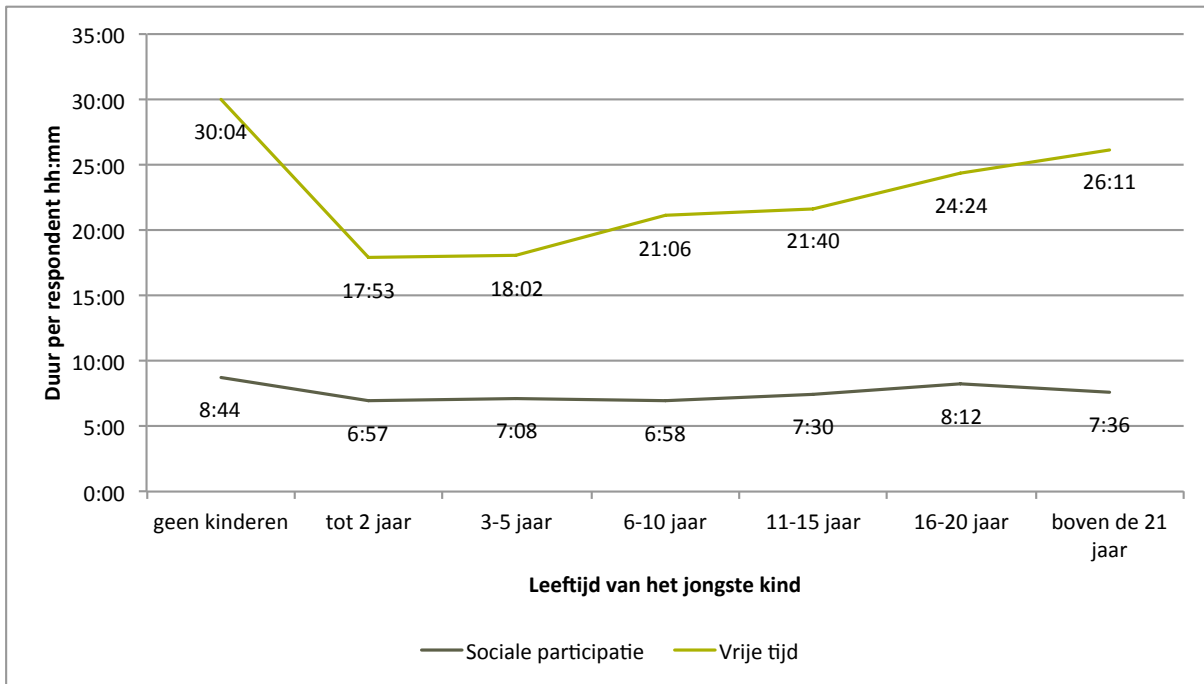
*verschil tussen mannen en vrouwen is significant voor $p \leq 0,05$

Vraag 4: Hebben mensen met kinderen minder vrije tijd en doen ze minder aan sociale participatie ?

Onderstaande figuur toont de tijdsbesteding aan vrije tijd en sociale participatie naar de leeftijd van het jongste kind. Mensen zonder kinderen hebben meer dan 30 uur vrije tijd, terwijl diegenen met kinderen onder de 2 jaar het minst vrije tijd hebben. We zien echter dat naarmate de kinderen ouder worden de vrije tijd (opnieuw) toeneemt. De invloed van kinderen op sociale participatie is iets minder ingrijpend, maar ook mensen zonder kinderen besteden meer tijd aan sociale participatie en vooral bij ouders van jonge kinderen is de sociale participatie minimaal.

Figuur 2. Tijd per week besteed aan vrije tijd en sociale participatie voor de Vlaamse bevolking van 18-75 jaar naar leeftijd van jongste kind. Duur per respondent (hh:mm), n=3.260 (2013).

Persnota Vlaams Tijdbestedingsonderzoek 2013

Thema

Actief in de vrije tijd?

Situering

Onze maatschappij houdt ons graag een ideaalbeeld voor van een gezonde levensstijl, waarbij voldoende fysieke activiteit een centrale rol speelt. Er worden heel wat initiatieven ondernomen om sport actief te promoten binnen alle lagen van de bevolking. Kijk maar naar het 'active ageing' concept van de Europese Unie waarbij ouderen aangemoedigd worden om voldoende actief te blijven tijdens hun oude dag, de populariteit van loopwedstrijden zoals de 10 miles in Antwerpen of de 20 kilometer van Brussel en de vele handige trucks van marketeers om via allerhande gadgets en smartphone applicaties onze fysieke activiteit te analyseren en monitoren. De 'prestaties' die via deze applicaties of gadgets gemeten worden, worden dan ook duchtig gedeeld via de sociale media. We kunnen dus wel stellen dat het 'sporten' of actief bezig zijn de laatste jaren volop in de belangstelling wordt geplaatst. Sporten is hip, sporten is cool, en voor heel wat mensen is het een niet te onderschatten manier waarop zij zich in de kijker zetten, zich profileren en hierdoor ook een bepaalde status creëren.

In deze bijdrage gaan we aan de hand van een grootschalig Vlaams tijdbestedingsonderzoek, uitgevoerd door de onderzoeksgroep TOR van de Vrije Universiteit Brussel, na welke groepen mensen in Vlaanderen hun vrije tijd het meest actief invullen. We kijken hierbij naar geslacht, leeftijd, arbeidspositie, gezinssituatie, opleiding en beroepsgroep.

Data

Voor onze analyses maken we gebruik van tijdbestedingsgegevens die online werden afgenomen in 2013. 3260 respondenten hielden gedurende zeven dagen een dagboekje bij waarin ze vermeldden welke activiteiten ze deden, van hoe laat tot hoe laat deze duurden, wie er aanwezig was, de locatie, enz.

Werkwijze

Door aan de gedetailleerde activiteiten, die respondenten in hun dagboekjes registreerden, een MET¹ score toe te kennen, zijn we in staat om de intensiteit van de activiteiten die de respondenten in hun vrije tijd stelden in kaart te brengen. Hieronder geven we een overzicht van de activiteitenclusters binnen onze vrijetijdsdefinitie, opgedeeld naar intensiteit. We vermelden voor elke activiteitencluster de gemiddelde MET waarde. Hierdoor kunnen we de activiteitenclusters binnen onze vrije tijd opdelen in 4 groepen:

1. Sedentaire activiteiten

- Hobby en spel (gemiddelde MET score²: vrouwen: 1,48 (n=732) mannen: 1,46 (n=736))
- TV en video (gemiddelde MET score: vrouwen: 1,30 (n=1582) mannen: 1,30 (n=1575))
- Muziek beluisteren (gemiddelde MET score: vrouwen: 1,50 (n=145) mannen: 1,50 (n=190))

---

¹ MET of 'resting metabolic rate' geeft de hoeveelheid energie weer die een bepaalde fysieke inspanning kost ten opzichte van de hoeveelheid energie in rust. [$\leq 1,5$ MET : sedentair / < 3 MET: licht / ≥ 3 MET: gematigd ≥ 6 intensief]

² De 'n' geeft weer hoeveel participanten (opgedeeld naar geslacht) een bepaalde activiteitencluster had. Bv. n=732 wil zeggen dat 732 vrouwen minstens 1 activiteit registreerden die onder 'hobby en spel' geïnclassificeerd werd.

- Lezen (gemiddelde MET score: vrouwen: 1,30 (n=1000) mannen: 1,30 (n=799))
- Nieuwe media (gemiddelde MET score: vrouwen: 1,30 (n=837) mannen: 1,30 (n=1012))
- 2. Lichte activiteiten**
  - Uitgaan (gemiddelde MET score: vrouwen: 2,01 (n=666) mannen: 2,04 (n=702))
  - Cultuur en vermaak (gemiddelde MET score: vrouwen: 1,70 (n=410) mannen: 1,69 (n=377))
- 3. Matige activiteiten**
  - Recreatie (gemiddelde MET score: vrouwen: 3,87 (n=748) mannen: 3,87 (n=728))
- 4. Sport**
  - Sport (gemiddelde MET score: vrouwen: 5,64 (n=554) mannen: 6,17 (n=651))

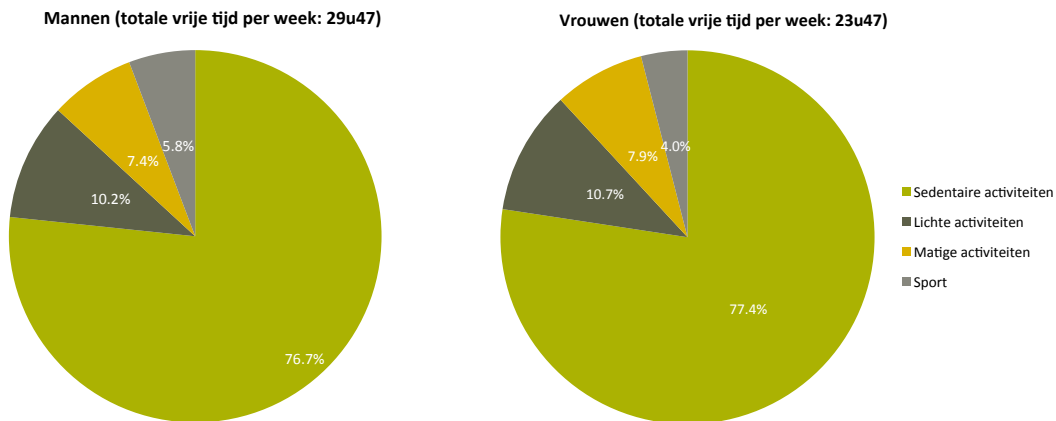
Belangrijkste conclusies

- Mannen hebben op weekbasis (29:47 uur) veel meer vrije tijd dan vrouwen (23:47 uur). Bovendien vullen zij die vrije tijd ook veel actiever in dan vrouwen, het aandeel van sportieve activiteiten binnen hun vrije tijd is 5,8% (of 01:43 uur), bij vrouwen is dat 4,0% (of 00:57 uur).
- Tot de leeftijd van ongeveer 55 jaar wordt gemiddeld ongeveer 75% van de vrije tijd aan sedentaire vrijetijdsactiviteiten besteedt, daarna stijgt het aandeel sedentaire activiteiten naarmate men ouder wordt.
- Studenten, alsook de groep 18 – 24 jarigen besteden meer tijd aan sportieve activiteiten. Het aandeel sport in de vrije tijd daalt naarmate men ouder wordt.
- Het valt op dat arbeiders (ten opzichte van zelfstandigen, bedienden en ambtenaren), meer tijd besteden aan sedentaire vrijetijdsactiviteiten. We veronderstellen dat er hier een compensatiemechanisme werkt, waarbij mensen met een fysiek zwaarder beroep een groter deel van hun vrije tijd besteden aan sedentaire activiteiten. Eerste meer diepgaande analyses bevestigen dit verband.

Vraag 1: Zien we verschillen in de (actieve) invulling van de vrije tijd naar geslacht?

- Mannen beschikken over 6 uur meer vrije tijd dan vrouwen.
- Sportieve activiteiten nemen bij mannen een groter deel van hun vrije tijd in (5,8% bij mannen vs 4,0% bij vrouwen)

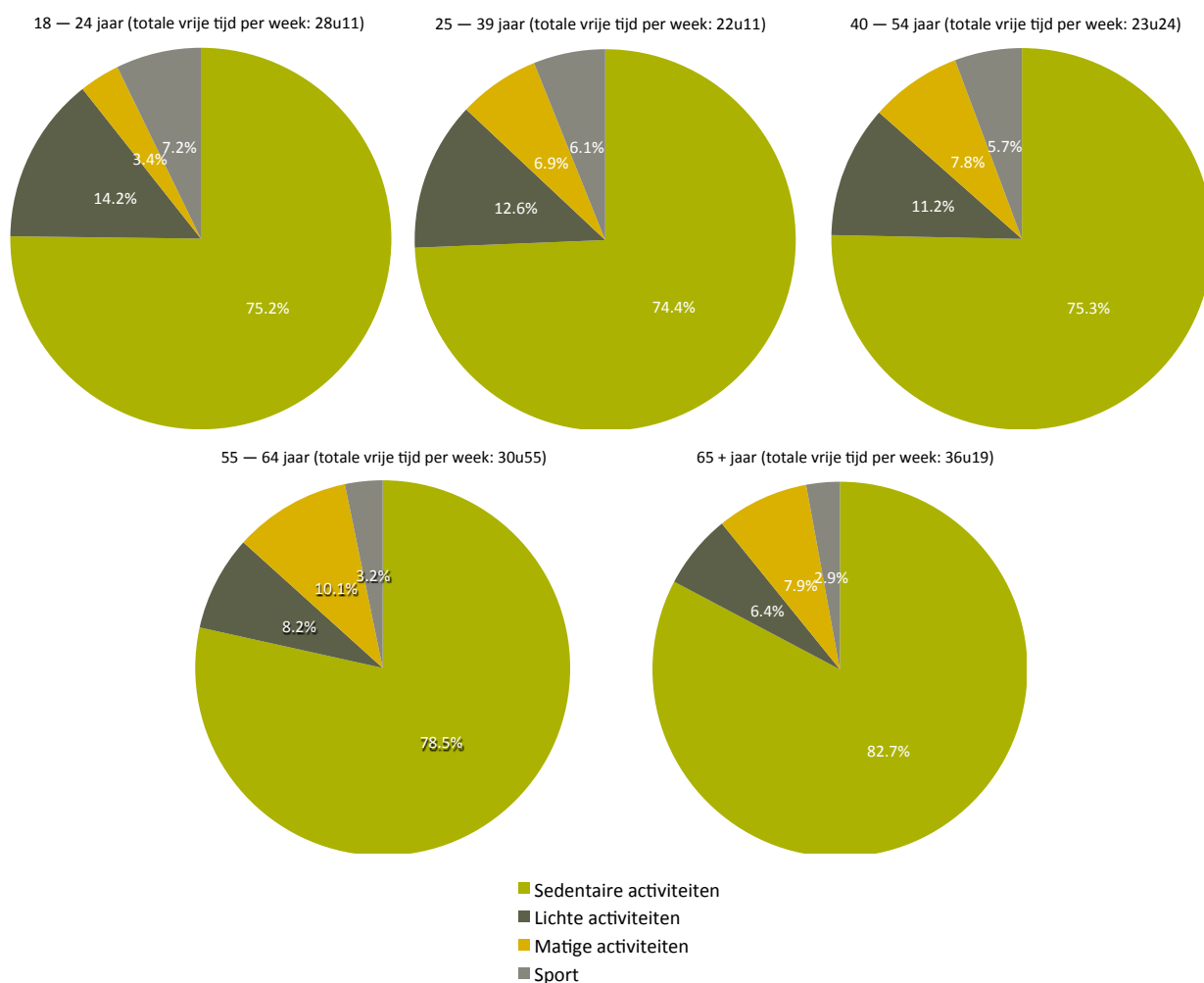
Figuur 1. Percentage van de totale vrije tijd naar intensiviteit voor de Vlaamse bevolking van 18-75 jaar, opgedeeld naar geslacht voor 2013. Duur per respondent (hh:mm), n=3.260 (2013)

Vraag 2: Zien we verschillen in de (actieve) invulling van de vrije tijd naar leeftijd?

- Tot de leeftijd van ongeveer 55 jaar wordt gemiddeld ongeveer 75% van de vrije tijd aan sedentaire vrijetijdsactiviteiten besteed, daarna stijgt het aandeel sedentaire activiteiten naarmate men ouder wordt.
- De groep 18 – 24 jarigen besteedt meer tijd aan sport, het aandeel sport in de vrije tijd daalt geleidelijk naarmate men ouder wordt. Sport neemt bij 18-24 jarigen 7,2% van de vrije tijd in, bij 55 –75 jarigen is dat nog om en bij de 3%.

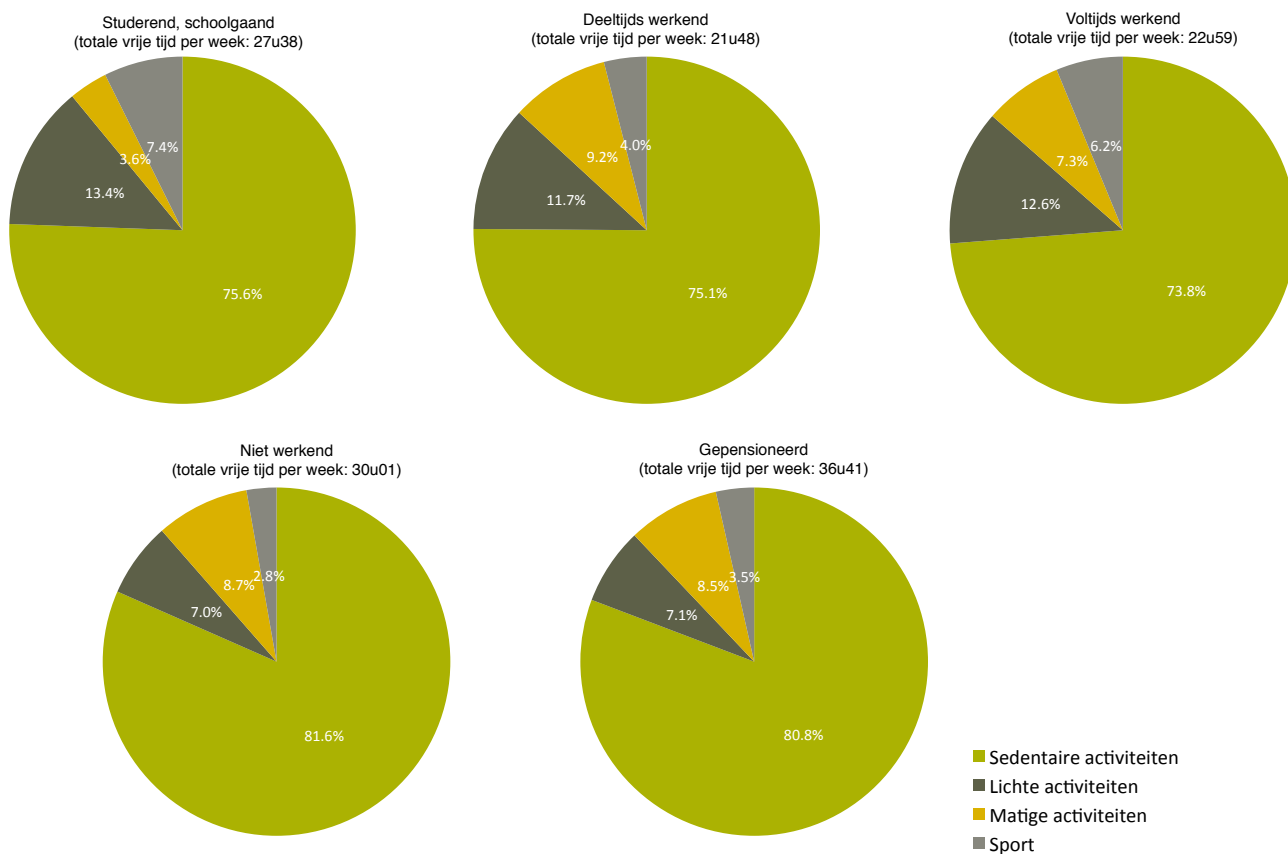
Figuur 2. Percentage van de totale vrije tijd naar intensiviteit voor de Vlaamse bevolking van 18-75 jaar, opgedeeld naar leeftijd voor 2013. Duur per respondent (hh:mm), n=3.260 (2013)

Vraag 3: Zien we verschillen in de (actieve) invulling van de vrije tijd naar arbeidspositie?

- Zowel bij niet werkenden als gepensioneerden bestaat de vrije tijd voor een groot deel uit sedentaire vrijetijdsactiviteiten.
- Het valt op dat de vrije tijd van voltijds werkenden minder bestaat uit sedentaire activiteiten, zij besteden relatief meer vrije tijd aan sport dan de deeltijds-, de niet werkenden en de gepensioneerden. Studenten sporten het meest.

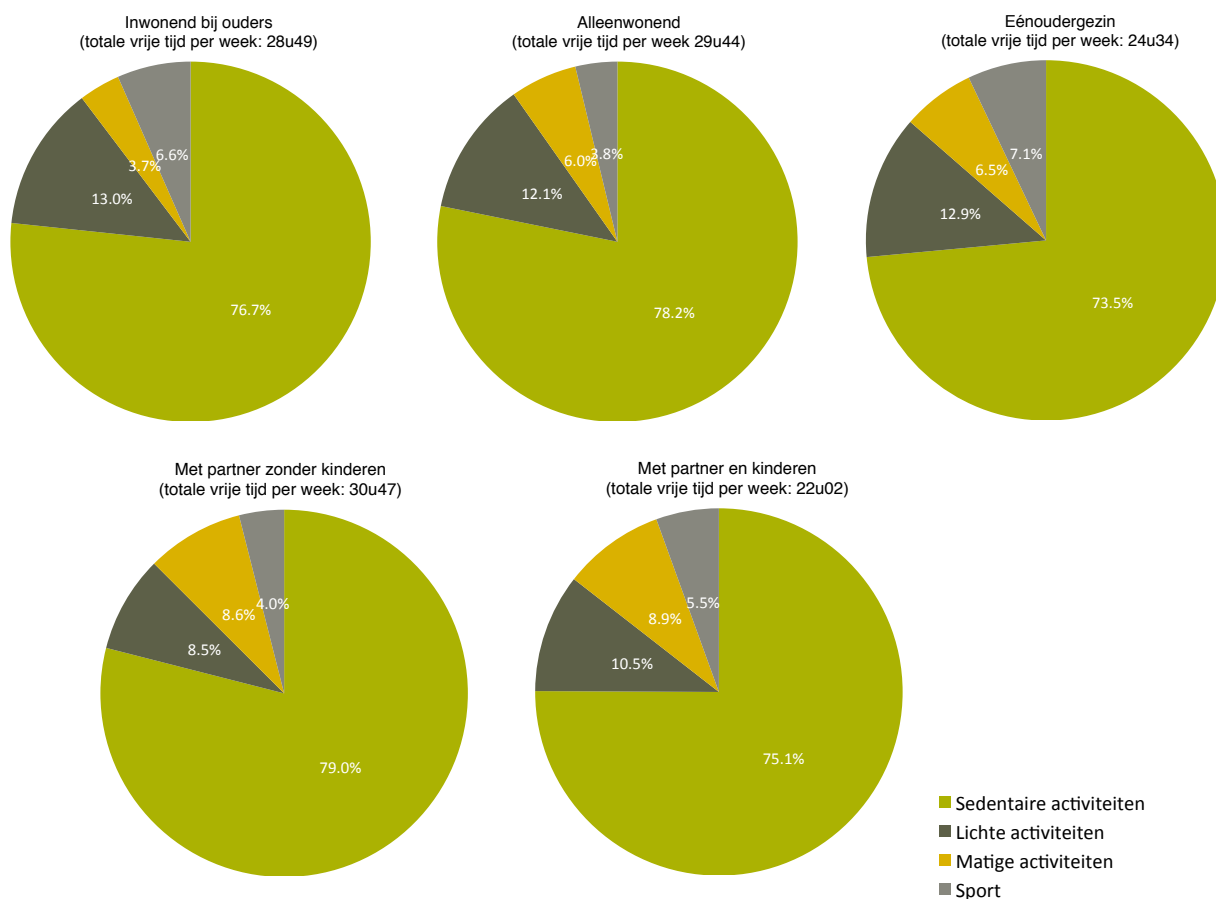
Figuur 3. Percentage van de totale vrije tijd naar intensiviteit voor de Vlaamse bevolking van 18-75 jaar, opgedeeld naar arbeidspositie voor 2013. Duur per respondent (hh:mm). n=3260

Vraag 4: Zien we verschillen in de (actieve) invulling van de vrije tijd naar gezinssituatie?

- Mensen met kinderen besteden opmerkelijk minder tijd aan sedentaire vrijetijdsactiviteiten. Alhoewel deze groepen met kinderen het minst vrije tijd hebben (gemiddeld 24:34 uur voor eenoudergezinnen en 22:02 uur voor gezinnen waar beide partners en kinderen onder een dak wonen) besteden ze relatief veel van hun vrije tijd aan sport.

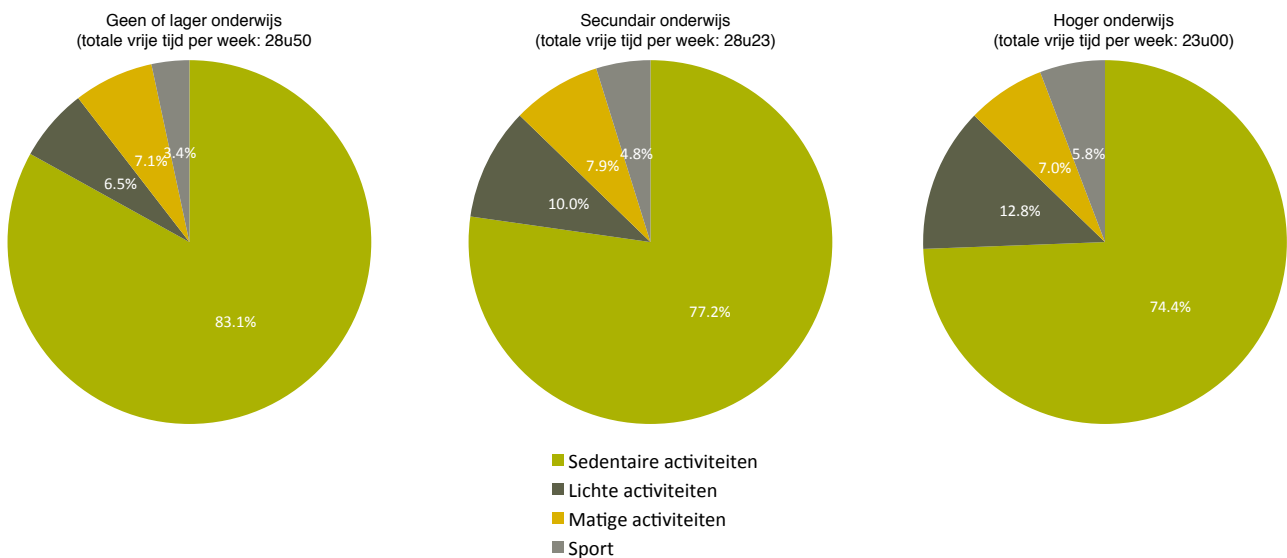
Figuur 4. Percentage van de totale vrije tijd naar intensiviteit voor de Vlaamse bevolking van 18-75 jaar, opgedeeld naar gezinssituatie voor 2013. Duur per respondent (hh:mm), n=3.260 (2013)

Vraag 5: Zien we verschillen in de (actieve) invulling van de vrije tijd naar opleidingsniveau?

- Alhoewel hoger opgeleiden over het minste vrije tijd beschikken (23:00 uur per week), besteden ze relatief het minste tijd aan sedentaire vrijetijdsactiviteiten en relatief het grootste aandeel van hun vrije tijd aan sedentaire activiteiten.
- Omgekeerd zien we dat de laaggeschoolden, met de meeste vrije tijd (28:50 uur per week), relatief het meeste tijd aan sedentaire vrijetijdsactiviteiten besteden en het minste aan sport doen.
- Respondenten met een diploma secundair onderwijs, die gemiddeld 28:23 uur vrije tijd hebben, nemen hierin een tussenpositie in.

Figuur 5. Percentage van de totale vrije tijd naar intensiviteit voor de Vlaamse bevolking van 18-75 jaar, opgedeeld naar opleidingsniveau voor 2013. Duur per respondent (hh:mm), n=3.260 (2013)

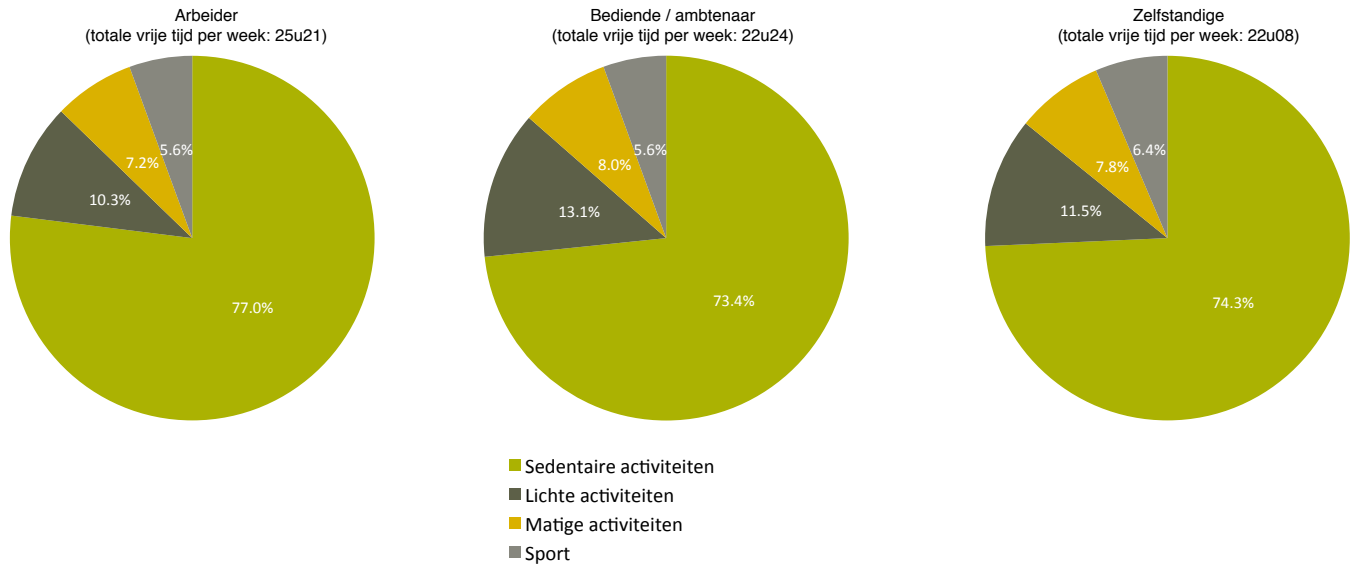

Vraag 6: Zien we verschillen in de (actieve) invulling van de vrije tijd naar beroepsgroep?

- Let op: voor onderstaande figuur hebben we enkel werkenden geselecteerd.
- Arbeiders besteden relatief meer van hun vrije tijd aan sedentaire activiteiten.

Figuur 6. Percentage van de totale vrije tijd naar intensiviteit voor de Vlaamse bevolking van 18-75 jaar, opgedeeld naar beroepsgroep voor 2013. Duur per respondent (hh:mm). Selectie werkenden, n=1.857 (2013)

Persnota Vlaams Tijdsbestedingsonderzoek 2013

Thema

Wie doet aan sport? Een analyse van sportparticipatie.

Situering

Onze maatschappij houdt ons graag een ideaalbeeld voor van een gezonde levensstijl, waarbij voldoende fysieke activiteit een centrale rol speelt. Er worden heel wat initiatieven ondernomen om sport actief te promoten binnen alle lagen van de bevolking. Kijk maar naar het 'active ageing' concept van de Europese Unie waarbij ouderen aangemoedigd worden om voldoende actief te blijven tijdens hun oude dag, de grote populariteit van loopwedstrijden zoals de 10 miles in Antwerpen of de 20 kilometer van Brussel en de vele handige trucks van marketeers om via allerhande gadgets en smartphone applicaties onze fysieke activiteit te analyseren en monitoren. De 'prestaties' die via deze applicaties of gadgets gemeten worden, worden dan ook duchtig gedeeld via de sociale media. We kunnen dus wel stellen dat het 'sporten' of actief bezig zijn de laatste jaren volop in de belangstelling wordt geplaatst. Sporten is hip, sporten is cool, en voor heel wat mensen is het een niet te onderschatten manier waarop zij zich in de kijker zetten, zich profileren en hierdoor ook een bepaalde status creëren.

In deze bijdrage gaan we aan de hand van een grootschalig Vlaams tijdsbestedingsonderzoek, uitgevoerd door de onderzoeksgroep TOR van de Vrije Universiteit Brussel, na welke groepen mensen in Vlaanderen het vaakst sporten, en welke sporten zij uitoefenen. We kijken hierbij naar leeftijd, opleidingsniveau en geslacht.

Data

Voor onze analyses maken we gebruik van tijdsbestedingsgegevens die online werden afgenomen in 2013, 3260 respondenten hielden gedurende zeven dagen een dagboekje bij waarin ze vermeldden welke activiteiten ze deden, van hoe laat tot hoe laat deze duurden, wie er aanwezig was, de locatie, enz.

Werkwijze

We bekijken in deze nota eerst de participatiegraad en de wekelijkse tijd die besteed wordt aan sport. We bekijken verder de participatiegraad van verschillende groepen (geslacht, leeftijd, opleidingsniveau) voor sport in het algemeen en voor verschillende sporten afzonderlijk.

We bekijken hiervoor de meest populaire sporten in Vlaanderen:

- Lopen en Joggen
- Fietsen (inclusief wielrennen en mountainbiken)
- Turnen, fitness, gymnastiek (inclusief gewichtheffen en bodybuilding)
- Zwemmen (inclusief aqua joggen, aqua gym, ...)
- Balsporten (voetbal, basketbal, volleybal, hockey, ...)

Belangrijkste conclusies

- De sportparticipatie is sterk gestegen over de periode 1999 – 2013. We zijn met z'n allen meer gaan sporten, maar de gemiddelde duur per participant van sportactiviteiten over de week is lichtjes afgenomen.
- De participatiegraad van sport neemt af naarmate we ouder worden. De participatiegraad neemt toe naarmate we hoger opgeleid zijn. Mannen participeren meer aan sport dan vrouwen.
- Balsporten (of sporten die men voornamelijk in ploegverband uitoefent) worden voornamelijk door jongeren uitgeoefend, de participatie aan deze sporten daalt naarmate we ouder worden. De participatie aan fietsen (inclusief wielrennen en mountainbiken) stijgt naarmate we ouder worden.
- Hoger opgeleiden hebben voor alle sporten een hogere participatie dan midden en lager opgeleiden, behalve voor balsporten.
- Fietsen, lopen en balsporten worden vaker door mannen uitgeoefend dan vrouwen. Vrouwen participeren dan weer meer aan 'turnen, fitness en gymnastiek' dan mannen.

Vraag 1: Zien we een toename in sporten tussen 1999 en 2013?

Tussen 1999 en 2013 is de participatie aan sport van de Vlaming toegenomen met ongeveer 19%. We zijn met z'n allen meer gaan sporten, maar de gemiddelde duur van de tijd die mensen sporten (de duur per participant) is afgenomen (van 04:03 uur in 2004 naar 03:35 uur in 2013).

Tabel 1. Tijd per week besteed aan sporten voor de Vlaamse bevolking van 18-75 jaar voor 1999/2004/2013. n=1,328 (1999), n=1.768 (2004), n=1.349 (2013).

	1999	2004	2013
Duur per respondent hh:mm	00:48	00:59	01:23
Participatiegraad %	19,9%	23,2%	38,8%
Duur per participant hh:mm	04:03	4:14	03:35

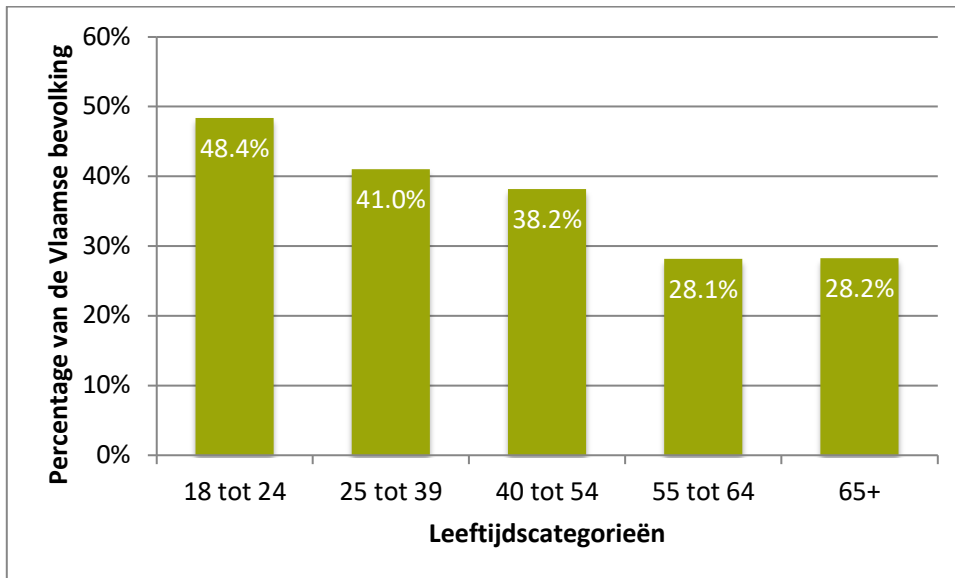
Vraag 2: Welke groepen in Vlaanderen doen het vaakst aan sport?

Hoe jonger, hoe waarschijnlijker dat men minstens 1 sportactiviteit per week beoefent.

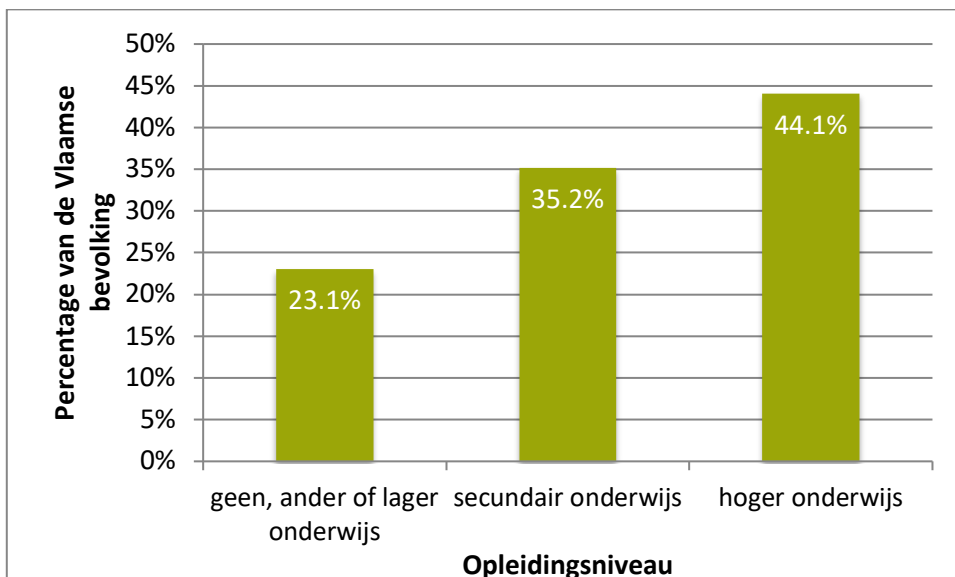
Er is ook een sterk verband met opleidingsniveau: voor wie een hoger diploma heeft is het 2 keer meer waarschijnlijk dat hij een sportactiviteit stelt in een doorsnee week.

Mannen (40,1%) stellen vaker minstens 1 sportactiviteit per week dan vrouwen (33,8%).

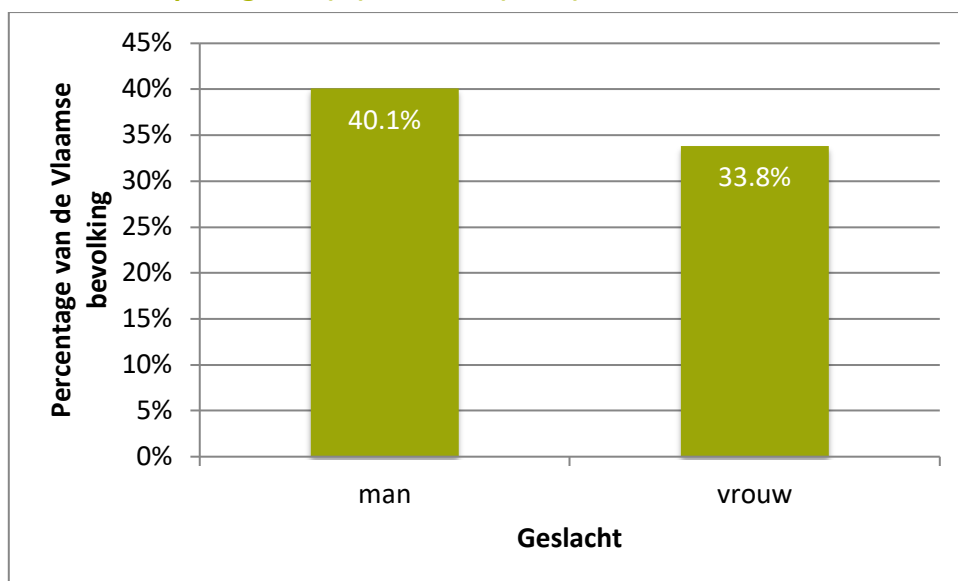
Figuur 1. Percentage van de Vlaamse bevolking van 18-75 jaar dat sport naar leeftijdscategorieën voor 2013. Participatiegraad (%), n=3.260 (2013)

Figuur 2. Percentage van de Vlaamse bevolking van 18-75 jaar dat sport naar opleidingsniveau voor 2013. Participatiegraad (%), n=3.260 (2013)

Figuur 3. Percentage van de Vlaamse bevolking van 18-75 jaar dat sport naar geslacht voor 2013. Participatiegraad (%), n=3.260 (2013)

Vraag 3: Welke sport worden beoefend door welke bevolkingsgroepen in een doorsnee week?

Figuur 4: De participatiegraad voor lopen ligt het hoogst bij de leeftijdsgroepen 18-24 en 25-39 (13,5% en 13,3%), daarna daalt de participatiegraad met de leeftijd. Ook voor zwemmen zien we dat de participatiegraad daalt met de leeftijd. Ook wat betreft balsporten is het vooral de jongste leeftijdsgroep (18-24 jaar) die sport (12,6%), maar dit daalt al snel voor de groep van 25-39 jaar (6,3%) en de groep van 40-54 jaar (4,2%).

Voor fietsen (als sportactiviteit, niet als transportactiviteit) zien we een andere trend: de jongste leeftijdsgroep van 18 tot 24 heeft de laagste waarschijnlijkheid om minstens 1 keer te gaan fietsen op een doorsnee week, en oudere leeftijdsgroepen (40-45, 55-64, 65+) fietsen vaker.

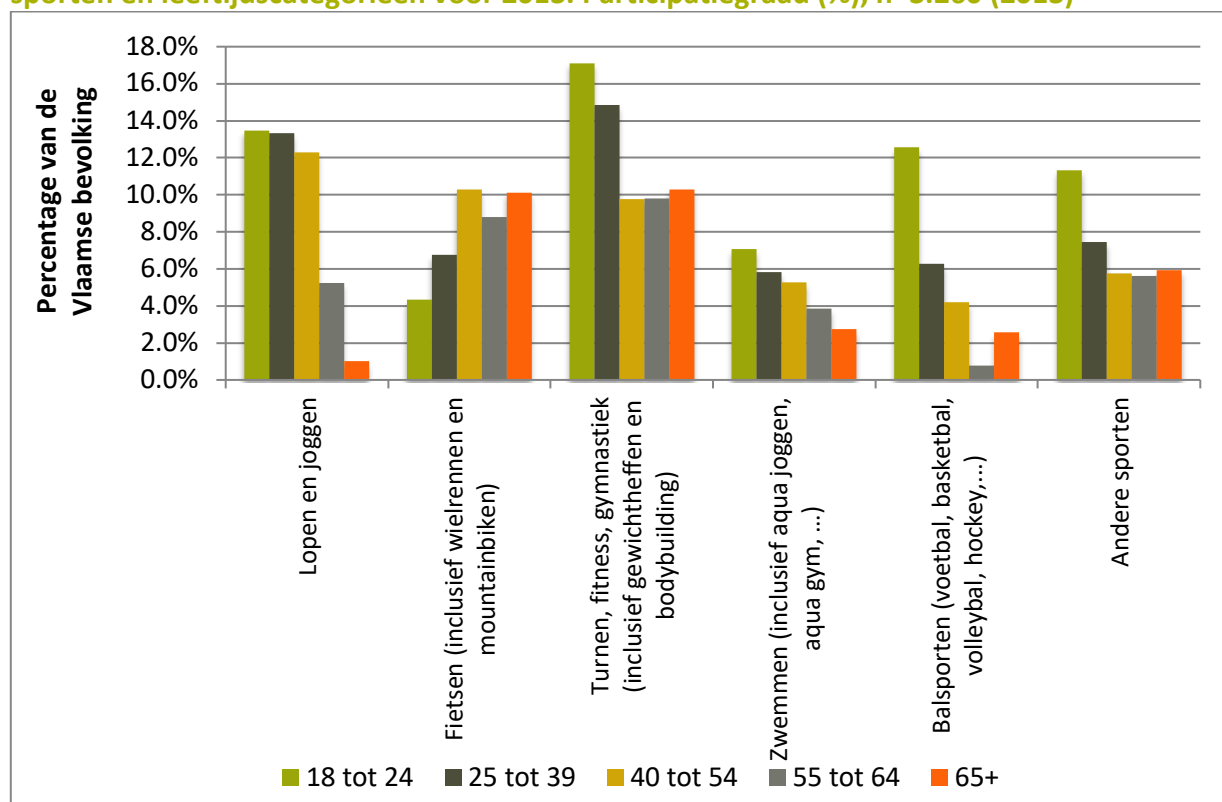
De leeftijdscategorieën 18-24 en 25-39 doen het meest aan 'Turnen, fitness, gymnastiek' (17,1% en 14,9%). Daarna blijft de participatiegraad vrij constant voor de leeftijdsgroepen 40-45 en 55-64 (9,8%), en 65+(10,3%).

Figuur 5: Opleidingsniveau speelt een grote rol. Enkel voor de balsporten hebben hoogopgeleiden niet de hoogste participatiegraad.

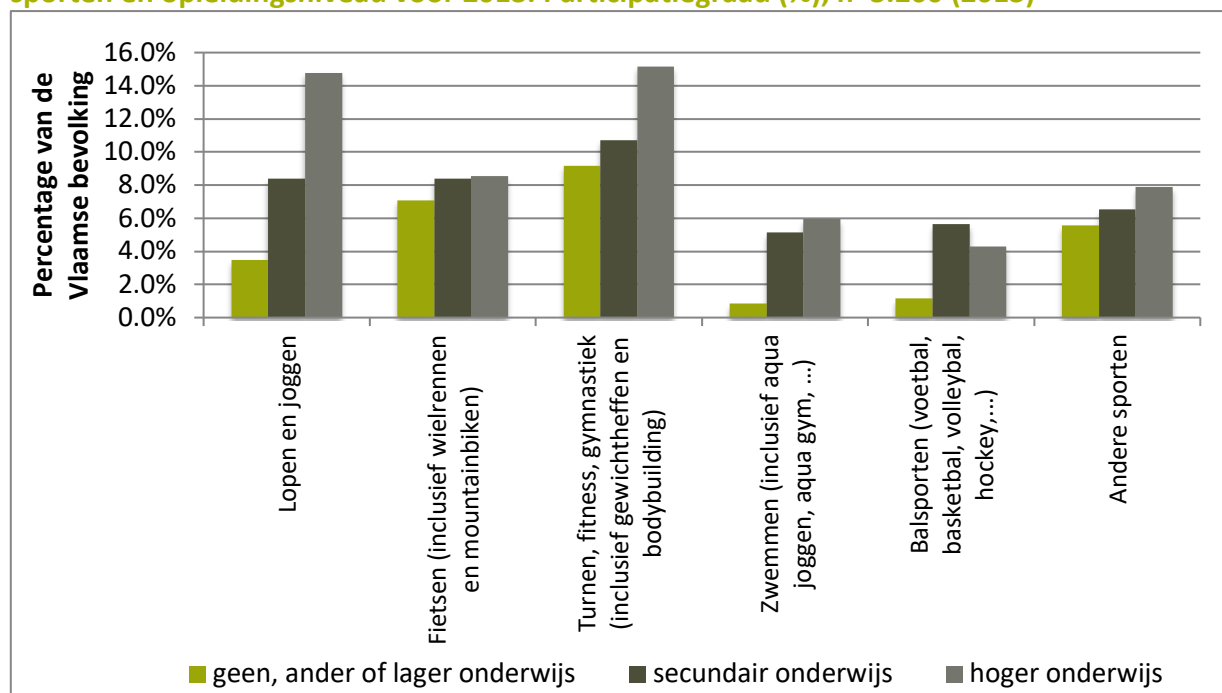
Figuur 6: Mannen en vrouwen zwemmen even vaak (4,9% versus 5,2%) op een doorsnee week. Mannen fietsen meer (11,3%) dan vrouwen (5,4%), net als lopen (11,1% vs 8,8%) en balsporten (7,5% vs 2,3%).

'Turnen, fitness en gymnastiek' wordt echter vaker gedaan wordt door vrouwen (13,7%) dan door mannen (10,2%).

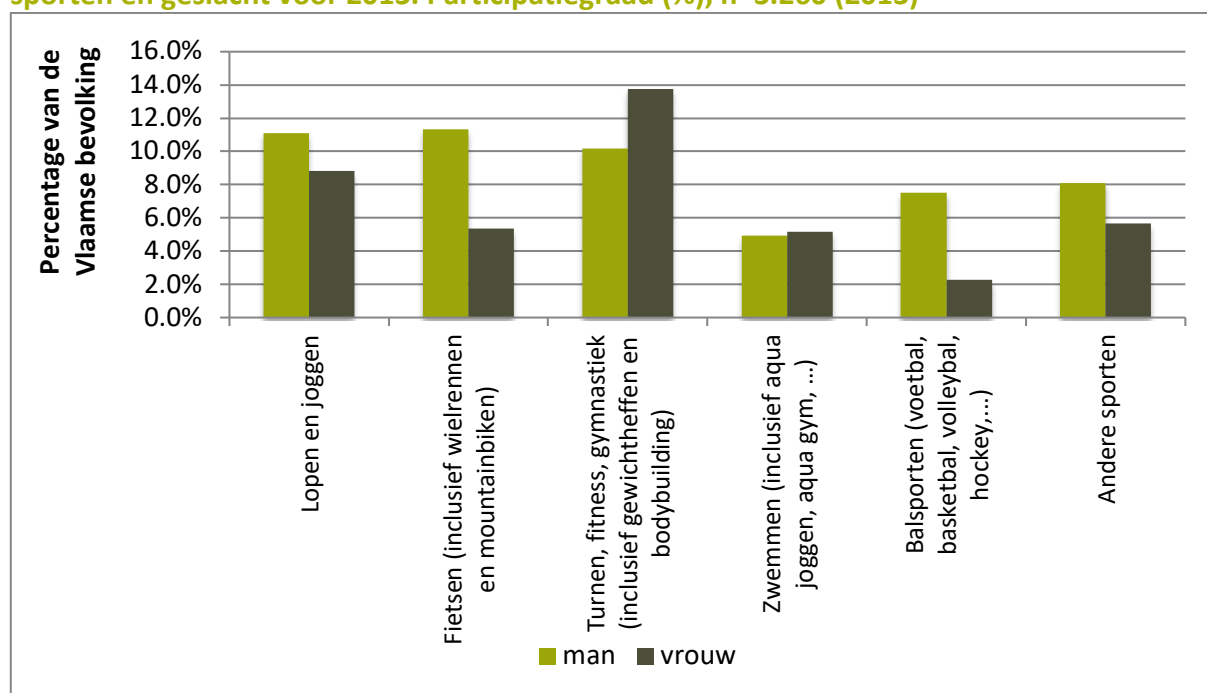
Figuur 4. Percentage van de Vlaamse bevolking van 18-75 jaar dat sport naar verschillende sporten en leeftijdscategorieën voor 2013. Participatiegraad (%), n=3.260 (2013)

Figuur 5. Percentage van de Vlaamse bevolking van 18-75 jaar dat sport naar verschillende sporten en opleidingsniveau voor 2013. Participatiegraad (%), n=3.260 (2013)

Figuur 6. Percentage van de Vlaamse bevolking van 18-75 jaar dat sport naar verschillende sporten en geslacht voor 2013. Participatiegraad (%), n=3.260 (2013)

Persnota Vlaams Tijdbestedingsonderzoek 2013

Thema

Sociale contacten: Maken we nog wel tijd voor elkaar?

Situering

Sociale relaties zijn essentieel voor de sociale cohesie in onze samenleving. Een netwerk van sociale relaties zorgt voor sociale steun, bevordert de ontwikkeling van een democratisch waardepatroon, zorgt voor sociale integratie en gaat eenzaamheid en individualisering tegen. Sociale contacten zijn van maatschappelijke belang, de grootte van een sociaal netwerk voorspelt niet alleen een democratisch waardepatroon, het is ook bepalend voor de onderlinge betrokkenheid van individuen. Het is dan ook de vraag in hoeverre de moderne alternatieven voor communicatie en een toenemende individualisering zorgen voor een verschraving van sociaal contact en een achteruitgang van traditionele vormen van sociaal contact.

Sociale contacten kunnen op verschillende manieren worden onderzocht. Wij hanteren hieronder twee benaderingen. Bij de eerste benadering wordt er gekeken naar de hoeveelheid sociale activiteiten en participatie, zowel formeel (verenigingsleven) als informeel (praten, bezoek, ...). Bij de tweede benadering kijken we naar werkelijke gesprekpartners bij het uitvoeren van een activiteit, ook wel sociale interactie genoemd.

Data

Voor onze analyses maken we gebruik van tijdsbestedingsgegevens die werden afgenomen in 2013, 2004 en 1999. Respondenten hielden gedurende zeven dagen een dagboekje bij waarin ze vermeldden welke activiteiten ze deden, van hoe laat tot hoe laat deze duurden, wie er aanwezig was, de locatie, enz.

Werkwijze

Voor sociale activiteiten en participatie werd er gekeken naar de tijd besteed aan socialecontactactiviteiten en dit per respondent. Het gaat zowel om formele als informele sociale contacten. We gaan na hoeveel tijd besteed wordt aan:

- Praten: Praten, vertellen, ruzie maken
- Bezoek en feest: Bezoek krijgen, op bezoek gaan, feest, koffiekranse, receptie
- Telefonie: Telefoneren met vaste telefoon en mobiel, tekstberichten sturen
- Communicatie via computer: chatten, e-mail, videobellen, berichten plaatsen op sociale netwerksites
- Onbetaalde hulp aan familie en vrienden
- Verenigingsleven: organiseren, participeren, vrijwilligerswerk, levensbeschouwelijke activiteiten

Voor sociale interactie werd er gebruik gemaakt van de interactiepartners die per activiteit geregistreerd werden. Hoelang en met wie praten we tijdens een activiteit. We spreken van sociale interactie als een respondent een activiteit uitvoert en ondertussen praat met iemand anders, tijdens de hele activiteit of een fractie ervan. Wat die activiteit was, werd buiten beschouwing gelaten. We bekijken enkel sociale interactie tijdens de waaktijd (d.w.z. wanneer men niet slaapt). We maken een onderscheid tussen volgende interactiepartners:

- Niemand
- Inwonende familie; partner, kind(eren), ouders, andere leden van het huishouden
- Uitwonende familie
- Vrienden
- Collega's: collega's, klanten, medestudenten
- Vrienden en kennissen
- Buren
- Anderen: anderen, onbekenden, dienstverleners

Belangrijkste conclusies

- Het hebben van een gezin met kinderen of samenwonen met een partner zet een rem op de tijd besteed aan sociale contacten.
- Communiceren via de computer wint aan populariteit onder de oudere leeftijdscategorieën. De participatiegraad aan 'communicatie via computer' voor de hele bevolking is sinds 2004 verdubbeld dankzij de opmars ervan bij ouderen.
- We zien dat traditionele sociale activiteiten zoals 'bezoek en feest' aan populariteit inboeten ten kost van 'communicatie op afstand' (telefonisch of via de computer).
- Vrouwen spenderen meer tijd aan familie en kinderen, mannen spenderen meer tijd met collega's en vrienden.
- Het grootste verschil tussen mannen en vrouwen in de tijd besteed met kinderen zien we 's morgensvroeg. Vrouwen staan met andere woorden vaker in voor het klaarmaken en het naar school brengen van de kinderen.
- Laaggeschoolden hebben een kleiner netwerk dan midden- en hogeschoolden. Dit zien we aan de diversiteit van de interactiepartners, maar ook aan de sociale activiteiten waarin men deelneemt. Laaggeschoolden spenderen minder tijd aan verenigingsleven en meer tijd aan onbetaalde hulp aan vrienden en familie.

Vraag 1: Wie heeft nog tijd voor een gezellige babbel?

Samengevat kunnen we stellen dat vrouwen, jongeren, studenten, alleenwonenden, gepensioneerden, werklozen en 65-plussers meer tijd uittrekken voor sociale contacten. Zij die zich in de drukke levenssfeer bevinden of een gezin met kinderen hebben, spenderen minder tijd aan sociaal contacten. Voor een overzicht naar alle achtergrondvariabelen, zie tabel 1.

Geslacht: Vrouwen besteden meer tijd (ongeveer 30 min per week) aan sociale activiteiten dan mannen. Ze telefoneren meer, gaan vaker op bezoek en helpen vaker familie of vrienden. Mannen zijn dan weer actiever in het verenigingsleven.

Gezinssituatie: Het hebben van inwonende kinderen of een inwonende partner werkt beperkend voor tijd besteed aan sociale contacten. Degenen met een gezin met kinderen spenderen meer dan één uur minder aan sociale contacten dan de gemiddelde Vlaming. Alleen wonen vormt geen barrière voor het hebben van sociaal contact. Meer zelfs, alleenwonenden spenderen de meeste tijd aan sociale contacten. Opvallend is dat praten en communiceren via de computer het vaakst voorkomt bij thuiswonenden, alleenwonenden en alleenstaande ouders. Dit zijn tevens ook de groepen die de meeste tijd besteden aan sociale contacten.

Opleidingsniveau: Hooggeschoolden spenderen meer tijd aan praten en activiteiten in het kader van het verenigingsleven. Laaggeschoolden spenderen meer tijd aan onbetaalde hulp.

Arbeidspositie: Degenen die studeren, werkloos zijn of met pensioen zijn, spenderen de meeste tijd aan sociale activiteiten. Deze drie groepen zijn actiever in het verenigingsleven en spenderen meer tijd aan communiceren via de computer dan degenen die (voltijds of deeltijds) werken. Gepensioneerden en werklozen spenderen de meeste tijd aan bezoek krijgen/ontvangen en spenderen bovendien de ook veel tijd aan het verlenen van onbetaalde hulp.

Leeftijd: De 65+ spenderen de meeste tijd aan sociale activiteiten, ongeveer 1u30 meer dan de gemiddelde Vlaming. Hun participatie in het verenigingsleven, het helpen van familie/vrienden en het gebruik van de computer om te communiceren hebben hier een groot aandeel in. Een tweede groep die erg sociaal actief is, is de groep 18 tot 24 jarigen. Zij spenderen veel tijd aan praten, communiceren vanop afstand (telefoon en computer) en zijn actief in het verenigingsleven. Enkel in tijd besteed aan bezoek doen ze het minder goed. We zien ook dat personen in de drukke levenssfeer minder tijd besteden aan sociale activiteiten dan de gemiddelde Vlaming, pas vanaf 55 jaar neemt sociale participatie weer toe. De jongste groep buiten beschouwing gelaten, neemt de tijd gespendeerd aan onbetaalde hulp, verenigingsleven en communiceren via de computer toe met de leeftijd. Tijd besteed aan praten neemt af met de leeftijd.

Tabel 1. Tijd per week besteed aan sociale activiteiten voor de Vlaamse bevolking van 18-75 jaar naar geslacht, leeftijdscategorieën, gezinssituatie, opleidingsniveau en arbeidssituatie voor 2013. Duur per respondent (hh:mm), n=3.260 (2013).

	Praten	Bezoek en feest	Telefonie (ook mobiel)	Contact via computer (mail, videobellen, sociale netwerken)	Onbetaalde hulp aan vrienden en familie	Verenigingsleven (incl. vrijwilligerswerk)	Totale tijd besteed aan sociale activiteiten
Totale bevolking	00:56	04:31	00:35	02:11	00:36	01:10	10:02
Geslacht		*	*	*	*	*	*
man (n=1632)	00:56	04:02	00:23	02:21	00:30	01:28	09:43
vrouw (n=1628)	00:56	04:59	00:47	02:01	00:42	00:51	10:19
Leeftijdscategorieën	*	*	*	*	*	*	*
18 tot 24 (n=447)	01:37	03:37	01:40	02:57	00:13	01:13	11:19
25 tot 39 (n=743)	01:02	05:06	00:32	01:47	00:16	00:43	09:28
40 tot 54 (n=1042)	00:47	04:09	00:22	01:54	00:30	01:01	08:46
55 tot 64 (n=696)	00:44	04:50	00:25	02:21	01:06	01:24	10:50
65+ (n=332)	00:42	04:51	00:24	02:34	01:06	02:00	11:39
Gezinssituatie	*	*	*	*	*		*
inwonend bij ouders (n=423)	01:33	03:34	01:34	02:59	00:13	01:08	11:05
alleenwonend (n=318)	01:01	04:44	00:52	02:50	00:54	01:27	11:51
eenoudergezin (n=172)	01:12	03:54	00:56	03:01	00:22	01:12	10:39
met partner zonder kinderen (n=1087)	00:44	05:04	00:23	02:11	00:52	01:07	10:24
met partner en kinderen (n=1231)	00:49	04:22	00:18	01:37	00:27	01:07	08:42
Opleidingsniveau	*				*	*	
laag (n=892)	00:44	04:34	00:31	02:09	00:54	00:57	09:52
midden (n=1286)	00:58	04:20	00:37	02:17	00:31	01:10	09:56
hoog (n=1010)	01:03	04:41	00:35	02:04	00:26	01:21	10:13
Arbeidspositie	*	*	*	*	*	*	*
studerend, schoolgaand (n=367)	01:43	03:21	01:57	02:54	00:12	01:17	11:25
deeltijds werkend (n=399)	00:44	04:39	00:31	01:57	00:28	00:44	09:05
voltijds werkend (n=1491)	00:52	04:13	00:22	01:43	00:23	00:58	08:32
niet werkend (n=388)	01:00	05:48	00:32	02:34	00:58	01:16	12:09
gepensioneerd (n=599)	00:45	05:00	00:25	02:51	01:09	01:48	12:01

*Verschil tussen categorieën binnen kenmerken is significant voor $p \leq 0,05$

Vraag 2: Zijn traditionele vormen van sociale contact in verval?

Als we kijken naar de cijfers voor de totale bevolking voor **1999, 2004 en 2013** (figuur 1), zien we sinds 1999 een afname in tijd besteed aan praten, bezoek en verenigingsleven, traditionele vormen van sociale contacten. Voor onbetaalde hulp en telefoongebruik zien we geen significante veranderingen, voor communiceren via de computer is er een toename. In tabel 2 wordt per jaar de **duur per respondent** weergegeven voor de verschillende sociale activiteiten naar leeftijd. Voor (bijna) alle leeftijdscategorieën zien we afname van bezoek. Over de hele bevolking is er sinds 1999 een afname van ongeveer 1 uur voor bezoek. Praten neemt enkel significant af bij de 40 tot 54 jarigen, verenigingsleven neemt enkel significant af bij de 55 tot 64 jarigen.

Een toename zien we in de tijd besteed aan communiceren via de computer (email, chatten, berichten plaatsen op sociale netwerksites). Cijfers voor 1999 hebben we niet omdat 'communiceren via computer' toen nog was opgenomen als activiteit. Voor 2004 en 2013 hebben we wel cijfers en zien we een toename van meer dan een uur per week. Een toename in duur zien we voor alle groepen boven de 40 jaar. Als we kijken naar de **participatiegraad** (figuur 2) zien we een verdubbeling sinds 2004. Hoewel er geen significante toename is in participatiegraad bij de jongste groep (18 tot 24 jarigen), is deze er wel voor alle andere groepen. We kunnen hier spreken van een inhaalbeweging van de oudere groepen. De toegenomen participatiegraad is geheel te wijten aan de opmars van communiceren via de computer bij de 25 tot 39 jarigen, 40 tot 54 jarigen, 55 tot 64 jarigen en 65 tot 75 jarigen. Alleen voor communiceren via de computer en onbetaalde hulp is er geen daling in participatiegraad, voor alle andere sociale activiteiten zien we een daling sinds 1999.

Tabel 2. Tijd per week besteed aan sociale activiteiten voor de Vlaamse bevolking van 18-75 jaar naar leeftijdscategorieën voor 1999/2004/2013. Duur per respondent (hh:mm), n=1.328 (1999), n=1.768 (2004), n=1.349 (2013).

	Praten			Bezoek en feest			Telefonie (ook mobiel)		
	1999	2004	2013	1999	2004	2013	1999	2004	2013
	*	*	*	*	*	*	*	*	*
18 tot 24 jaar	02:00	01:38	01:44	06:06°	06:56°	03:33	00:33	00:21°	00:58
25 tot 39 jaar	01:12	00:56	01:10	05:21	05:31	04:53	00:29	00:28	00:34
40 tot 54 jaar	01:02°	00:53	00:42	04:38	05:10°	04:16	00:26°	00:25°	00:15
55 tot 64 jaar	00:57	00:53	00:41	05:30	06:07°	04:38	00:27	00:39°	00:21
65+	00:53	00:41	00:54	06:45°	05:49	05:06	00:38°	00:27	00:18
Totaal	01:10°	00:58	00:58	05:26°	05:43°	04:29	00:29	00:28	00:27

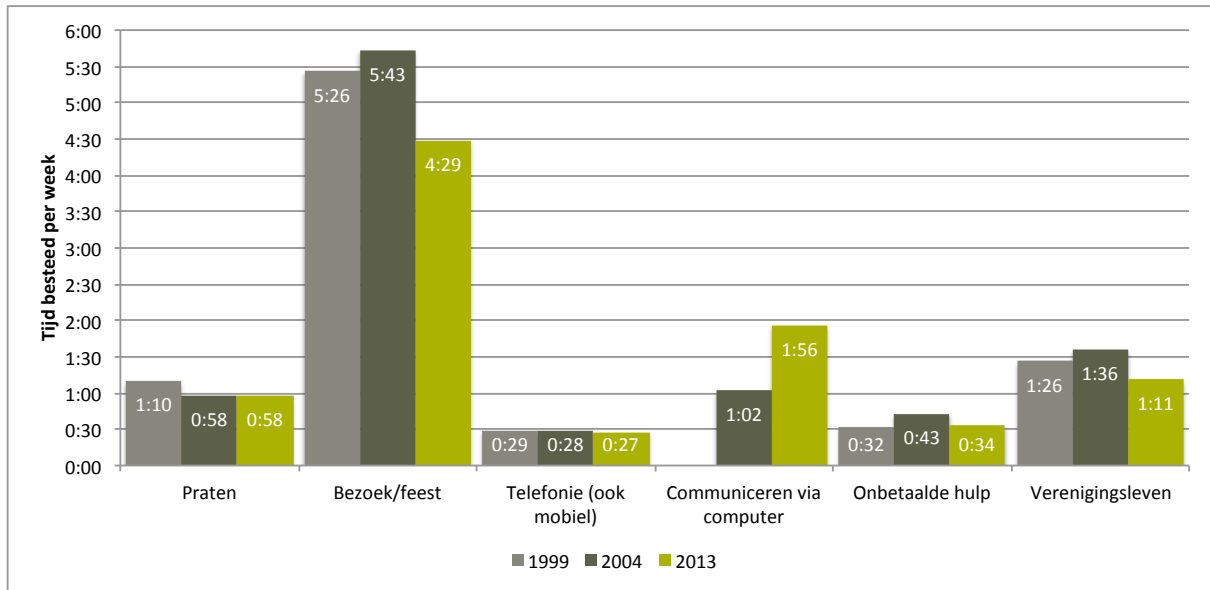

	Contact via computer (mail, videobellen, sociale netwerksites)			Onbetaalde hulp aan vrienden en familie			Verenigingsleven		
	1999	2004	2013	1999	2004	2013	1999	2004	2013
		*	*	*	*	*	*	*	*
18 tot 24 jaar	---	03:15	02:31	00:10	00:12	00:10	01:19	01:34	01:29
25 tot 39 jaar	---	00:57	01:16	00:16	00:15	00:18	00:50	01:10	00:44
40 tot 54 jaar	---	00:48°	01:49	00:31	00:50	00:29	01:20	01:24	01:06
55 tot 64 jaar	---	00:23°	02:07	00:54	01:20	00:58	02:16°	02:03	01:13
65+	---	00:13°	02:33	01:07	01:14	01:03	02:15	02:26	01:59
Totaal	---	01:02°	01:56	00:32	00:43	00:34	01:26	01:36°	01:11

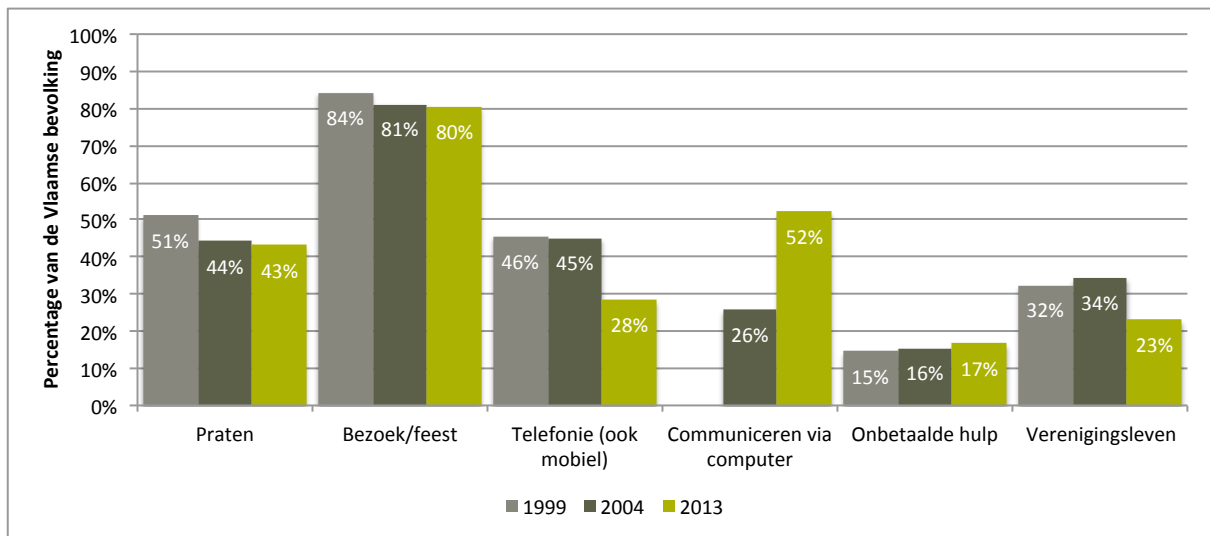
*Verschil tussen leeftijdscategorieën is significant voor $p \leq 0,05$

°Verschil tussen de jaren (1999 vs. 2013 en 2004 vs. 2013) is significant voor $p \leq 0,05$

Figuur 1. Tijd per week besteed aan sociale activiteiten voor de Vlaamse bevolking van 18-75 jaar voor 1999/2004/2013. Duur per respondent (hh:mm), n=1.328 (1999), n=1.768 (2004), n=1.349 (2013).

Figuur 2. Participatiegraad voor sociale activiteiten voor de Vlaamse bevolking van 18-75 jaar voor 1999/2004/2013. n=1.328 (1999), n=1.768 (2004), n=1.349 (2013).

Vraag 3: Sociale interactie, waar en met wie slaan we een praatje?

De Vlaming heeft veel sociale interactie (figuur 3). Met sociale interactie bedoelen we het praten met anderen (interactiepartners) ongeacht de activiteiten die we ondertussen doen. De meeste mensen spenderen relatief veel tijd samen met **inwonende familie** (partner en kinderen). We zien dit over alle leeftijdsgroepen heen. De tijd waarin we praten met inwonende familie neemt toe met de leeftijd.

Er wordt ook veel gepraat met **collega's**, en dan vooral bij de 18 tot 24 jarigen, 25 tot 39 jarigen en de 40 tot 54 jarigen. Eens voorbij de 55jaar neemt dit sterk af.

De tijd dat we praten met **vrienden en uitwonende familie** heeft een omgekeerd verloop. Waarbij jongeren veel tijd besteden met vrienden en minder met uitwonende familie, zien we deze verhouding omslagen eens voorbij 55jaar. Na 55jaar neemt de tijd besteed met uitwonende familie (vaak eigen kinderen die het huis verlaten hebben) toe en blijft de tijd besteed aan vrienden stabiel.

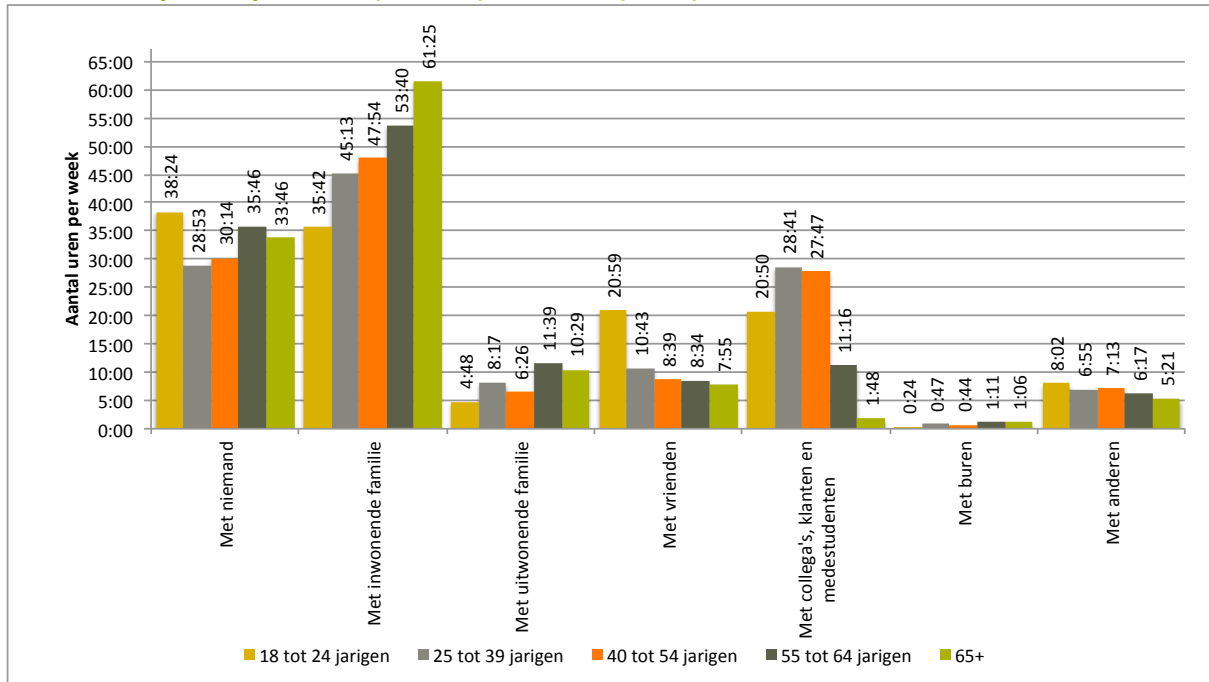
Het netwerk bij de 18 tot 24 jarigen is eerder divers, er wordt veel gepraat met vrienden, inwonende familie en met collega's/medestudenten. In de volgende twee levensfasen (25 tot 39 jarigen en 40 tot 54 jarigen) neemt het aantal uren besteed met vrienden af, maar neemt het aantal uren besteed met collega's en inwonende familie toe. Eens voorbij de drukke leeftijdsfase (boven de 55 jaar) komt familie centraal te staan in onze sociale interacties.

Dit zien we ook wanneer we kijken naar de locatie van deze interacties (figuur 4). De veelheid aan locaties neemt gestaag af met de leeftijd. Bij de 18 tot 24 jarigen zien we dat er heel wat tijd aan sociale interacties worden besteed op het werk/school en elders (dit omvat café/restaurant, bij andere thuis, op hotel, ...). Hoewel de eigen thuis de populairste locatie is voor jongeren, vindt meer dan de helft van de interacties plaats buitenshuis.

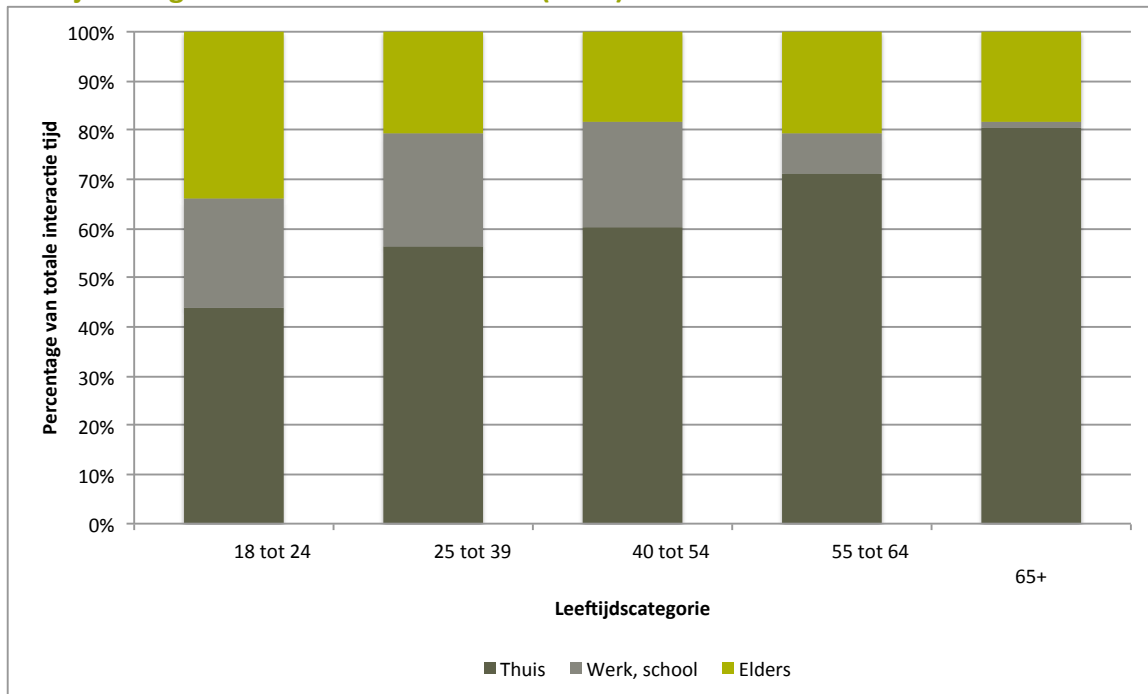
De populairste locatie voor sociale interacties is de eigen thuis. Dit strookt ook met het interactiepatroon dat we eerder zagen in figuur 3; mensen spenderen veel tijd met de inwonende familie. Naar mate men ouder wordt, ziet men de uithuizigheid afnemen en eens boven 65 jaar gebeuren bijna 80% van alle sociale interacties thuis.

Figuur 3. Tijd per week besteed aan sociale interactie tijdens de waaktijd voor verschillende interactiepartners voor de Vlaamse bevolking van 18-75 jaar naar leeftijdscategorieën voor 2013. Duur per respondent (hh:mm), n=3.260 (2013).

Figuur 4. Procentuele verdeling van tijd per week besteed aan sociale interactie tijdens de waaktijd voor verschillende locaties voor de Vlaamse bevolking van 18-75 jaar naar leeftijdscategorieën voor 2013. n=3.260 (2013).

Vraag 4: Zijn er verschillen waarneembaar in interactiepatronen tussen mannen en vrouwen?

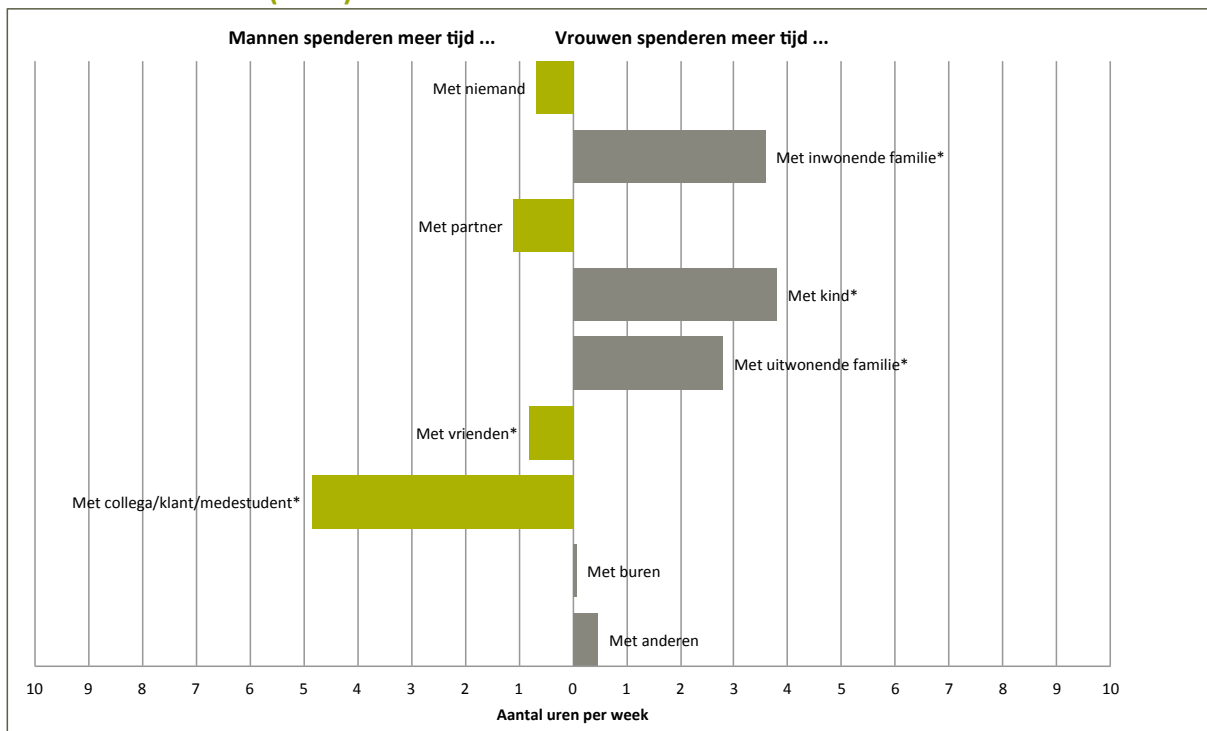
Vrouwen spenderen significant meer tijd met uitwonende familie en met kinderen (tabel 3 en figuur 5). Dit zien we op werkdagen, zaterdag en zondag. Gemiddeld spenderen ze per week bijna 4 uur meer met kinderen en bijna 3 uur meer met uitwonende familie dan mannen. Mannen spenderen doorheen de week meer tijd met vrienden en collega's. Gemiddeld spenderen ze bijna 5 uur meer met collega's en 50 minuten meer met vrienden dan vrouwen. Het verschil in tijd besteed met vrienden is echter enkel significant in het weekend.

Zaterdag en zondag staan in teken van familie. De meeste tijd wordt gespenseerd met inwonende familie (iets meer dan 9uur) en uitwonende familie (ongeveer 1u50). Op zaterdag wordt er dan weer tijd (meer dan 2uur) vrij gemaakt voor vrienden, dit zien we zowel bij mannen als bij vrouwen.

Interactie met kind: Als we kijken naar de tijdstippen waarop men samen tijd besteed met kinderen vallen er enkele dingen op. Op een weekdag (figuur 6) zien we dat vrouwen 's morgens (tussen 6u en 8u30) vaker tijd met kinderen spenderen. Over het verder verloop van de dag blijft het verschil tussen mannen en vrouwen aanwezig, maar volgen ze min of meer eenzelfde tendens. 's Avonds zien we dat vrouwen nog net iets langer bezig zijn met de kinderen dan manen (tussen 20u en 21u).

Zaterdag en zondag (figuur 7 en 8) wordt er veel tijd besteed met kinderen, zowel bij mannen als bij vrouwen. Er is nu geen verschil meer waarneembaar 's morgens. Bij mannen zien we zaterdagnamiddag wel een opvallend daling in de tijd gespenseerd met kinderen. Naar de avond toe (vanaf 17u) zien we bij mannen opnieuw een toename in de interactie met kinderen.

Figuur 5. Verschil in uren per week besteed aan sociale interactie tijdens de waaktijd voor verschillende interactiepartners voor de Vlaamse bevolking van 18-75 jaar naar geslacht voor 2013. n=3.260 (2013).

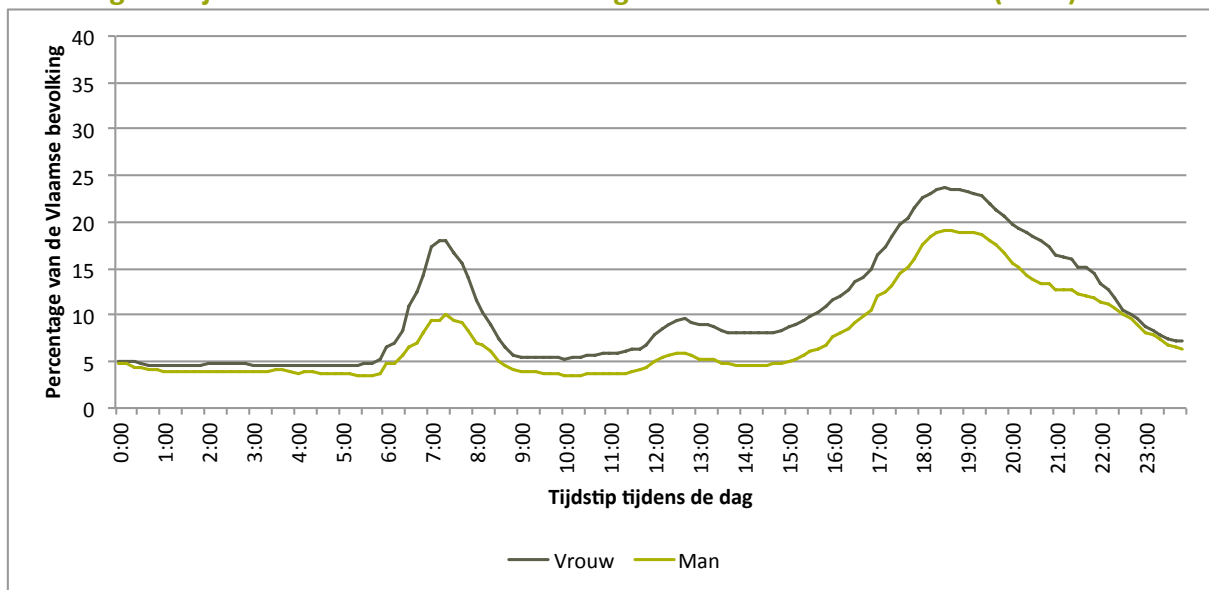
*Verschil tussen interactiepartners is significant voor $p \leq 0,05$

Tabel 3. Tijd per week besteed aan sociale interactie tijdens de waaktijd voor verschillende interactiepartners voor de Vlaamse bevolking van 18-75 jaar naar geslacht voor 2013. Duur per respondent (hh:mm), n=3.260 (2013).

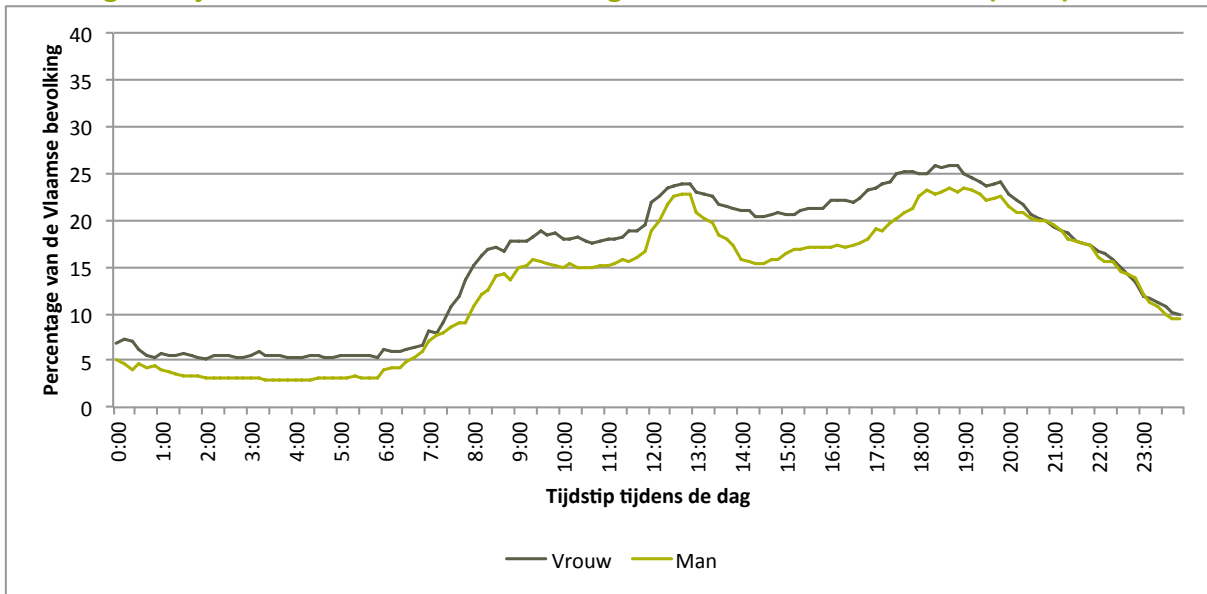
	Niemand	Inwonende familie	Uitwonende familie	Vrienden	collega, klant, medestudent	Buren	Anderen	Kind	Partner
Totale week		*	*	*	*			*	
Man (n=1622)	32:57	46:31	06:47	11:06	23:09	00:48	06:37	13:08	39:34
Vrouw (n=1638)	32:17	50:06	09:35	10:17	18:18	00:52	07:06	16:56	38:28
Total bevolking (3260)	32:37	48:19	08:12	10:41	20:43	00:50	06:52	15:02	39:01
Werkdag		*	*		*			*	
Man (n=1622)	5:03	5:43	0:41	1:16	4:15	0:05	0:57	1:29	4:48
Vrouw (n=1638)	4:57	6:15	1:06	1:15	3:21	0:06	1:00	2:04	4:41
Total bevolking (3260)	5:00	5:59	0:53	1:15	3:48	0:06	0:58	1:47	4:44
Zaterdag		*	*	*				*	
Man (n=1622)	04:01	08:54	01:29	02:37	01:12	00:11	01:08	02:47	07:36
Vrouw (n=1638)	03:48	09:19	02:00	02:20	01:00	00:12	01:13	03:11	07:21
Total bevolking (3260)	03:54	09:07	01:44	02:29	01:06	00:11	01:10	02:59	07:28
Zondag		*	*	*	*			*	
Man (n=1622)	03:37	09:00	01:49	02:08	00:39	00:08	00:44	02:51	07:56
Vrouw (n=1638)	03:41	09:27	02:05	01:37	00:28	00:09	00:49	03:23	07:38
Total bevolking (n=3260)	03:39	09:13	01:57	01:53	00:34	00:08	00:47	03:07	07:47

*Verskil tussen mannen en vrouwen is significant voor $p \leq 0,05$

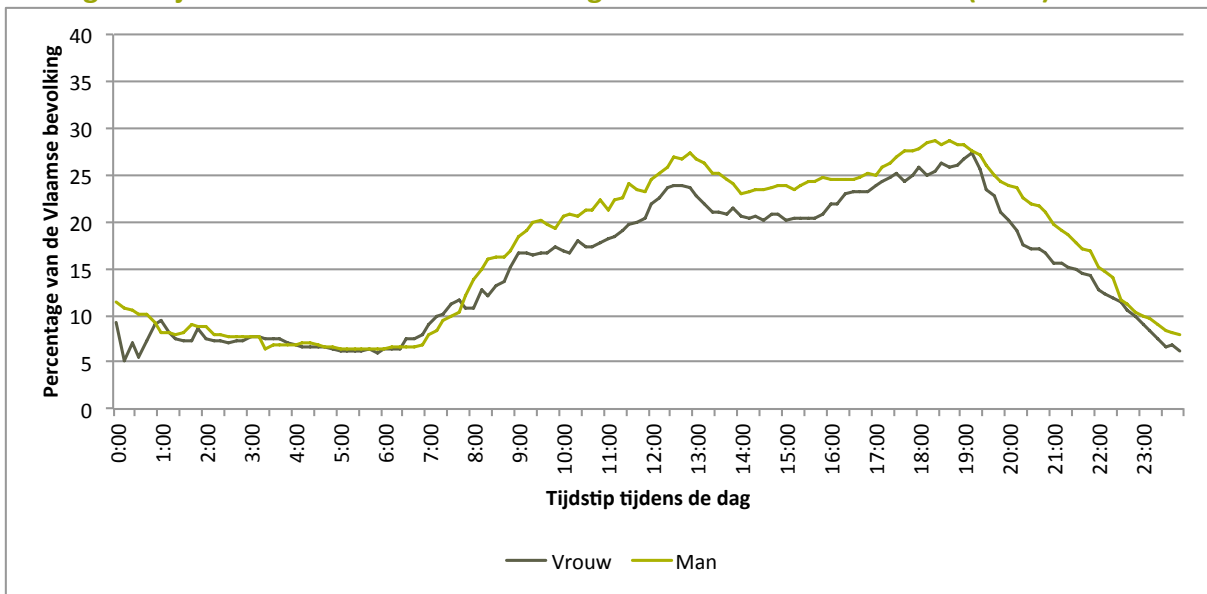
Figuur 6. Verdeling van percentage van de Vlaamse bevolking van 18-75 jaar over een werkdag dat tijd besteedt met kinderen naar geslacht voor 2013. n=3.260 (2013).

Figuur 7. Verdeling van percentage van de Vlaamse bevolking van 18-75 jaar over een zaterdag dat tijd besteedt met kinderen naar geslacht voor 2013. n=3.260 (2013).

Figuur 8. Verdeling van percentage van de Vlaamse bevolking van 18-75 jaar over een zondag dat tijd besteedt met kinderen naar geslacht voor 2013. n=3.260 (2013).

Vraag 5: Spenderen we meer tijd met onze kinderen dan enkele jaren geleden?

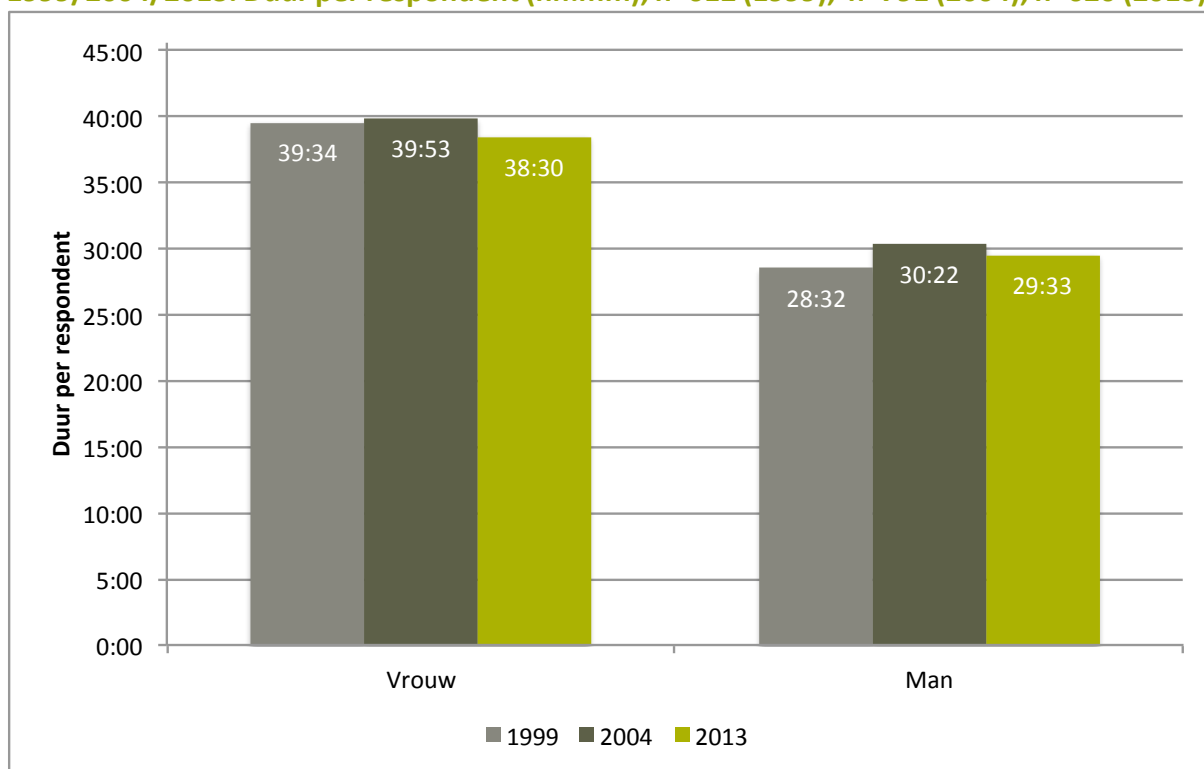
Vrouwen spenderen meer tijd met kinderen dan mannen. Dit was in 1999, 2004 en 2013 zo. Van een duidelijke evolutie is er echter geen sprake (zie tabel 4). Zowel vrouwen mannen als vrouwen met inwonende kinderen spendeerden in 2013 ongeveer evenveel tijd met hun kinderen als een decennium geleden. Ook wanneer we onderscheid maken naar ouders met kinderen jonger dan 7 en ouders met kinderen ouder dan 7 jaar, was er geen duidelijke evolutie waarneembaar.

Tabel 4. Tijd besteed aan sociale interactie tijdens de waaktijd met kind(eren) voor de Vlaamse bevolking 18-75 jaar met inwonende kinderen naar geslacht voor 1999/2004/2013. Duur per respondent (hh:mm), n=612 (1999), n=791 (2004), n=620 (2013).

	1999	2004	2013
	*	*	*
Man	28:32	30:22	29:33
Vrouw	39:34	39:53	38:30
Totaal	34:17	35:30	34:15

*Verschil tussen mannen en vrouwen is significant voor $p \leq 0,05$

Figuur 9. Tijd per week besteed aan sociale interactie tijdens de waaktijd met kind(eren) voor de Vlaamse bevolking 18-75 jaar met inwonende kinderen naar geslacht voor 1999/2004/2013. Duur per respondent (hh:mm), n=612 (1999), n=791 (2004), n=620 (2013).

Vraag 6: Is opleidingsniveau bepalend voor sociale armoede ?

Op basis van de interactiepartners kunnen we ons een beeld vormen over de diversiteit van iemands netwerk. Een beperkt netwerk is dat bestaande uit één of twee types van interactiepartners. Wij maken hier onderscheid tussen drie types van een beperkt netwerk: 1) familie, 2) familie en vrienden en 3) familie en collega's. Gemiddelde heeft 28,3% van de totale bevolking een beperkt netwerk (zie tabel 5). Voor laaggeschoolden is dit hoger, namelijk 39,0%. Voor hooggeschoolden is dit 18,7%. In vergelijking met de andere opleidingsniveaus is de groep met een netwerk bestaande uit enkel familie en vrienden het grootst voor de laaggeschoolden (23,2%).

Omgekeerd, heeft ongeveer 71,7% van de totale bevolking een divers netwerk, d.w.z. bestaande uit 3 of meerdere types van interactiepartners. We maken hier onderscheid tussen 4 types van een divers netwerk: 1) familie, vrienden en collega's, 2) familie, vrienden en burens, 3) familie, burens en collega's en 4) familie, vrienden, collega's en burens. Bij de laaggeschoolden heeft 61,0% een divers netwerk, bij de middengeschoolden heeft 71,8% een divers netwerk en bij de hooggeschoolden heeft 81,3 een divers netwerk.

Als we de opdeling maken naar geslacht (tabel 6), zien we een meer genuanceerd beeld. De netwerken van midden en hooggeschoolde vrouwen zijn meer divers dan deze bij van de mannen. Enkel voor laaggeschoolden zien we dat mannen een meer divers netwerk hebben dan vrouwen. 42,9% van de laaggeschoolde vrouwen heeft een beperkt netwerk. De groep met enkel familie en de groep met enkel familie en vrienden bevatten samen 36,6% van de laaggeschoolde vrouwelijke respondenten. Het lijkt dat deze vrouwen vaak niet (meer) werken, maar thuis blijven om te zorgen voor het huishouden en/of voor de kinderen.

Diversiteit van iemands netwerk hangt ook samen met de algemene levensstijl en het daarmee samenhangende activiteitenpatroon. Dat blijkt uit de tijd gespendeerd aan socialecontactactiviteiten (tabel 7). Laaggeschoolde vrouwen spenderen meer tijd aan onbetaalde hulp, hoog geschoolde vrouwen spenderen meer tijd aan verenigingsleven en aan praten. Dit strookt met het idee dat laaggeschoolde vrouwen een kleiner netwerk hebben dat vaak enkel bestaat uit vrienden en familie. Ze spenderen meer tijd aan het zorgen of helpen van familie en vrienden. Hooggeschoolde vrouwen lijken een ander sociaal leven te hebben; zijn actiever in het verenigingsleven en praten meer met anderen. Voor mannen zijn er minder verschillen waarneembaar naar opleidingsniveau. We kunnen vaststellen dat hooggeschoolde mannen meer tijd besteden aan praten dan laaggeschoolde mannen.

(Wanneer gecontroleerd wordt voor leeftijd, blijft het verschil in netwerk naar opleidingsniveau aanwezig bij vrouwen voor de leeftijdsgroepen 25 tot 39 jaar, 40 tot 54 jaar en 55 tot 64 jaar. Bij mannen blijft het verschil enkel aanwezig voor de leeftijdsgroepen 25 tot 39 jaar en 55 tot 64 jaar.)

Tabel 5. Procentuele verdeling naar type netwerk voor de Vlaamse bevolking van 18-75 jaar naar opleidingsniveau voor 2013. n=3.260 (2013)

	% van de bevolking (n=3260)	Laag-gevoerd (n=885)	Midden-gevoerd (n=1273)	Hoog-gevoerd (n=996)
Weinig divers netwerk	28,3%	39,0%	28,2%	18,7%
familie (inwonend en uitwonend)	4,3%	7,2%	3,8%	2,0%
familie (inwonend en uitwonend), vrienden	15,2%	23,2%	15,3%	7,7%
familie (inwonend en uitwonend), collega's	8,8%	8,6%	9,1%	9,0%
Divers netwerk	71,7%	61,0%	71,8%	81,3%
familie (inwonend en uitwonend), collega's, vrienden	47,1%	35,1%	49,8%	54,2%
familie (inwonend en uitwonend), collega's, burens	1,6%	1,2%	1,7%	1,7%
familie (inwonend en uitwonend), vrienden, burens	6,3%	10,3%	5,3%	4,1%
familie (inwonend en uitwonend), collega's, burens, vrienden	16,6%	14,4%	15,0%	21,3%

Tabel 6. Procentuele verdeling naar type netwerk voor de Vlaamse bevolking 18-75 jaar naar opleidingsniveau en geslacht voor 2013. n=3.260 (2013)

	Man*			Vrouw°		
	Laag opgeleid (n=455)	Midden opgeleid (n=665)	Hoog opgeleid (n=470)	Laag opgeleid (n=451)	Midden opgeleid (n=615)	Hoog opgeleid (n=532)
Weinig divers netwerk	35,2%	27,4%	20,4%	42,9%	28,8%	17,0%
familie (inwonend en uitwonend)	6,4%	3,5%	2,6%	8,1%	3,9%	1,4%
familie (inwonend en uitwonend), vrienden	17,9%	15,5%	7,4%	28,5%	15,0%	7,8%
familie (inwonend en uitwonend), collega's	10,9%	8,4%	10,4%	6,3%	9,9%	7,8%
Divers netwerk	64,8%	72,6%	79,6%	57,1%	71,2%	83,0%
familie (inwonend en uitwonend), collega's, vrienden	41,9%	52,6%	55,2%	28,1%	47,0%	53,6%
familie (inwonend en uitwonend), collega's, burens	0,9%	2,3%	1,7%	1,6%	1,2%	1,7%
familie (inwonend en uitwonend), vrienden, burens	9,3%	4,7%	4,1%	11,4%	5,9%	4,0%
familie (inwonend en uitwonend), collega's, burens, vrienden	12,7%	13,0%	18,6%	16,0%	17,1%	23,7%

*verschil tussen opleidingsniveau voor mannen is significant voor $p \leq 0,05$ °verschil tussen opleidingsniveau voor vrouwen is significant voor $p \leq 0,05$

Tabel 7. Tijd per week besteed aan sociale activiteiten voor de Vlaamse bevolking van 18-75 jaar naar opleidingsniveau en geslacht voor 2013. Duur per respondent (hh:mm), n=3260 (2013).

	Praten	Bezoek en feest	Telefonie (ook mobiel)	Contact via computer (mail, videobellen, sociale netwerksites)	Onbetaalde hulp aan vrienden en familie	Verenigingsleven (incl. vrijwilligerswerk)	Totaal tijd besteed aan sociale activiteiten
Totale bevolking (n=3.260)	00:56	04:31	00:35	02:11	00:36	01:10	09:59
Opleidingsniveau							
Totaal	*				*	*	
Laag	00:44	04:34	00:31	02:09	00:54	00:57	09:49
Midden	00:58	04:20	00:37	02:17	00:31	01:10	09:53
Hoog	01:03	04:41	00:35	02:04	00:26	01:21	10:10
Vrouwen n=1638)	*				*	*	
Laag	00:44	05:13	00:47	01:56	01:12	00:36	10:28
Midden	00:56	04:43	00:45	02:03	00:34	00:49	09:50
Hoog	01:04	05:08	00:50	02:00	00:28	01:04	10:34
Mannen (n=1622)	*		*				
Laag	00:43	03:56	00:14	02:21	00:38	01:18	09:10
Midden	01:00	04:00	00:30	02:29	00:29	01:28	09:56
Hoog	01:02	04:12	00:17	02:08	00:25	01:40	09:44

*Verschil tussen opleidingsniveaus is significant voor $p \leq 0,05$

Persnota Vlaams Tijdbestedingsonderzoek 2013

Thema

Koken: een doorgeefluik van inzichten in onze samenleving

Situering

De afgelopen jaren kent koken een aantal opvallende trends. Het zal niemand ontgaan zijn dat koken enorm in populariteit is gestegen. Dat valt af te leiden uit de hoge verkoopcijfers van kookboeken, het succes van kookprogramma's, de toename aan culinaire weblogs en rubrieken in tijdschriften, de hoge ledenaantallen in kookworkshops, ..., en ook uit de opkomst van de (mannelijke) 'hobbykok'. Daarnaast is er de aandacht naar de 'pure', 'eigen' en 'authentieke' keuken, naar bio en 'terroir', naar een meer bewuste omgang met voeding, een vorm van onthaasting in de keuken (*slow food, slow cooking, ...*) waarbij de nadruk op het genieten en het nemen van tijd ligt. Parallel aan deze ontwikkelingen is er ook het steeds grotere marktaandeel van kant-en-klare en gedeeltelijk bereide producten of maaltijdpakketten, van *fastfood* en tijdbesparende keukenapparatuur die de consument tijd, werk en moeite bij het koken bespaart.

Reden te meer om te onderzoeken hoe deze trends zich uiten in de tijd die de Vlaming in zijn keuken spendeert. In hoeverre is de Vlaming nog dagelijks betrokken bij het klaarmaken van zijn maaltijden? En hoe varieert dit naargelang zijn levensfase en achtergrond en tussen verschillende sociale groepen in Vlaanderen?

Data

De resultaten in deze nota zijn gebaseerd op het tijdbestedingsonderzoek bij 3.260 Vlamingen tussen 18 en 75 jaar in 2013.

Om de vergelijkbaarheid van deze data met eerder soortgelijk tijdbestedingsonderzoek bij 1.328 Vlamingen in 1999 en 1.768 Vlamingen in 2004 te waarborgen, worden voor 2013 de gegevens van 1.349 Vlamingen weerhouden zodanig dat evoluties in kaart kunnen worden gebracht.

Voor elk van de analyses worden de gewogen data gebruikt om een zo representatief mogelijk beeld te geven van de Vlaamse bevolking.

Onder het begrip 'koken' vallen alle activiteiten gerelateerd aan voedselbereiding- en verwerking (het snijden van groenten, bakken van brood, opwarmen van de maaltijd in de microgolf, samenstellen van de lunch box, ...).

Werkwijze

Deze nota bevat enkele beschrijvende analyses over de tijdsbesteding van de Vlaming in de keuken, zijn restaurantbezoek, consumptie van afhaalmaaltijden en thuisconsumptie van warme maaltijden.

Dit wordt in kaart gebracht door middel van drie verschillende parameters: de duur per respondent, de participatiegraad (het deelnamepercentage van Vlamingen aan een activiteit) en de duur per participant (enkel voor die respondenten die een activiteit hebben

geregistreerd in hun dagboek). Deze parameters worden berekend voor de gemiddelde Vlaming, al dan niet verder verfijnd naar achtergrondkenmerken (zoals geslacht, leeftijd, gezinssituatie, arbeidsmarktpositie en opleidingsniveau).

De bevindingen uit elk van de tabellen in deze nota kunnen in relatie tot elkaar geïnterpreteerd worden.

Belangrijkste conclusies

- De afgelopen jaren is er een duidelijke opmars van mannen in de keuken.
- Het aandeel vrouwen dat kookt is nagenoeg stabiel gebleven.
- Het dagdagelijkse koken blijft een vrouwentaak. Het klassieke stereotype blijft overeind. 44 procent van de vrouwen kookt vijf of meer dagen in de week tegenover 17 procent van de mannen.
- Vrouwen spenderen dubbel zoveel tijd aan koken dan mannen.
- Een derde van de Vlaamse mannen laat zijn keukenschort links liggen.
- Ruim de helft van de Vlamingen eet vijf of meer dagen in de week thuis een gekookte maaltijd.
- In gezinnen met kinderen dragen zowel mannen als vrouwen het meeste bij aan het koken.
- 'Hotel mama' is de beste waarborg om thuis elke dag een warme maaltijd voorgeschoteld te krijgen. Jongeren, studenten en inwonenden bij ouders hoeven zich dan ook geen zorgen te maken over hun eten. Zij koken het minst en genieten vooral van 'hotel mama' en afhaalmaaltijden.

Vraag 1: Hoeveel procent van de Vlamingen eet dagelijks een warme maaltijd thuis?

De resultaten zijn duidelijk. De meeste Vlamingen eten meermaals in de week een warme maaltijd thuis. Bij ongeveer 52% van de Vlamingen staat er bij vijf of meer dagen in de week thuis een warme maaltijd op het menu.

Tabel 1. Percentage van de Vlaamse bevolking van 18-75 jaar dat dagelijks thuis warme maaltijden eet voor 2013. n=3.260 (2013).

	%	Cumulatief %
Dagelijks	11,6	11,6
6 dagen in de week	18,7	30,3
5 dagen in de week	21,5	51,8
4 dagen in de week	16,4	68,2
3 dagen in de week	11,9	80,1
2 dagen in de week	9,1	89,1
1 dag in de week	6,5	95,6
Eet geen warme maaltijden thuis	4,4	100,0

Vraag 2: Hoe zijn de genderverschillen in de keuken de afgelopen jaren veranderd?

De afgelopen jaren is er een duidelijke toename in het aandeel mannen dat kookt. De trend die zich sinds enkele decennia heeft ingezet, zet zich voorlopig verder. Resultaten tonen dat 67 procent van de mannen in Vlaanderen kookt (en dus minimaal 1 kookactiviteit per week hebben geregistreerd).

Hoewel het aandeel mannen dat kookt de afgelopen jaren opvallend is toegenomen, is de participatiegraad van vrouwen in de keuken vrij stabiel gebleven. Deze blijft om en nabij de 90 procent schommelen (met een licht significante afname vergeleken met 2004). Tot op vandaag is koken nog steeds vooral een vrouwentaak. Doorheen de jaren is de tijd die vrouwen aan koken spenderen wel significant afgenomen. Zo spenderen een uur minder aan koken vergeleken met 1999.

Ondanks dat er bij mannen dus wel enkele significante en opvallende verschillen zijn vast te stellen over de tijd, blijft het klassieke stereotype overeind.

Tabel 2. Tijd per week besteed aan koken voor de Vlaamse bevolking van 18-75 jaar naar geslacht voor 1999/2004/2013. Duur per respondent (h:mm), participatiegraad (%) en duur per participant (h:mm), n=1.328 (1999), n=1.768 (2004) en n=1.349 (2013).

	Mannen			Vrouwen		
	1999	2004	2013	1999	2004	2013
Duur per respondent	1:18 * °	1:37 * °	2:08 *	5:35 °	4:53	4:32
Participatiegraad	50,7 * °	59,4 * °	66,9 *	92,9	93,5 °	89,8
Duur per participant	2:34 * °	2:44 * °	3:11 *	6:00 °	5:13	5:03

*Verskil tussen mannen en vrouwen binnen elk jaar is significant voor $p \leq 0,05$

° Verskil tussen de jaren (1999 vs. 2013 en 2004 vs. 2013) is significant voor $p \leq 0,05$

Vraag 3: Hoeveel dagen per week staan mannen en vrouwen in de keuken?

Ondanks de toegenomen participatie van mannen aan koken, is koken bij mannen en vrouwen toch van een andere aard.

Gemiddeld brengen vrouwen op weekbasis dubbel zoveel tijd in de keuken door dan mannen: 4u25' tegenover ongeveer 2u05'.

Mannen spenderen dagelijks ongeveer twintig minuten (17min) aan het koken en dus de helft minder dan de tijd die vrouwen eraan spenderen (nl. 37 minuten). Toch is de Vlaming die dagelijks kookt een eerder zeldzame soort (zie tabel 3 onderaan).

Slechts 3,5% van de mannen kookt elke dag. Koken is ook maar een dagelijkse bezigheid bij slechts 10% van de vrouwen. Een kwart van de mannen (26%) kookt minimaal vier dagen in de week tegenover 59% van de vrouwen. Het alledaagse koken is dus nog steeds vooral een vrouwentaak. 32% van de mannen kookt zelfs helemaal niet, bij vrouwen is dit maar 10%.

Tabel 3. Percentage van de Vlaamse bevolking van 18-75 jaar dat elke dag kookt naar geslacht voor 2013. n=3.260 (2013).

	Totale bevolking		Mannen		Vrouwen	
	%	Cumulatief %	%	Cumulatief %	%	Cumulatief %
Kookt dagelijks	6,8	6,8	3,5	3,5	10,1	10,1
6 dagen in de week	10,6	17,4	5,0	8,5	16,1	26,2
5 dagen in de week	13,1	30,5	8,3	16,8	17,8	44,0
4 dagen in de week	12,3	42,8	9,3	26,1	15,3	59,3
3 dagen in de week	12,1	54,9	11,3	37,4	12,9	72,2
2 dagen in de week	11,3	66,2	12,1	49,5	10,6	82,8
1 dag in de week	12,8	79,1	18,2	67,7	7,5	90,3
Kookt nooit	20,9	100	32,3	100	9,7	100

Vraag 4: Hoe verschillen de kookgewoonten van mannen en vrouwen naar hun achtergrond? Wie staat het meest in de keuken? En wie spendeert er het meeste tijd aan?

Belangrijkste vaststellingen bij mannen:

Het percentage mannen dat kookt ligt hoger bij de jongere generaties mannen (ouder dan 24), met het verschil dat oudere mannen gemiddeld wel meer tijd aan het koken spenderen dan jongere mannen.

Doorgaans koken mannen vooral wanneer ze alleenstaand zijn of een partner en kinderen hebben en willen bijdragen aan het huishouden. Toch blijft koken voor mannen vooral een noodzaak waarbij het vooral de alleenstaande man is die het vaakst elke dag in de keuken staat.

Belangrijkste vaststellingen bij vrouwen:

Meer dan jongere vrouwen, brengen vrouwen uit oudere leeftijdsgroepen meer tijd door in de keuken en koken ze ook meer dagelijks. Vrouwen ouder dan 55 spenderen wekelijks bijna een uur tot anderhalf uur meer aan koken dan gemiddeld. Vrouwen in de drukke leeftijdsfase (tussen 25 en 39) koken het minst.

Vrouwen koken vooral wanneer ze samenwonen en kinderen hebben. Het aandeel vrouwen dat elke dag kookt ligt dan ook het hoogst in gezinnen met kinderen. Dat de maaltijd een belangrijke rol speelt in dit gezinstype, valt ook af te leiden uit het feit dat ook mannen hun handje toesteken bij het koken. Tegelijkertijd is dit ook een manier om te delen in de werklust. Zo houden vrouwen zich in gezinnen met kinderen minder lang bezig in de keuken om te koken dan vrouwen in gezinnen zonder kinderen.

Ook voor voltijds werkende vrouwen lijkt het minder evident om te koken. Niet-werkende en deeltijds werkende vrouwen spenderen duidelijk meer tijd aan het koken en koken ook vaker alle dagen.

Hoger opgeleide vrouwen staan ook minder lang in de keuken dan lager opgeleide vrouwen.

Daarnaast tonen de resultaten dat vooral jongeren, studenten en inwonenden bij ouders het minst geneigd zijn zelf te koken.

Tabel 4. Tijd besteed per week aan koken voor Vlaamse mannen en vrouwen van 18-75 jaar naar leeftijdscategorieën, gezinssituatie, arbeidspositie en opleidingsniveau voor 2013. Duur per respondent (h:mm) en participatiegraad (%), n=3.260 (2013).

	Mannen				Vrouwen			
	n	h:mm	% dat kookt	% dat 5 of meer dagen kookt	n	h:mm	% dat kookt	% dat 5 of meer dagen kookt
Gemiddelde	1622	2:05	67,7	16,8	1638	4:25	90,3	44,0
Leeftijd		*	*	*		*	*	*
18-24 jaar	207	0:49	48,1	6,4	236	1:36	64,1	8,4
25-39 jaar	387	1:56	72,2	15,3	347	3:26	91,2	35,1
40-54 jaar	520	2:14	74,3	21,4	511	4:49	96,2	51,9
55-64 jaar	338	2:19	65,2	16,3	374	5:42	96,9	58,2
65 +	171	3:02	66,2	20,0	170	6:16	92,5	56,5
Gezinssituatie		*	*	*		*	*	*
Inwonend bij ouders	214	0:51	44,8	7,4	205	1:22	61,7	6,4
Alleenwonend	139	2:06	72,4	22,4	181	3:52	90,2	45,4
Alleenstaande ouder	48	1:48	65,4	18,9	123	4:00	91,2	49,0
Met partner zonder kinderen	580	2:20	67,6	17,1	519	5:22	94,8	47,5
Met partner en kinderen	626	2:17	74,8	18,4	598	4:54	96,2	53,3
Arbeidsmarktpositie		*	*	*		*	*	*
Studerend, schoolgaand	161	0:41	40,7	6,9	202	1:46	64,1	9,0
Deeltijds werkend	58	2:13	81,8	19,9	341	4:42	98,3	50,4
Voltijds werkend	959	2:01	72,0	16,8	519	3:32	89,8	35,9
Niet-werkend	104	2:34	71,1	20,5	287	5:34	94,4	58,6
Gepensioneerd	339	2:44	65,3	19,9	273	6:21	95,9	61,7
Opleidingsniveau						*		*
Laag	455	2:18	66,2	16,8	451	5:27	89,7	51,1
Midden	665	1:54	67,0	16,1	615	4:03	89,4	40,3
Hoog	470	2:03	69,3	18,2	532	3:55	91,8	42,4

*Verschil tussen categorieën binnen kenmerken is significant voor $p \leq 0,05$

**Vraag 5: Wie is het meest geneigd uit eten te gaan, eten af te halen of net thuis te eten?
Hoe varieert dit naar achtergrond?**

Belangrijkste bevindingen:

Een op de tien Vlamingen haalt in de week eten af. Dit is vooral populair bij jongere leeftijdsgroepen en studenten. Ook voltijds werkenden en mensen in de drukke leeftijdsfase eten vaker afhaalmaaltijden. In plaats van zelf te koken (zie tabel 4), halen ze vaker eten af en eten ze minder vaak warm thuis. Ook de alleenstaande ouder haalt vaker eten af.

De restaurantbezoeker is eerder hoogopgeleid: 39% van de hoger opgeleiden gaat uit eten tegenover 28% van de laagopgeleiden.

De vaststelling dat alleenwonenden het minst vaak thuis warme maaltijden eten, bevestigt dat de maaltijd vooral een belangrijke rol in gezinnen speelt. Circa 50% van de koppels eet 5 dagen of meer in de week warm thuis, alleenwonenden 34%.

Jongeren, studenten en inwonenden bij ouders zijn het grootst in aantal om thuis warm te eten. Dit wijst op het comfort van 'hotel mama'. Daarnaast halen ze ook vaker eten af.

Tabel 5. Percentage van de Vlaamse bevolking van 18-75 jaar dat wel eens eten afhaalt, wel eens restaurant bezoekt en 5 dagen of meer thuis warm eet naar geslacht, leeftijdscategorieën, gezinssituatie, arbeidspositie en opleiding voor 2013. Participatiegraad (%), n=3.260 (2013).

	n	% wel eens eten afhaalt	% dat wel eens een restaurant bezoekt	% dat 5 dagen of meer thuis warm eet
Gemiddelde	3260	8,3	33,8	51,8
Geslacht			*	*
Mannen	1622	8,3	31,9	56,6
Vrouwen	1638	8,2	35,6	47,1
Leeftijd		*		*
18-24 jaar	442	9,3	32,8	60,4
25-39 jaar	734	11,9	35,2	41,9
40-54 jaar	1031	8,0	34,4	49,1
55-64 jaar	713	5,6	30,2	58,8
65 +	340	5,8	37,6	55,6
Gezinssituatie				*
Inwonend bij ouders	418	9,3	29,9	63,2
Alleenwonend	320	6,9	35,5	34,1
Alleenstaande ouder	171	11,8	33,0	46,6
Met partner zonder kinderen	1099	7,8	35,2	53,5
Met partner en kinderen	1224	8,4	33,0	52,1
Arbeidsmarktpositie		*		*
Studerend, schoolgaand	363	10,2	32,5	62,4
Deeltijds werkend	398	7,0	39,6	48,2
Voltijds werkend	1478	9,7	33,7	47,2
Niet-werkend	391	7,8	30,2	53,1
Gepensioneerd	612	5,0	33,7	57,7
Opleidingsniveau			*	
Laag	906	7,1	28,2	52,4
Midden	1280	9,1	33,7	52,1
Hoog	1001	8,4	39,4	51,5

*Verschil tussen categorieën binnen kenmerken is significant voor $p \leq 0,05$

Persnota Vlaams Tijdbestedingsonderzoek 2013

Thema

Tijdsbesteding en ouderen

Situering

De levensverwachting is de afgelopen decennia steeds verder toegenomen. We worden met zijn allen ouder. Actief ouder worden is het adagio van de 21ste eeuw. We moeten langer werken, maar ook een druk en gevarieerd vrijetijdsleven bij gepensioneerden is een must. Maar hoe verandert de tijdsbesteding met het ouder worden? Groeien mannen en vrouwen naar elkaar toe als de centrale rollen – werken en kinderen opvoeden – minder centraal staan of wegvallen? Wat doen we meer als we meer vrije tijd krijgen? En wat doen we minder als onze fysieke en mentale capaciteiten verminderen?

Data

Online tijdbestedingsonderzoek uit 2013 (n=3.260) gewogen naar geslacht, leeftijd en opleidingsniveau.

Het tijdsbestedingsonderzoek TOR13 werd uitgevoerd door de Onderzoeksgroep TOR van de Vakgroep Sociologie van de Vrije Universiteit Brussel.

Werkwijze

We bekijken in het algemeen hoe de tijdsbesteding evolueert over de levensloop en zoomen vervolgens in op de vrijetijd en sociale participatie en interactiepatronen, de mobiliteit en uithuizigheid van de leeftijdsgroepen 55-64 en 65-75 jaar.

Belangrijkste conclusies

- Het ouder en zelfstandig worden van de kinderen heeft een grotere impact op de tijdsbesteding van vrouwen dan van mannen, de gevolgen van de pensionering zijn daarentegen vaak drastischer voor mannen
- De totale werklast van vrouwen boven de 55 jaar ligt gevoelig hoger dan bij mannen, het verschil in werklast tussen mannen en vrouwen is bij ouderen overigens groter dan in de actieve, volwassen levensfase
- De tijd besteed aan recreatie neemt gevoelig toe met het ouder worden, vooral dan tussen 55 en 65. Het is verder opvallend dat de tijd die aan sport besteed wordt door ouderen ongeveer gelijk is aan het gemiddelde van de totale bevolking tussen 18 en 75 jaar. De tijd voor cultuur en vermaak neemt niet substantieel toe met het ouder worden en ouderen gaan gemiddeld iets minder uit (café, dancing, bowlen, biljarten...)
- Gemiddeld hebben 55-plussers meer tijd voor sociale contacten dan de gemiddelde Vlaamse bevolking tussen 18 en 75 jaar; de tijd voor sociale contacten stijgt nog bij de 65-plussers. Het is opvallend dat ouderen actiever participeren aan het verenigingsleven en dat ook deze participatie nog toeneemt bij 65-plussers
- Vooral als gevolg van het wegvallen van de 'werk gerelateerde' contacten zijn ouderen meer alleen. Los daarvan hebben ouderen meer tijd voor inwonende en niet-inwonende familie en voor burens. De tijd die ze samen doorbrengen met vrienden en kennissen neemt af. Het lijkt er dus op dat vooral de tijd die ouderen met de naaste omgeving doorbrengen, toeneemt
- Ouderen brengen meer tijd thuis door dan de gemiddelde Vlaming. De mobiliteit neemt vooral af na 65

Vraag 1: Worden de verschillen tussen mannen en vrouwen groter of kleiner met het ouder worden?

In tabel 1 wordt de gemiddelde wekelijkse tijdsbesteding van Vlamingen voor vijf leeftijdsgroepen weergegeven, opgedeeld in tien categorieën van activiteiten. Als we de totale werklast definiëren als de tijd die besteed wordt aan betaald en onbetaald werk en opleidingen, dan stellen we vast dat deze totale werklast in de periode tussen 25 en 55 jaar voor mannen en vrouwen om en bij de 50 uren bedraagt. Bij mannen vormt betaalde arbeid de hoofdmoot van de totale werklast, bij vrouwen is de werklast in deze levensfase evenwichtiger verdeeld tussen betaalde arbeid én huishoudelijk werk en kinderopvang. Naarmate de kinderen ouder en zelfstandiger worden, neemt de drukte in de gezinnen meestal geleidelijk af. Het is tegelijkertijd ook de fase waarin het belang en de druk van de beroepsrol afneemt (vrouwen zijn dikwijls overgeschakeld naar deeltijds werk, mannen stellen zich min of meer tevreden met de verworven beroepspositie). De meest radicale veranderingen treden respectievelijk in wanneer de kinderen het gezin verlaten en men op pensioen gaat. **Het ouder en zelfstandig worden van de kinderen heeft een grotere impact op de tijdsbesteding van vrouwen dan van mannen, de gevolgen van de pensionering zijn daarentegen vaak drastischer voor mannen.** Vermits in het algemeen het vervullen van de moederrol veel belangrijker is voor vrouwen dan de vaderrol voor mannen, voelen vrouwen de afname en het wegvallen van de gezinsverantwoordelijkheden veel sterker aan als een verlies (cf. het legenessyndroom) waarvoor zij een nieuwe invulling moeten vinden.

In het algemeen zien we met het ouder worden een herschikking van de arbeidsactiviteiten. Naarmate het belang van betaalde arbeid afneemt bij mannen zien we dat ze meer huishoudelijk werk opnemen. Bij vrouwen zien we ook een gestage toename van de tijd besteed aan huishoudelijk werk, vooral de afname van de kinderopvang leidt ertoe dat vrouwen meer tijd vrijmaken voor huishoudelijk werk. De zorg voor kinderen, wellicht de kleinkinderen, neemt bij vrouwen opnieuw toe boven de 55 jaar. Bij mannelijke 55-plussers neemt kinderopvang slechts weinig tijd in beslag. **De totale werklast van vrouwen boven de 55 jaar ligt gevoelig hoger dan bij mannen, het verschil in werklast tussen mannen en vrouwen is bij ouderen overigens groter dan in de actieve, volwassen levensfase.** De totale werklast van vrouwen tussen 55 en 64 ligt ongeveer 3 uur per week hoger dan bij mannen, tussen 65 en 75 is het verschil ongeveer 6,5 uur. Omgekeerd hebben mannen boven de 55 jaar meer vrije tijd en tijd voor sociale participatie dan vrouwen: tussen de 55 en 64 jaar is het verschil gemiddeld bijna 7 uren, tussen 65 en 75 loopt het op tot ruim 9 uren. Ook dat verschil is groter dan in de drukke levensfase. In het algemeen lijkt het erop dat met het wegvallen van de centrale rollen van de volwassenheid, de arbeids- en ouderrol, de verschillen tussen de geslachten eerder toenemen dan afnemen. Dat is vreemd, vermits deze twee rollen nog altijd vrij sterk verdeeld zijn volgens het traditionele rollenpatroon. Het belangrijkste verschil bij ouderen is echter dat vrouwen het wegvallen van betaalde arbeid in grote mate compenseren met een toename van huishoudelijk werk en zorg voor (klein)kinderen, terwijl voor mannen deze alternatieve rolinvulling zich niet of in veel mindere mate voordoet.

Tabel 1: Tijd per week besteed aan 10 hoofdcategorieën voor de Vlaamse bevolking van 18-75 jaar naar leeftijdscategorieën en geslacht voor 2013. Duur per respondent (hh:mm), n=3.260 (2013)

Mannen	Betaald werk	Huishoudelijk werk	Opvoeding & Kinderzorg	Opleiding	Persoonlijke verzorging, eten & drinken	Slapen & rusten	Sociale participatie	Vrije tijd	Verplaatsen	Overige
18-24	09:58	05:14	00:07	21:40	14:07	64:43	07:23	32:48	10:37	01:17
25-39	34:08	11:05	03:52	01:47	14:04	58:05	07:22	25:21	10:53	01:17
40-54	34:36	14:08	01:34	00:26	15:11	57:11	06:55	25:16	11:09	01:29
55-64	15:02	18:17	01:04	00:25	18:25	59:25	09:23	34:27	09:41	01:46
65-75	01:43	21:06	00:44	00:23	19:31	63:35	09:47	40:41	08:09	02:15

Vrouwen	Betaald werk	Huishoudelijk werk	Opvoeding & Kinderzorg	Opleiding	Persoonlijke verzorging, eten & drinken	Slapen & rusten	Sociale participatie	Vrije tijd	Verplaatsen	Overige
18-24	08:55	07:01	00:15	25:21	16:36	65:30	07:41	24:08	10:55	01:34
25-39	26:13	16:06	07:14	01:40	15:06	61:02	08:29	18:40	11:38	01:48
40-54	24:23	21:50	01:48	00:42	17:37	59:37	07:39	21:30	10:51	02:00
55-64	08:54	25:32	02:42	00:43	20:17	59:45	09:18	27:43	10:51	02:10
65-75	01:06	26:43	02:08	00:36	21:58	62:56	10:24	31:55	08:04	02:06

Vraag 2: hoe evolueert de vrijetijdsbesteding met het ouder worden?

Naarmate het belang van betaalde arbeid afneemt, neemt de vrije tijd en de sociale participatie toe. Ook de invulling van de vrije tijd verandert met het ouder worden. In tabel 2 wordt de gemiddelde tijd die 55- tot 64-jarigen en 65- tot 75-jarigen per week besteden aan verschillende vrijetijdsactiviteiten vergeleken met de gemiddelde tijd die de Vlaamse bevolking tussen 18 en 75 jaar hieraan besteedt. Ouderen tussen 55 en 64 hebben gemiddeld ruim 4 uur meer vrije tijd per week dan de totale Vlaamse bevolking tussen 18 en 75 jaar. Ongeveer 2,5 uur hiervan worden voor de televisie doorgebracht. Dat lijkt een sterke toename, maar in vergelijking met de gemiddelde bevolking besteedt deze leeftijdsgroep proportioneel ongeveer evenveel van hun vrije tijd aan televisie kijken, namelijk iets meer dan de helft. Bij de 65-plussers wordt televisie kijken wel iets belangrijker. Zij besteden 54 procent van hun vrije tijd voor de televisie. Voorts wordt lezen (boeken, tijdschriften, kranten) belangrijker met het ouder worden. Anno 2013 hebben de nieuwe media (internet, tekstverwerking, digitale fotografie...) hun weg gevonden naar senioren, ze besteden er ongeveer evenveel tijd aan als de rest van de bevolking. Tien jaar geleden was dat zeker nog niet het geval. In het tijdsbestedingsonderzoek van 2004 was er nog een vrij grote kloof in het gebruik van nieuw media tussen 55-plussers. Vooral 65-plussers waren in 2004 nog niet vertrouwd met nieuwe media, ze besteedden er nog niet de helft van de tijd aan dan de gemiddelde Vlaming.

De tijd besteedt aan recreatie (wandelen, fietsen, pretpark bezoeken, ...) neemt gevoelig toe, vooral dan tussen 55 en 65. Het is verder opvallend dat de tijd die aan sport besteed wordt door ouderen ongeveer gelijk is aan het gemiddelde van de totale bevolking tussen 18 en 75 jaar. De tijd voor cultuur en vermaak neemt niet substantieel toe met het ouder worden en ouderen gaan gemiddeld iets minder uit (café, dancing, bowlen, biljarten...). Hiervoor worden vaak verschillende redenen aangegeven: bepaalde interactiepartners vallen weg wegens sterfte (partner, familieleden, vrienden), de gezondheid en fysieke vermogens verminderen met het ouder worden en mede hierdoor wordt men minder mobiel en de financiële middelen zijn beperkter na de pensionering. In de volgende paragrafen bekijken we de sociale contacten en sociale participatie van ouderen en hoe het gesteld is met hun mobiliteit.

Tabel 2: Tijd per week besteed aan verschillende vrijetijdsactiviteiten voor de Vlaamse bevolking van 55-75 jaar naar leeftijdscategorieën. Duur per respondent (hh:mm), n=3.260 (2013).

	Hobby & spel	Sport	Recreatie	Uitgaan	Cultuur & vermaak	TV	Muziek beluisteren	Lezen	Nieuwe media	Totaal
55-64	02:34	01:00	03:07	01:24	01:08	16:03	00:10	03:28	01:57	30:55
65-75	02:57	01:03	02:53	01:31	00:48	19:41	00:24	04:39	02:19	36:19
Totale bevolking	02:27	01:20	02:02	01:48	00:59	13:36	00:12	02:09	02:08	26:46

Vraag 3: hoe evolueert de sociale participatie met het ouder worden?

Onder sociale participatie verstaan we zowel de formele participatie aan het verenigingsleven (vergaderingen, activiteiten van verenigingen, vrijwilligerswerk...) als meer informele sociale contacten (praten, telefoneren, op bezoek gaan, bezoek ontvangen, onbetaalde hulp aan inwonende en niet-inwonende familie, e-mail, sms, chat...).

Uit de gegevens met betrekking tot sociale participatie in tabel 3 blijkt in ieder geval niet dat ouderen contactarm zijn. Gemiddeld hebben ze meer tijd voor sociale contacten dan de gemiddelde Vlaamse bevolking tussen 18 en 75 jaar. Ouderen tussen 55 en 64 jaar besteden ruim één uur per week meer aan sociale contacten, 65-plussers bijna twee uur. Het is opvallend dat ouderen actiever participeren aan het verenigingsleven en dat deze participatie nog toeneemt bij 65-plussers. Dit is ongetwijfeld een gevolg van het fijnmazige netwerk van verenigingen voor senioren in Vlaanderen. De meer informele sociale contacten nemen wel af bij 65-plussers.

In het tijdsbestedingsonderzoek wordt ook gedurende een hele week geregistreerd met wie men praat. Op die manier krijgen we een gedetailleerd beeld van hoe interactiepatronen veranderen met het ouder worden.

In tabel 4 wordt weergegeven hoeveel tijd gemiddeld besteed wordt aan activiteiten waarbij met verschillende types van interactiepartners gepraat wordt. Het is evident dat samen met het afnemend belang van betaald werk ook de sociale contacten verbonden met het betaalde werk afnemen. Terwijl de Vlaamse bevolking tussen 18 en 75 jaar gemiddeld meer dan 20 uur per week praat met collega's, medestudenten, klanten en/of personen waaraan men diensten verleent, is dat bij de ouderen tussen 55 en 64 jaar gedaald tot 11 uur per week en bij de 65-plussers tot minder dan 2 uur. Ouderen zijn dan ook meer alleen. 55-64 jarigen brengen in vergelijking met de Vlaamse bevolking per week gemiddeld ruim 3 uur meer van de tijd die ze niet slapen door zonder praten, bij 65-plussers is het verschil kleiner (ruim 1 uur). Hoewel ouderen vaker geen gesprekspartner hebben, is ook duidelijk dat het wegvallen van betaalde arbeid als bron van sociale contacten in ruime mate gecompenseerd wordt door een toename van de tijd die men doorbrengt met andere interactiepartners. Ouderen hebben meer tijd voor inwonende en niet-inwonende familie en voor burens, de tijd die ze samen doorbrengen met vrienden en kennissen neemt af. Het lijkt er dus op dat vooral de tijd die ouderen met de naaste omgeving doorbrengen, toeneemt. Dit zou een gevolg kunnen zijn van de afnemende mobiliteit met het ouder worden. We stellen overigens ook vast dat de interactietijd in de oudste leeftijdscategorie verder afneemt (met uitzondering van de tijd met inwonende familie), wat eveneens een gevolg kan zijn van de afnemende mobiliteit van ouderen.

Tabel 3. Tijd per week besteed aan sociale participatie voor de Vlaamse bevolking van 55-75 jaar naar leeftijdscategorieën. Duur per respondent (hh:mm), n=3.260 (2013).

	Verenigingsleven	Sociale contacten	Totaal
55-64	1:23	7:57	9:21
65-75	1:59	8:06	10:06
Totale bevolking	1:10	7:01	8:12

Tabel 4. Tijd per week besteed aan sociale interactie tijdens de waaktijd (slaaptijd niet meegerekend) met verschillende interactiepartners voor de Vlaamse bevolking van 55-75 jaar naar leeftijdscategorieën. Duur per respondent (hh:mm), n=3.260 (2013).

	Niemand	Inwonende familie	Niet-inwonende familie	Buren	Collega's, mede-studenten, klanten	Vrienden, kennissen	Anderen	TOTALE Sociale Interactie [†]
55-64	35:46	53:40	11:39	01:11	11:16	08:34	06:17	74:58
65-75	33:46	61:25	10:29	01:06	01:48	07:55	05:21	74:09
Totale bevolking	32:37	48:19	08:12	00:50	20:43	10:41	06:52	77:13

[†]De totale interactietijd is meer dan de som van de interactie met afzonderlijke interactiepartners, vermits men tijdens één activiteit met verschillende types interactiepartners kan praten

Vraag 4: hoe evolueert de mobiliteit en de uithuizigheid met het ouder worden?

Ouderen brengen meer tijd thuis door dan de gemiddelde Vlaming tussen 18 en 75 jaar (zie tabel 5). Terwijl Vlamingen wekelijks gemiddeld 114 uren en 8 minuten of 68 procent van de week thuis doorbrengen, is dat voor de 55 tot 64-jarigen 123 uren en 55 minuten (74 procent) en voor de 65-plussers 136 uren en 21 minuten (81 procent). Ouderen verplaatsen zich ook minder. De Vlamingen tussen 18 en 75 jaar verplaatsen zich gemiddeld ruim 10 uren en 34 minuten per week. Bij ouderen tussen 55 en 64 jaar is de wekelijkse verplaatsingstijd ongeveer even hoog (10 uren en 18 minuten), bij 65-plussers daalt deze echter tot 8 uren en 6 minuten. Ook de deelname aan mobiliteit ligt lager. 95,4 procent van de leeftijdsgroep tussen 55 en 64 noteerde minstens één verplaatsing per week, bij de 65-plussers is slechts 88,6 procent mobiel, bij de algemene bevolking verplaatst 96,7 procent zich minstens éénmaal per week. We stellen dus vast dat de mobiliteit vooral afneemt bij 65-plussers.

Tabel 5. Tijd per week besteed aan thuis en aan verplaatsingen voor de Vlaamse bevolking van 55-75 jaar naar leeftijdscategorieën. Duur per respondent (hh:mm), n=3.260 (2013).

	Thuis	Verplaatsingen
55-64	123:55	10:18
65-75	136:21	8:06
Totale bevolking	114:08	10:34

Persnota Vlaams Tijdbestedingsonderzoek 2013

Thema

De sociale verdeling van tijdsdruk

Situering

Hoewel een dag of een week voor iedereen dezelfde uren telt, kunnen mensen sterk verschillen in hoe ze hun dagen en weken invullen, en vooral ook in hoe ze hun tijdsbesteding ervaren. Beleven Vlamingen een steeds gehaaster bestaan? Wanneer is de meest drukke periode in ons leven? Wat is de invloed van kinderen op de subjectieve tijdsdruk? Dit zijn enkele van de vragen die we in deze persnota zullen bespreken.

Data

De data die we voor deze nota gebruiken is afkomstig van de drie tijdsbudgetonderzoeken (1999 – 2004 – 2013) die de Onderzoeksgroep TOR de afgelopen jaren in Vlaanderen heeft georganiseerd. Tijdens deze onderzoeken hielden respondenten gedurende een week nauwkeurig hun tijdsbesteding bij, en gaven zij ook hun mening over stellingen rond tijdsdruk. Op basis van deze antwoorden is het mogelijk om ongelijkheden tussen sociale groepen in ervaren tijdsdruk te vergelijken, en dit voor elk jaar waarin het onderzoek georganiseerd werd.

Werkwijze

Tijdsdruk kan worden beschouwd als de subjectieve ervaring dat tijd tekortschiet om te doen wat je moet doen, of zou willen doen (Glorieux, 2006:167). Om tijdsdruk te meten, werden de respondenten van de tijdsbestedingsonderzoeken van 1999, 2004 en 2013 gevraagd hun mening te geven over verschillende stellingen rond tijdsdruk. Deze stellingen konden zij beantwoorden aan de hand van een vijf-puntenschaal gaande van 'helemaal niet akkoord' tot 'helemaal akkoord'.

Met behulp van de scores voor deze uitspraken werd voor elke respondent een totaalscore van minimum 0 tot maximaal 100 berekend. Zo berekenden we dat de gemiddelde Vlaming in 1999 een score van 36.7 op de tijdsdrukschaal haalde, deze score in 2004 steeg naar 38.0, en vervolgens naar 38.4 in 2013 (Tabel 1). Op dezelfde manier kunnen we de tijdsdrukscore van verschillende sociale groepen berekenen, en tendensen in tijdsdruk van 1999 tot 2013 belichten.

Hierbij is het wel belangrijk te vermelden wat we spreken over subjectieve tijdsdrukervaringen, en de tijdsdrukscore dus een relatieve maatstaf vormt die ons toelaat de verschillen in tijdsdrukervaring tussen verschillende sociale groepen doorheen de tijd te vergelijken.

Belangrijkste conclusies

- De tijdsdrukervaring van Vlamingen is gestegen tussen 1999 en 2013. Er zijn significante verschillen in ervaren tijdsdruk tussen sociale groepen.
- Deeltijds werkenden hebben een hogere ervaren tijdsdruk dan voltijds werkenden.
- De leeftijdscategorie 25 tot 54 jaar, die vaak verschillende ambities moet combineren (een carrière uitbouwen, een gezin starten, een huis inrichten of verbouwen, ect.), wordt steeds meer gekenmerkt door tijdsdruk ten opzichte van andere leeftijdscategorieën.
- Vooral ouders met jonge kinderen geven aan veel tijdsdruk te ervaren. Maar ook oudere kinderen zijn een belangrijke bron van tijdsdruk.

Vraag 1: Is ons werk de oorzaak van de (stijgende) tijdsdrukervaring?

Arbeidsparticipatie speelt een rol in onze ervaren tijdsdruk. De tijdsdrukervaring van zowel de voltijds en deeltijds werkenden wordt door geen enkele andere arbeidspositie geëvenaard, en dit in zowel 1999, 2004 als 2013 (Grafiek 1). Niettemin vormt arbeid slechts een onderdeel van het verhaal rond de stijgende tijdsdrukervaring. Zo zien we namelijk dat deeltijds gaan werken geen daling in tijdsdruk teweegbrengt. Integendeel, in 1999 was er amper een verschil in ervaren tijdsdruk tussen deeltijds werkenden (39.7) en voltijds werkenden (40.1). Ook in 2004 ervaren deeltijds en voltijds werkenden een gelijkaardige tijdsdruk (met respectievelijk 41.2 en 40.7 op de tijdsdrukschaal), terwijl deeltijds werkenden in 2013 aangaven juist *meer tijdsdruk* te ervaren dan voltijds werkenden (met een tijdsdrukscore van 44.1 voor de deeltijds werkenden, en 41.3 voor de voltijds werkenden).

Daarnaast is het opvallend dat ook niet-werkenden een sterke stijging meemaken in hun ervaren tijdsdruk.

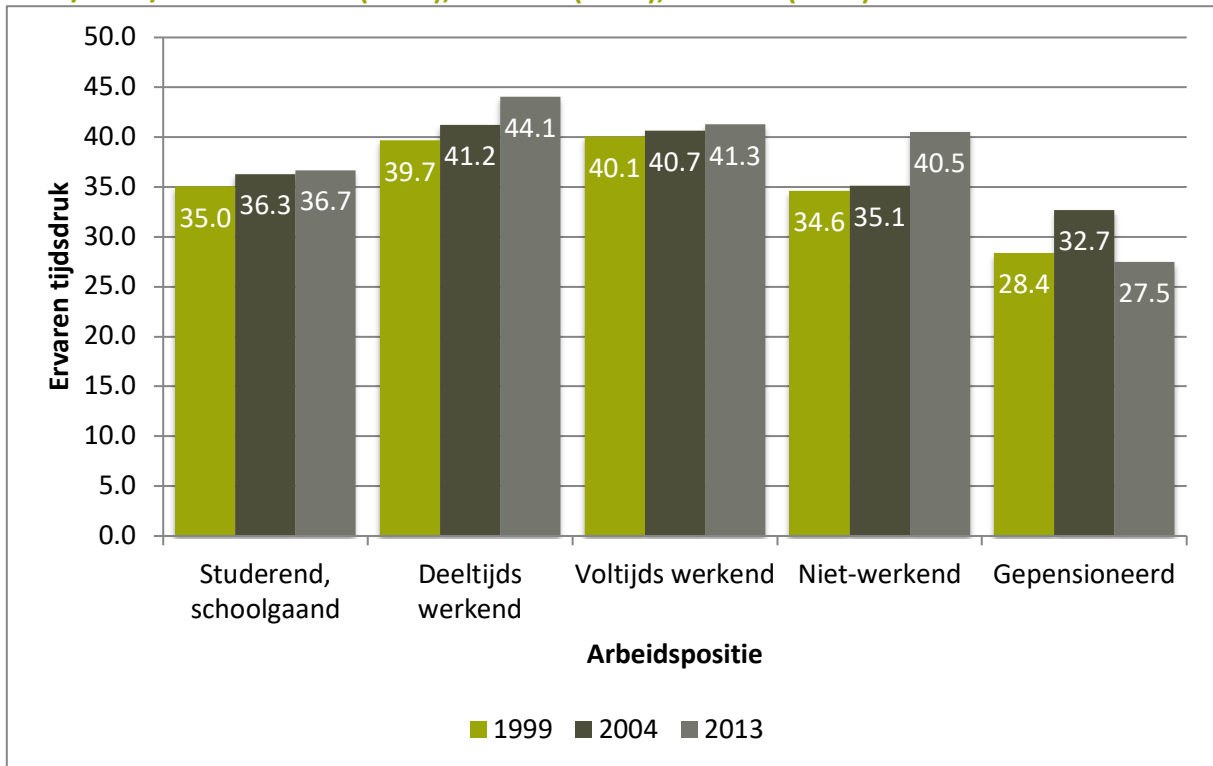
Stijgende tijdsdruk in onze samenleving moeten we dus zien als een samenspel van verschillende ambities en verplichtingen die we willen waarmaken, zowel binnen als buiten de arbeidsmarkt. En deze ambities en verplichtingen kunnen voor elke sociale groep anders aanvoeld worden.

Tabel 1: Tijdsdrukervaring van de Vlaamse bevolking 18-75 jaar naar geslacht, leeftijdscategorieën, gezinssituatie en arbeidspositie voor 1999/2004/2013. n=1.320 (1999), n=1.748 (2004), n=1.141 (2013).

	1999		2004		2013	
	Ervaren tijdsdruk	n	Ervaren tijdsdruk	n	Ervaren tijdsdruk	n
Totale bevolking	36,7	1320	38,0	1748	38,4	1141
Geslacht	*		*			
Man	35,7	664	37,2	880	37,5	577
Vrouw	37,7	655	38,8	869	39,3	564
Leeftijdscategorieën	*		*		*	
18 tot 24	35,0	146	35,8	239	35,5	132
25 tot 39	40,9	419	40,8	453	42,9	259
40 tot 54	38,8	387	40,4	565	41,7	384
55 tot 64	31,2	193	35,4	266	34,4	255
65+	29,5	175	31,6	225	28,7	110
Gezinssituatie	*		*		*	
Inwonend bij ouders	34,7	179	35,1	237	37,6	127
Alleenwonend	33,3	103	34,0	259	33,7	106
Met partner zonder kinderen	32,2	387	35,1	468	35,2	407
Eénoudergezin	37,8	48	40,9	80	41,2	66
Met partner en kinderen	40,7	600	42,1	705	42,5	426
Arbeidspositie	*		*		*	
Studerend, schoolgaand	35,0	85	36,3	118	36,7	110
Deeltijds werkend	39,7	145	41,2	232	44,1	135
Voltijds werkend	40,1	619	40,7	767	41,3	532
Niet-werkend	34,6	227	35,1	318	40,5	138
Gepensioneerd	28,4	236	32,7	306	27,5	222

*Verschil tussen categorieën binnen kenmerken is significant voor $p \leq 0,05$

Grafiek 1: Tijdsdrukervaring van de Vlaamse bevolking 18-75 jaar naar arbeidspositie voor 1999/2004/2013. n=1.320 (1999), n=1.748 (2004), n=1.141 (2013).

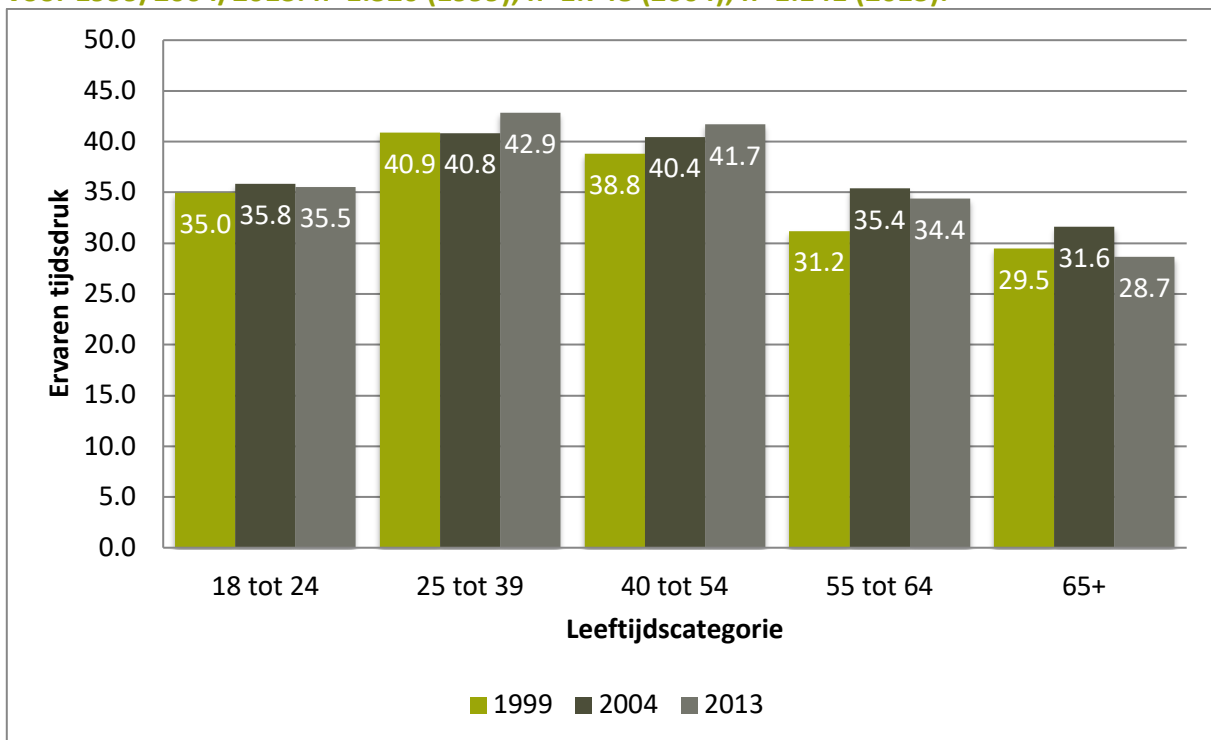

Vraag 2: Wanneer is de meest drukke periode van ons leven?

De meest drukke jaren van ons leven vallen binnen de leeftijdscategorie 25 tot 54 jaar. Deze groep heeft in elk onderzoekjaar een tijdsdrukscore die de score van andere leeftijdscategorieën ruim overtreft (Grafiek 2). Niet toevallig is het ook deze leeftijdsperiode waarin mensen zowel hun carrière uitbouwen en kinderen krijgen. Wanneer we teruggaan naar Grafiek 1 zien we dat in bijvoorbeeld 2013 de eerder beperkte tijdsdrukscore van studenten (36.7) wordt ingeruild voor dat van een voltijds (41.3) of deeltijds (44.1) werkende. Daarnaast heeft ook het krijgen en opvoeden van kinderen een effect op je gevoel van tijdsdruk. Zo ervaart een samenwonend koppel *zonder* kinderen een tijdsdrukscore van 35.2, terwijl de tijdsdruk van een koppel *met* kinderen stijgt tot 42.5 (Grafiek 3).

In Grafiek 2 is het ook interessant om te zien dat de leeftijdscategorie van 25 tot 54 jarigen een steeds drukker leven leidt, terwijl dat van overige leeftijdsgroepen stagneert of zelfs daalt. Een leeftijdscategorie waarbij we een opvallende daling kunnen zien, zijn de 65-plussers. Hun score op de tijdsdrukteschaal zette sinds 2004 een daling in van 31.6 naar 28.7 in 2013. Een gelijkaardige trend zien we bij gepensioneerden in Grafiek 1, waar de score op tijdsdruk na het 'piekjaar' 2004 daalde van 32.7 naar 27.5.

Grafiek 2: Tijdsdrukervaring van de Vlaamse bevolking 18-75 jaar naar leeftijdscategorie voor 1999/2004/2013. n=1.320 (1999), n=1.748 (2004), n=1.141 (2013).

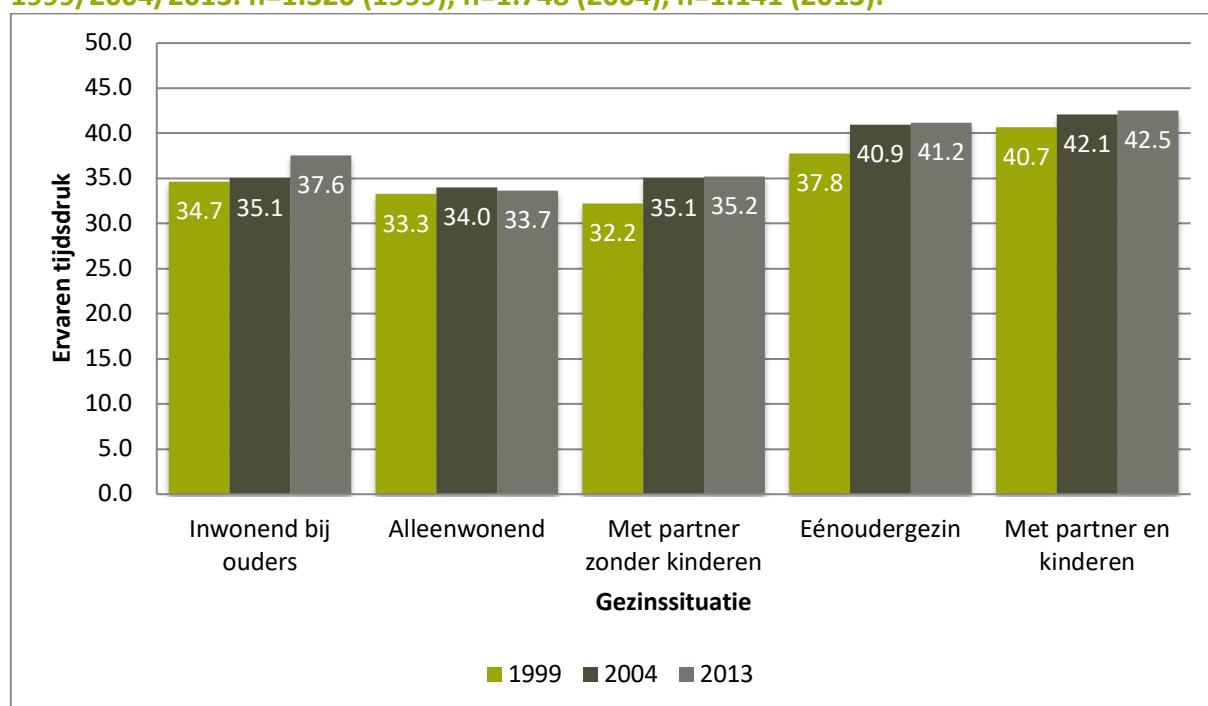

Vraag 3: Wat is de invloed van inwonende kinderen op de ervaren tijdsdruk van ouders?

Kinderen vereisen zorg en engagement, en we zien dit ook terug in onze data van 2013 rond tijdsdruk bij ouders (zowel koppels als alleenstaande ouders). Vooral ouders met jonge kinderen geven aan veel tijdsdruk te ervaren. Wanneer het jongste inwonende kind maximaal 6 jaar oud is, hebben ouders een gemiddelde tijdsdrukscore van 45.7. De ervaren tijdsdruk daalt vervolgens snel wanneer het jongste inwonende kind de leeftijd van 7 jaar bereikt; in deze fase scoren ouders 'slechts' 41.1 op de tijdsdrukschaal (Grafiek 4). Wanneer we ons echter herinneren dat de gemiddelde tijdsdrukervaring van de Vlaamse bevolking in 2013 38.4 is (Tabel 1), hoeden we ons voor de conclusie dat het 'harde werk' voorbij is na de eerste 6 levensjaren. Ook oudere kinderen worden vaak van en naar school gebracht, hebben op vaste tijdstippen voetbal of tekenles, hebben vrij tijdens de schoolvakanties,... en deze tijdsordening botst geregeld met de verplichtingen en engagementen van de ouders. Het vergt dan ook heel wat van ouders om beide schema's op elkaar af te stemmen, met een verhoogde tijdsdruk tot gevolg.

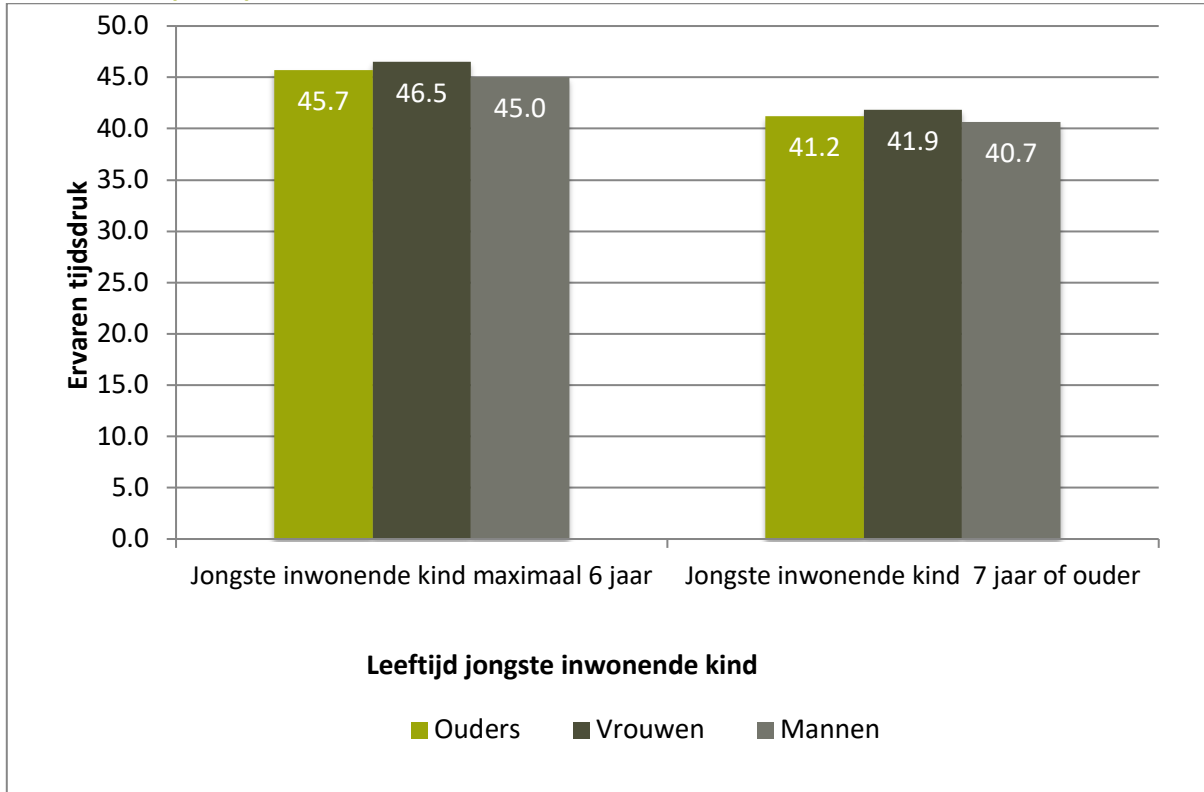
Wanneer we dieper ingaan op de tijdsdruk die gezinsvorming met zich meebrengt, zien we ook hier dat de verdeling van de gezinstaken zwaarder doorweegt op moeders dan op vaders. Zowel voor als na het 6e levensjaar van het jongste kind nemen vrouwen meer van huishoudelijk werk op zich dan mannen, en ervaren bijgevolg ook een hoge tijdsdruk.

Grafiek 3: Tijdsdrukervaring van de Vlaamse bevolking 18-75 jaar naar gezinssituatie voor 1999/2004/2013. n=1.320 (1999), n=1.748 (2004), n=1.141 (2013).

Grafiek 4: Tijdsdrukervaring van koppels in de Vlaamse bevolking van 18-75 jaar naar leeftijd jongste inwonende kind voor 2013. Selectie koppels met minstens één inwonend kind, n=426 (2013)

Persnota Vlaams Tijdbestedingsonderzoek 2013

Thema

Individualist of kuddedier: collectieve ritmen

Situering

We veronderstellen dat de samenleving alsmaar individueler wordt. Flexibele arbeidstijden, flexibele openingsuren, internetwinkels, uitgesteld kijken, enzovoorts, doen veronderstellen dat eenieder zijn dag naar eigen behoeven vorm geeft. Niets is minder waar, de Vlaming is in 2013 nog even zozeer een kuddedier als 14 jaar geleden.

Data

Online tijdbestedingsonderzoek uit 2013 (n=1.349), vergelijkbaar gemaakt met de tijdbestedingsonderzoeken uit 1999 (n=1.328) en 2004 (n=1.768), gewogen naar geslacht, leeftijd en opleidingsniveau. Alle onderzoeken zijn uitgevoerd door de Onderzoeksgroep TOR van de Vakgroep Sociologie van de Vrije Universiteit Brussel.

Werkwijze

Analyse maakt gebruik van *tempogrammen*. Een tempogram geeft voor een bepaalde activiteit en voor elk van de drie jaartallen het percentage Vlamingen (op de y-as) dat op een bepaald moment van de dag (op de x-as) tegelijkertijd met deze activiteit bezig is.

Belangrijkste conclusies

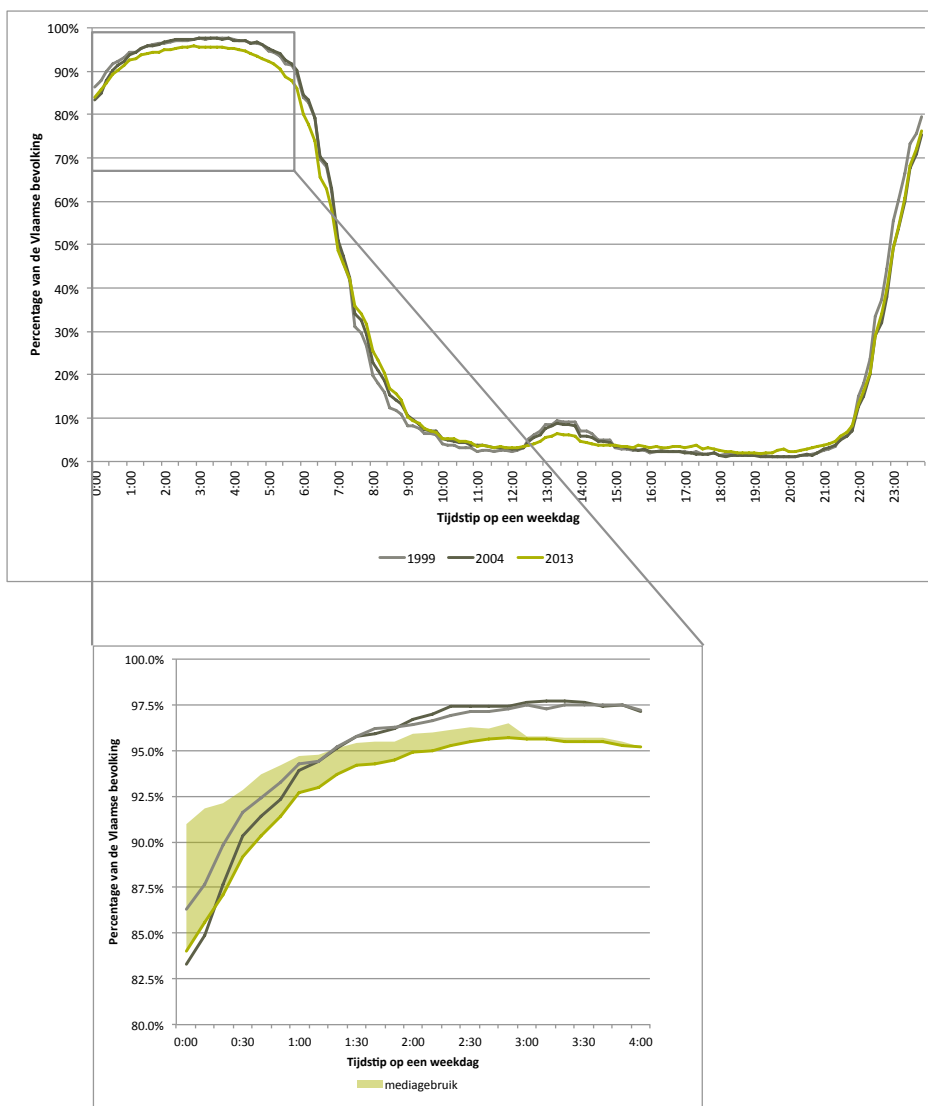
- Vlamingen gaan in 2013 op hetzelfde moment slapen en staan op hetzelfde moment op als in 1999 en 2004, maar slapen 's nachts iets minder collectief in 2013 dan voorheen;
- Vlamingen gaan in 2013 op dezelfde momenten en met dezelfde mate van collectiviteit werken als in 1999 en 2004, maar de lunch break wordt minder collectief;
- Vlamingen kijken nog altijd massaal TV tussen 19u en 22u in 2013, dat is niet anders dan in 1999 en 2004, al is TV kijken iets minder collectief in 2013 dan voorheen;
- Maaltijden vinden onveranderd collectief plaats over 1999, 2004 en 2013; ontbijt, lunch en avondmaaltijd hebben hun vaste plaats in de dag.

Vraag 1: is slaap 's nachts minder collectief door toenemend mediagebruik?

Het moment waarop de Vlaming gaat slapen (vanaf 22u) is collectief en onveranderd over 1999, 2004 en 2013; 's nachts ligt 95% van de Vlamingen op hetzelfde moment in bed; het middagdutje is wat minder collectief geworden dan in 1999 en 2004. Vaak wordt verondersteld dat dit het gevolg is van toenemend mediagebruik. Als we mediagebruik breed interpreteren (internetten, tv kijken, sociale netwerk sites, lezen, chatten, ...), dan kunnen we uit figuur 1 concluderen dat het verschil tussen het collectieve ritme van 2004 en 2013 tussen middernacht en 1u30 's nachts opgevuld wordt met mediagebruik (i.e. het gekleurde vlak). Na 1u30 's nachts is dat niet meer het geval en moet een verklaring voor het iets minder collectieve karakter ergens anders gezocht worden. Echter, al met al bedraagt het verschil maar een paar procentpunten. Het merendeel van de Vlamingen (>95%) ligt rond die tijd in bed.

Figuur 1. Verdeling van percentage van de Vlaamse bevolking van 18-75 jaar over een weekdag dat slaapt voor 1999/2004/2013. n=1.328 (1999), n=1.786 (2004), n=1.349 (2013).

VERGROTING: Percentage van de Vlaamse bevolking van 18-75 jaar dat media gebruikt tussen 0u en 4u 's nachts op een weekdag.

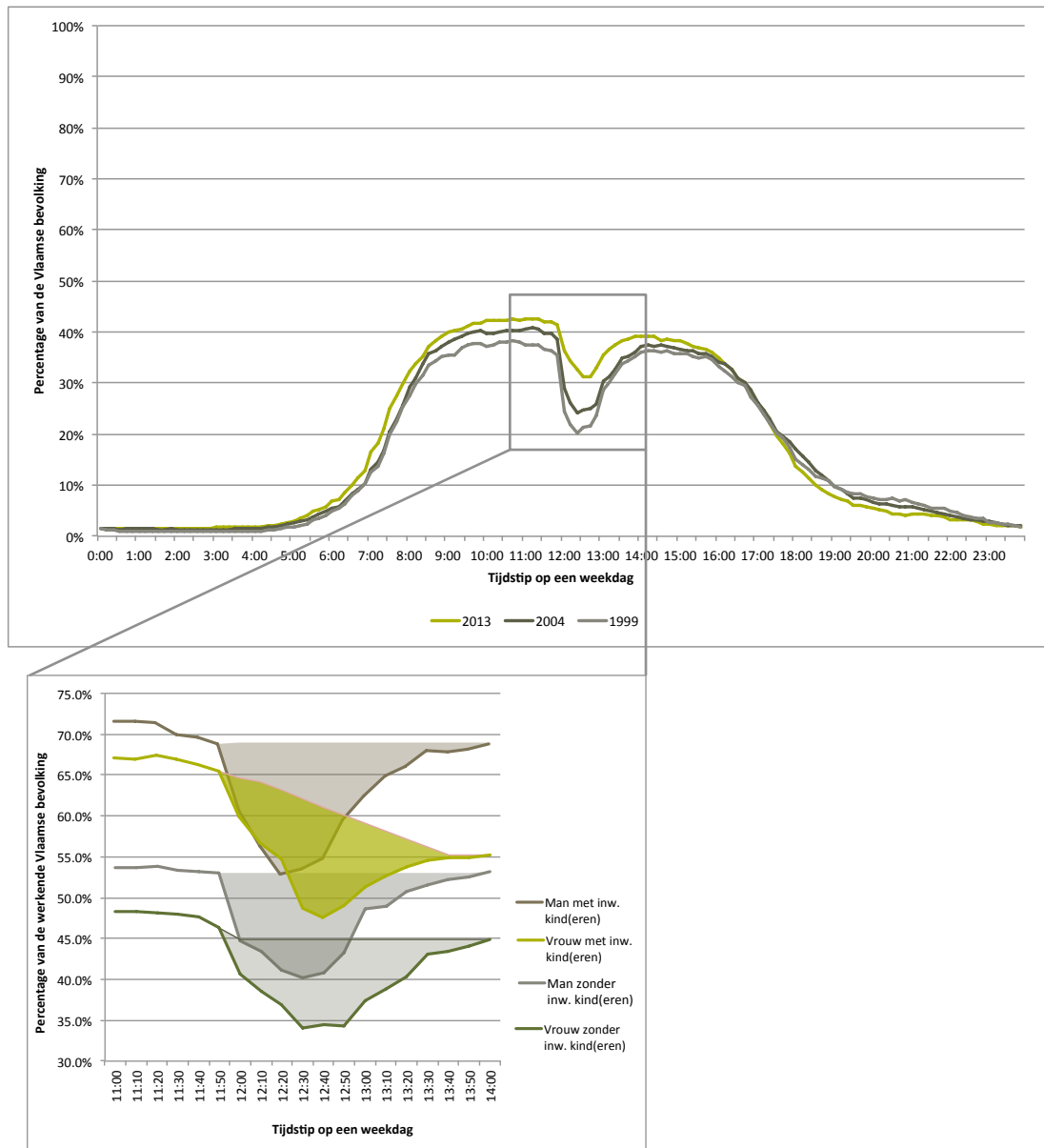

Vraag 2: hoe komt het dat de lunch break minder collectief wordt?

Op het hoogtepunt van de dag (om 10u) is 37% van de Vlamingen aan het werk; de Vlaming gaat iets vroeger op weg naar het werk maar komt ook iets vroeger thuis; het werk wordt minder collectief onderbroken door de lunch dan in 1999 en 2004. De voornaamste reden hiervoor is dat werkende vrouwen met kinderen nauwelijks een collectieve lunchbreak hebben: ofwel eindigt de werkdag (voor deeltijdswerkende vrouwen), ofwel werken ze door tijdens de lunch (in figuur 2: het groene gekleurde vlak is het enige vlak dat niet horizontaal afgelijnd is).

Figuur 2. Verdeling van percentage van de Vlaamse bevolking van 18-75 jaar over een weekdag dat werkt voor 1999/2004/2013. n=1.328 (1999), n=1.786 (2004), n=1.349 (2013).

VERGROTING: Percentage van de werkende Vlaamse bevolking van 18-75 jaar voor en na de lunch break (12u-14u) nog werkt naar geslacht en het al dan niet hebben van inwonend(e) kind(eren).

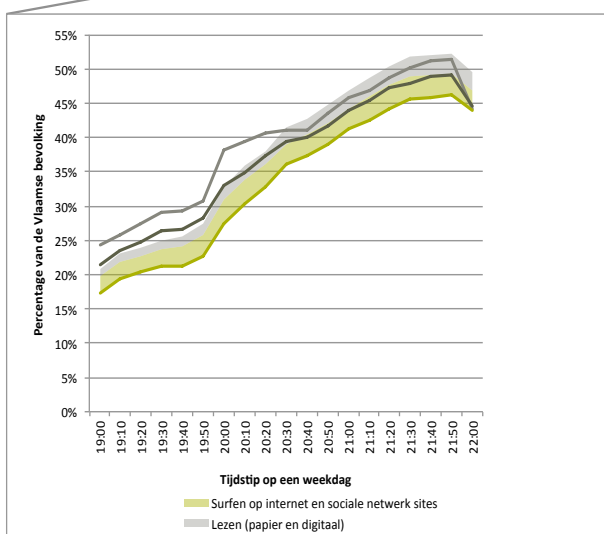
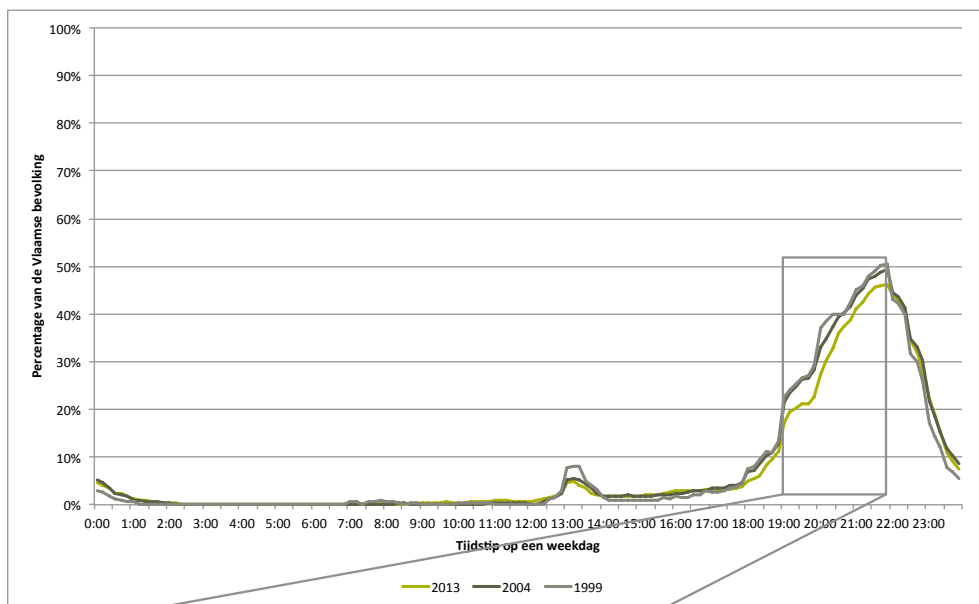

Vraag 3: maken nieuwe media TV kijken minder collectief?

De Vlamingen kijken met z'n allen voornamelijk tussen 19u en 22u naar de tv, van tv-kijken op andere moment is nauwelijks sprake (nog een beetje tijdens de middag); wel is tv-kijken iets minder collectief in 2013. Deze afname van collectief TV kijken is tussen 19u en 22u wordt in zijn geheel opgevuld met 'internetten' (d.i. surfen op internet, sociale netwerk sites) mogelijk het gevolg van het gebruik van nieuwe media. Toch blijkt vanaf 20u30 lezen (digitaal of op papier) even collectief te zijn als 'internetten' (in figuur 3: het groene en grijze vlak is ongeveer even breed).

Figuur 3. Verdeling van percentage van de Vlaamse bevolking van 18-75 jaar over een weekdag dat TV, dvd of video kijkt voor 1999/2004/2013. n=1.328 (1999), n=1.786 (2004), n=1.349 (2013).

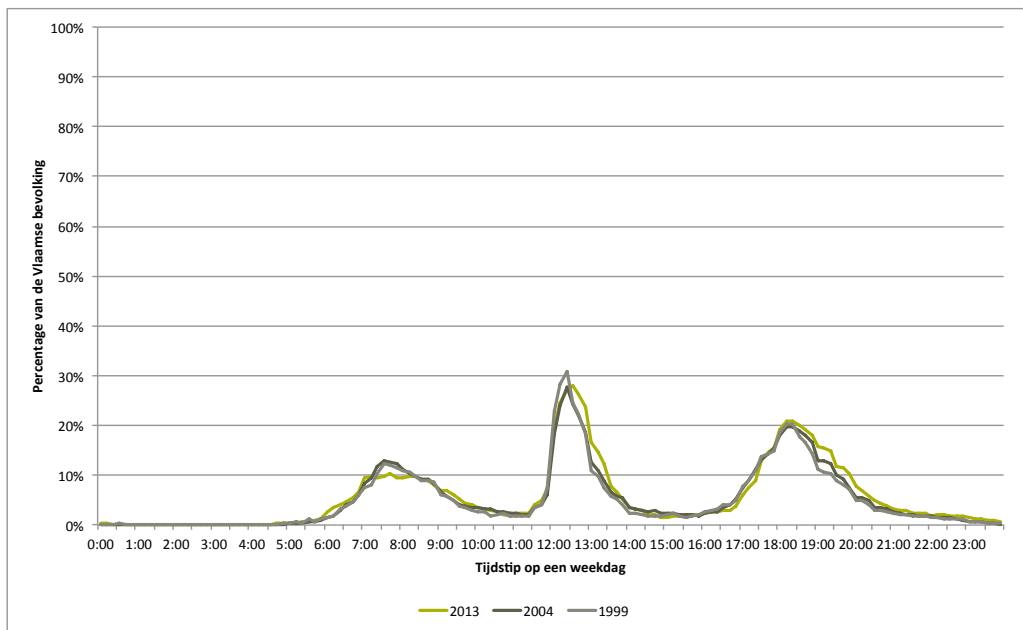
VERGROTING: Percentage van de Vlaamse bevolking van 18-75 jaar dat surft op internet en sociale media gebruik of een boek leest tussen 19u en 22u 's avonds op een weekdag

Vraag 4: Verliezen de maaltijden aan collectief belang?

Nee, maaltijden vinden onveranderd collectief plaats over 1999, 2004 en 2013; ontbijt, lunch en avondmaaltijd hebben hun vaste plaats in de dag; wel zit de Vlaming 's avonds steeds tot iets later aan tafel.

Figuur 4. Verdeling van percentage van de Vlaamse bevolking van 18-75 jaar over een weekdag dat eet en drinkt voor 1999/2004/2013. n=1.328 (1999), n=1.786 (2004), n=1.349 (2013).

Persnota Vlaams Tijdbestedingsonderzoek 2013

One-pager MOTUS

In 2012 the Research Group TOR received financial support from the HERCULES- foundation (Flemish Government) to translate the traditional paper-and-pencil diary method to an online method. The software that was developed in the end is called MOTUS (Modular Online Time Use Survey) and combines two research methods: survey research (opinion) and time diary research (behaviour). As a result it overpowers today's possibilities of opinion research.

The software is CSM-build in order to be adjusted to different research questions from different disciplines. In particular, the MOTUS-software makes it possible to modulate every element of the time-diary methodology so that depending of the research of interest certain behaviour or habits can be mapped more in detail and more in-depth questions can be posed once the activity of interest is being registered by the respondent. This way the software makes it possible to really contextualize behaviour and this as close as possible to the actual moment the activity took place. In the near future this software will also be able to receive (behavioural) data (API) from other devices and applications in order to display it to the respondent and again ask more questions about the particular behaviours.

Besides this, the software makes it possible to fully automate the construction and follow-up of the fieldwork. These qualities serve both longitudinal and panel research. Additionally it is possible to design and execute multiple researches at the same moment, while the duration of the research is open.

Furthermore the software is available for different devices (web supported and application based) and operating systems (iOS, Android, Windows, ...).

The access is open to third parties in the context of a research project in collaboration with the Research Group TOR of the Vrije Universiteit Brussel. In the near future also commercial and market driven questions/assignments can be answered, but through a Spin-Off (SME) called h:bits.

Contact information:

Vrije Universiteit Brussel
Joeri Minnen – h:bits
Pleinlaan 2
1050 Brussel

E: Joeri.Minnen@vub.ac.be
T: 0497/18.95.03